

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДІ В ОТГ»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 8.2318 сп-2з
спеціальності 231 «Соціальна робота»
освітньої програми «Соціальна педагогіка»

Л. Б. Носенко

Керівник: зав. кафедри соціальної педагогіки,
професор кафедри соціальної педагогіки, професор,
канд.пед.н. _____ Заверико Н.В.

Рецензент: декан. факультету СПП, доцент кафедри
соціальної педагогіки, доцент,
канд.пед.н. _____ Пономаренко О.В.

Запоріжжя
2020 рік

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 110 стор., 1 таблиця, 7 рисунків, 71 джерел, 6 додатків.

Об'єкт дослідження: формування соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах

Предмет дослідження: зміст, форми та методи формування соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та апробувати зміст, форми та методи роботи соціального педагога щодо формування соціальної активності молоді.

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз, систематизація, узагальнення.
- емпіричні – анкетування, порівняння, педагогічний експеримент.

Теоретичне значення роботи полягає у визначенні шляхів, форм та методів підвищення соціальної активності молоді в новостворених ОТГ.

Практичне значення роботи полягає у розробці методичних рекомендацій щодо формування соціальної активності в новоутворених об'єднаних територіальних громадах.

Галузь використання: заклади освіти, молодіжні центри, молодіжні ради, органи освіти в ОТГ, відділи культури в ОТГ, молодіжні об'єднання та групи

МОЛОДЬ, МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА, СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА, СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ, ОБ'ЄДНАНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА, НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

ЗМІСТ

1. Теоретичні основи формування соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах

1.1. Соціальна активність молоді в об'єднаних територіальних громадах як соціально-педагогічна проблема.

1.2. Об'єднана територіальна громада як середовище реалізації соціальної активності молоді.

1.3. Критерії, рівні, показники соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

2. Обґрунтування молоді соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

2.1. Модель (напрями, зміст, види активностей) соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

2.2. Аналіз результатів впровадження моделей соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

ВСТУП

Актуальність. Процеси урбанізації та глобалізації, що відбуваються у всьому світі актуалізують проблеми активності сучасної молоді у громадському житті. участі її в розбудові громадянського суспільства. Питання підвищення активності саме молоді, залученості її до вирішення проблем організації суспільного життя у об'єднаних територіальних громадах є завданням для органів місцевого самоврядування, громадських інституцій в Україні, де процеси міграції молоді за кордон, поляризація суспільства серед молоді щодо бачення майбутнього саме в Україні ставлять перед педагогами, психологами та управлінцями питання соціальної активності в першу чергу для планування перспектив розвитку нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування соціальної активності особистості було предметом досліджень Є. Белозерцева, Л. Вохминої, Б. Вульfoва, О. Газмана, С. Дармодехіна, Л. Захарової, А. Зосімовського, Л. Іванова. Різні аспекти щодо виховання соціально активної дітей та старшокласників розкриваються у працях І. Беха, О. Чугунової, Т. Мальковської, Н. Остапенко та інших.

Природа та сутність феномену соціальної активності, її структура та загальні закономірності розвитку розкрито у роботах К. Абульханової-Славської, Є. Ануфрієва, О. Леонт'єва, А. Мудрика, Т. Мальковської, В. Петровського, С. Рубінштейна та ін. Окремі аспекти проблеми формування соціальної активності особистості стали предметом досліджень останніх років: Н. Клімкіна «Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі основної школи», В. Косоєць «Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села» та інших.

Питання організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та сім'ями досліджувались сучасними науковцями: О. Безпалько, Н. Заверико,

І. Зверєвою, Х. Вайнолою, відображені в роботах А. Капської, Н. Лавриченко, П. Плотнікова, С. Хлебик, С. Харченка й інших учених.

Окремі аспекти проблеми формування соціальної активності особистості стали предметом дисертаційних досліджень останніх років: Н. Клімкіна «Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей у навчально-виховному процесі основної школи», О. Тельна «Формування соціальної активності незрячих учнів молодшого шкільного віку засобами рольової гри», Л. Нафікова «Формування соціальної активності слабозорих молодших школярів засобами музичного мистецтва», В. Косовець «Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села» та інших.

У той же час питання організації роботи з молоддю в територіальних громадах, формування її активної позиції залишається недостатньо розкритим.

Об'єкт дослідження: соціальна активність молоді в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ).

Предмет дослідження: зміст, форми та методи формування соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та апробувати зміст, форми та методи роботи соціального педагога щодо формування соціальної активності молоді.

Для досягнення даної мети нами були поставлені такі **завдання:**

1) проаналізувати науково-педагогічну літературу з досліджуваної проблеми

2) розкрити сутність , напрями соціальної активності молоді в ОТГ, визначити критерії, рівні та показники соціальної активності , провести діагностику рівня соціальної активності

3) обґрунтувати зміст, форми та методи формування соціальної активності молоді в ОТГ

4) розробити методичні рекомендації щодо формування соціальної активності молоді в ОТГ

Для виконання поставлених завдань було використано наступні **методи**:

- теоретичні – аналіз, систематизація, узагальнення дозволять опрацювати наукові джерела, вивчити матеріали з визначення понять, форм та методів підвищення соціальної активності, визначити шляхи підвищення соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

- Емпіричні – анкетування, визначить рівень обізнаності молоді щодо понять соціальної активності, визначить потреби людини молодого віку в новостворених ОТГ; порівняння, що дозволить нам на основі проведеного дослідження розробити рекомендації щодо формування соціальної активності; педагогічний експеримент дозволить визначити особливості напрямків роботи щодо формування соціальної активності;

Теоретичне значення роботи полягає в визначенні шляхів, форм та методів підвищення соціальної активності молоді в новостворених ОТГ .

Практичне значення роботи полягає в розробці методичних рекомендацій щодо формування соціальної активності в новоутворених об'єднаних територіальних громадах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В ОТГ

1.1. Соціальна активність молоді в об'єднаних територіальних громадах як соціально-педагогічна проблема

Відповідно до нормативних документів чинного законодавства України, а саме Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» вважається, що «молодь, молоді громадяни – громадяни України віком від 14 до 35 років» [6, 1].

За енциклопедичними виданнями, поняття «соціальна активність» – це фундаментальна категорія, якою послуговуються для розробок і висвітлення багатьох проблем соціальної діяльності та поведінки людей, соціальних груп, інститутів, суспільства.

За своєю сутністю соціальна активність (від лат. *Activus* – діяльний) – характеристика способу життя та діяльності соціального суб'єкта (особистості, групи), яка фіксує свідому спрямованість його діяльності і поведінки для розбудови соціального середовища, умов відповідно до необхідних потреб, інтересів, цілей, ідеалів або закріплення константного існуючого стану речей, перешкоджання змінам, розвитку; участь у вирішенні актуальних соціальних завдань, постійна взаємодія з іншими соціальними суб'єктами. Завдяки соціальній активності реалізуються діяльнісні можливості суб'єкта, його знання, потреби, культура, уміння, інтереси, прагнення.

Як зазначає Н.Осипова в підручнику «Соціологія» «соціальна активність особистості – це системна соціальна якість, в якій виявляється та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина та повнота зв'язків особистості з соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкта суспільних відносин» [9].

Нове постіндустріальне суспільство базується на новому типі відносин, в основі яких лежить принцип вільної індивідуальності. Головним соціальним ресурсом сьогодення стають такі поняття, як знання, інформація, інтелект, а найважливішу роль тепер відіграє «виробник інформації» [1]. В сьогоденному інформаційному суспільстві прискорюються зміни, підвищилась швидкість поширення інформації, удосконалюються технології, з'являється прагнення до ясності, точності, обґрунтованості. Особливо цінним стають так звані «м'які навички», тобто вміння швидко приймати рішення і з урахуванням думок інших. Саме тому соціально успішна частина молоді сьогодення повинна володіти сукупністю соціальних і особистісних якостей, що зможуть забезпечити не тільки виживання, адаптацію до нових соціально-економічних умов, а й дозволять цілеспрямовано конструювати і реформувати соціальну реальність.

Як зазначають авторський колектив підручника «Соціологія» під редакцією Н. Осипової «Важливими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стале прагнення впливати на соціальні процеси та дієва участь у суспільних справах, прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи» [9, 4].

Процеси розбудови суспільства неможливі, якщо в них не включати основну масу населення – молодь, як рушій змін, якщо соціальна активність серед цієї цільової аудиторії має низький рівень та відсутній розвиток її нових нетрадиційних форм. Згідно нового Закону України «Про освіту» (2017 року) був запроваджений компетентнісний підхід – формування соціальних компетентностей. Згідно Закону «Про освіту» в ст. 12 «Про повну загальну середню освіту» зазначається, що «Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти» [10].

Перевагою для нашої роботи є визначення громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.

Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» врегульовано питання щодо забезпечення зайнятості молоді, створення в Україні молодіжних центрів праці, молодіжних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів для реалізації програм підготовки молоді до підприємницької діяльності, сприяння працевлаштуванню, надання інформаційних та консультативних послуг. Визначається також, що органи місцевого самоврядування можуть встановлювати пільгову плату за реєстрацію підприємств, створених молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями, реалізовувати програми підготовки та перепідготовки молоді, яка займається підприємництвом, у тому числі за кордоном [24].

Як стверджує український дослідник Є. Савін, активність виникає як життєва установка особистості, яка усвідомлює, що «все необхідне від суспільства вона отримує завдяки своїй соціально значущій діяльності, і результатами цієї діяльності вона обмінюється з іншими людьми» [2].

Соціальна активність є вихідною соціальною якістю, що відображає цілісне, стале активне ставлення до суспільства, проблем його розвитку та визначає якісні особливості свідомості, діяльності і становища особистості.

Соціальна активність характеризується не тільки усвідомленням та прийняттям інтересів суспільства і певних спільнот, а й готовністю та вмінням реалізовувати ці інтереси, активною діяльністю самостійного суб'єкта.

Важливими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стале прагнення впливати на соціальні процеси та дієва участь у суспільних справах, прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи.

Процеси оновлення та розвитку суспільства неможливі, якщо до них не залучити основну масу населення, якщо соціальна активність має низький рівень, якщо відсутній розвиток її нових нетрадиційних форм. Однак ця потреба суспільства нині не задовольняється. Існує суперечність між необхідністю розвитку творчої активності та реальним станом активності мас, між цією потребою та деструктивними, негативними і дестабілізуючими факторами прояву активності.

Більше того, сучасні дослідники соціально-економічних процесів запровадили нове поняття «соціальне виключення» (social exclusion), яке відображає явище, що істотно перешкоджає розвитку соціальної активності. Безробіття та «нова бідність», що притаманні як промислово розвинутому світу, так і посткомуністичним країнам (хоч і різною мірою), а також соціальні наслідки глобалізації сприяють поширенню такого явища, як «соціальне виключення». Перш за все це поняття стосується тривалого безробіття, некваліфікованої праці та статусу емігрантів.

Соціальна активність проявляється тоді, коли ступінь включеності особистості в систему суспільних відносин високий. Якщо ж ступінь включеності особистості у вирішенні суспільних завдань низький, має місце соціальна пасивність. Соціальна активність характеризує діяльність особистості

в її посиленому, ґрунтовному вигляді. Соціальна пасивність характеризує бездіяльність або вкрай слабо виражену діяльність.

Соціальна активність проявляється в діяльності. А діяльність за своєю спрямованістю буває прогресивною чи консервативною, або поєднує в собі одночасно елементи прогресивного і консервативного. Поєднання цих елементів може бути самим різним: можуть переважати елементи прогресивного порядку, а можуть переважати елементи консервативного порядку. Якщо переважають елементи прогресивного порядку, то діяльність, а разом з тим і соціальна активність, за своєю спрямованістю буде прогресивною, якщо ж переважають елементи консервативного порядку, то діяльність, а отже, і соціальна активність, буде консервативною.

Поняття «соціальна активність» можна розуміти у двох сенсах. По-перше, як процес повсякденної взаємодії людини з навколишнім середовищем, безпосередньої участі індивіда у створенні комфортних умов життєдіяльності, присутності ініціативи у пошуку найбільш прийнятних прийомів і засобів самореалізації, самоствердження. По-друге, як якість, покликане забезпечувати повсякденний характер реалізації різних форм прояву соціальної активності, найбільш типовими з яких є самодіяльно-творча, пізнавально-трудова, комунікативна, навчально-просвітницька, соціально-культурна, суспільно-організаційна.

Самодіяльно-творча форма соціальної активності знаходить своє вираження в наявності певного рівня розуміння людиною важливості, сутності фактів навколишньої дійсності, розкриття причинно-наслідкових зв'язків і відносин між предметами, явищами, прагнення до освоєння системою знань про світ і про своє «Я», послідовного формування і розвитку переконаності в необхідності перетворення соціуму. Така форма соціальної активності припускає повсякденне участь людини в життєдіяльності колективу (групи), установи, організації в поєднанні з особистою відповідальністю за досягнення позитивних результатів; прояв самостійності у прийнятті рішень і готовності до адекватного осмислення кращого досвіду діяльності; реалізацію здатності

критично оцінювати свої успіхи і недоліки, вміння коригувати практичні зусилля для вирішення певних завдань.

Пізнавально-трудова форма соціальної активності – це вираження внутрішньої готовності і особистості до накопичення знань в області професійної діяльності, вдосконалення умінь і навичок у застосуванні інноваційних підходів до виконання функціональних обов'язків. Праця сприймається людиною як процес і результат освоєння нових способів забезпечення успішності вирішення проблем суспільного існування, матеріального благополуччя, перспектив особистісного розвитку. Дана форма соціальної активності заснована на прояві найважливішою потреби особистості в самоактуалізації.

Самоосвітня і самовиховна форми соціальної активності особистості, по суті, відображають мотивацію будь-якої людини в задоволенні своїх інтелектуальних потреб. Особливості реалізації таких форм полягають у прагненні індивіда до придбання нового (оновленого) статусу соціального буття, підвищення рівня самооцінки, розширення можливостей для самоствердження в соціумі. Стимулами в постійному прояві подібного роду соціальної активності можуть бути «залучення» вихованця в спільну, колективну, навчально-виховну, громадську роботу; надання людині можливості продемонструвати кращі свої вчинки і сторони характеру.

Самопізнавальна форма соціальної активності знаходить відображення в самій сутності людини, в прагненні його до виявлення сильних і слабких сторін свого «Я», потреби в самоідентифікації, у професійному самовизначенні, у пошуку сенсу життя. Дана форма активності розкриває гармонійне поєднання інтересів особистості з інтересами оточуючих її людей, суспільства в цілому. Самопізнання нерозривно пов'язане з процесом навчання і виховання. Більше того, пізнавальна активність учнів – непорушний компонент процесу пізнання самого себе, трансформації цих знань в область практичної суспільно-корисної діяльності.

Комунікативна форма соціальної активності пов'язана з наявністю умінь і навичок встановлення, підтримки відносин людини з іншими людьми, з прагненням належати групі, бути зрозумілим і прийнятим оточуючими, готовністю і бажанням співробітництва, взаємодії. Дана форма активності виступає найважливішою умовою забезпечення успішності спільного вирішення завдань практичної діяльності. Комунікативна активність передбачає формування і розвиток культури мовлення, позитивного досвіду взаємин.

Навчально-просвітницька форма соціальної активності особистості є вираженням спонукань індивіда до задоволення потреби в отриманні нових відомостей, інформації про події, явища навколишньої дійсності. Джерелом подібного роду активності виступають навчальна діяльність; засоби масової інформації; самостійна робота з друкованими джерелами (літературою). Дана форма соціальної активності характеризується особистісними інтересами і запитамі людини, реалізацією права свободи вибору видів занять, яскраво вираженою індивідуальністю його соціально-психологічної конституції.

Соціально-культурна форма соціальної активності особистості визначається об'єктивною приналежністю людини до конкретної історико-культурної спільності, яка містить сукупність духовнонравствених цінностей, норм і правил поведінки, пріоритетні образи самовираження, спілкування. Подібного роду активність відображає відповідну «вікову» субкультуру: дітей, підлітків, батьків, представників різних видів професійної діяльності, і виражає характер відносини індивіда до навколишньої дійсності.

Суспільно-організаційна форма соціальної активності. Більшість людей входять в ті чи інші об'єднання, корпоративні союзи. Колективообразования володіють такими ознаками, як спільність інтересів і потреб, природно-соціальна основа і певна організаційна структура. Саме чітка організація діяльності, спілкування, взаємини забезпечують всебічне формування особистості. В силу таких обставин суспільно-організаційна форма активності стає однією з провідною для сучасного соціуму.

Однією з найбільш значущих форм прояву суспільно-організаційної форми соціальної активності є громадянська активність особистості.

На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває громадянська активність форма самореалізації та самодіяльності особистості як повноцінного члена і суб'єкта громадянського суспільства, що виражається в її усвідомленому і цілеспрямованому участю в суспільних перетвореннях, у захисті і розширенні економічних, політичних, соціальних та інших прав (свобод), у підтримці цілісності суспільства і його інститутів.

Громадянська активність відноситься до особливого типу соціальної активності особистості. Громадянська активність особистості виявляється у всіх сферах життя сучасного суспільства. В економічній області вона реалізується у формі вирішення трудових конфліктів, в заключенні взаємовигідних угод і розвитку партнерських відносин. У політичній сфері вона виступає у формі участі громадян у державному управлінні. У духовно-ідеологічній області громадянська активність здійснюється в альтернативних формах освітньої, наукової, релігійної та художньої діяльності людей. У сфері соціального відтворення вона представлена у формі різноманітних організацій і рухів, які виступають за здоровий спосіб життя, охорону природи і навколишнього середовища, права материнства і дитинства, розвиток сім'ї, підтримку літніх людей, збереження етнічних меншин.

Таким чином, проявляючи соціальну активність, особистість створює або руйнує існуюче у світі, сприяє утвердженню нового або намагається зберегти віджиле, старе; відображає, копіює, відтворює або, відтворюючи, спотворює існуючі прояви світу і світ у його цілісності.

Поняття «особистість» широко використовується в науках, пов'язаних із вихованням: психології, педагогіці, соціології та інших науках. З точки зору педагогіки і психології особистість – це певне поєднання психічних (включаючи психофізіологічні і соціально-психологічні) властивостей: спрямованості (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), рис темпераменту й характеру, здібностей, особливостей психічних

процесів(відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, уваги, емоційно-вольової сфери) [47, 243].

Соціологи розглядають поняття «особистість», як відправну точку не на індивідуальні особливості людини, а на її соціальне оточення – соціальну систему, в яку вона входить, і соціальні ролі, які вона виконує в цій системі [57].

З соціолого-педагогічної точки зору, особистість – цілісність соціальних властивостей людини, продукт суспільного розвитку і залучення індивіда до системи соціальних відносин за допомогою активної предметної діяльності і спілкування. Індивід стає особистістю у процесі освоєння соціальних функцій і розвитку самосвідомості, тобто усвідомлення своєї самототожності і неповторності як суб'єкта діяльності й індивідуальності, але саме як член соціуму [59].

Таким чином, особистість постає як активний суб'єкт життєдіяльності, особа, яка здатна реалізувати свої потенційні можливості, жити повноцінним життям, самостійно діяти, здійснювати власний вибір, приймати незалежні рішення та відповідати за їхні наслідки. В умовах інтенсивних соціальних перетворень зовнішні умови, що визначають розвиток особистості, піддаються змінам. У зв'язку з цим усвідомлення особистістю суспільних явищ зумовлює чітке уявлення про цінності, що функціонують у суспільстві, оскільки в них акумульовано культурне багатство народу. Виявлення таких цінностей і розуміння їх соціальної значущості є досить складними процесами для молодого покоління.

Важливу роль при цьому відіграє активність особистості. Характеристика активності як стану особистості (риса, що базується на потребах і зацікавленнях особистості й виражається у внутрішній готовності до дії), а також як ставлення особистості – більш або менш енергійна самодіяльність, спрямована на перетворення різноманітних аспектів діяльності та самих себе [43].

Активність особистості, на думку В. Радула, – діяльне ставлення особистості до світу, здатність створювати суспільно значущі перетворення

матеріальної і духовної сфер на основі засвоєння історичного досвіду людства; реалізація у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні. Формується активність особистості під впливом навколишньої дійсності й виховання. Інтегральною характеристикою активності особистості, науковець визначає, активну життєву позицію людини, яка виявляється в її принциповості, послідовному відстоюванні своїх поглядів, ініціативності, діловитості, психологічній налаштованості на діяльність [59].

Основу активності особистості становлять потреби, які виступають рушійною силою її розвитку. Отже, про активність можна говорити водночас як про форму вираження потреб людини, вияву її соціально-психологічних властивостей, так і про характеристику особистості як суб'єкта життєдіяльності [55].

У науковій літературі існує кілька підходів до визначення змісту поняття «соціальна активність особистості». Досить поширеним є визначення соціальної активності як соціальної якості особистості.

Так, В. Мордкович зазначає, що соціальна активність особистості є суттєва суспільна якість людини, що виявляється у здатності суб'єкта до цілеспрямованого взаємодії з середовищем, у здатності, яка базується на її потребах і інтересах, існує як внутрішня готовність до дії і проявляється як усвідомлена і енергійна діяльність, спрямована на перетворення різних областей дійсності і самих соціальних суб'єктів [52, 15].

Соціальна активність особистості – це системна соціальна якість, в якій виявляється та реалізується рівень соціальності індивіда, тобто глибина та повнота зв'язків особистості із соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкта суспільних відносин [42].

Відповідно соціальну активність визначають як вихідну соціальну якість особистості, яка виявляється у активному ставленні особистості до суспільства, його проблем, визначає якісні особливості свідомості та діяльності особистості.

Також соціальна активність розглядається як форма людської діяльності. Соціальна активність – сукупність форм людської діяльності, свідомо

орієнтованої на розв'язання завдань, що постають перед суспільством, класом, соціальною групою у певний історичний період. Суб'єктом соціальної активності може виступати особистість, колектив, соціальна група, шар, клас, суспільство в цілому [59].

Соціальна активність особистості, як зазначає Ю. Воробйов, не може бути розкрита інакше як через діяльність, її форми і види. Вчений зазначає, що соціальна активність особистості висловлює «Не будь-яку, а певну діяльність: по-перше, обумовлену внутрішніми причинами, по-друге, спрямовану не лише на збереження системи, а й на її подальший розвиток, по-третє, творчу; по-четвертих, та, яка носить строго виборчий характер і включає оціночний момент» [46].

Реалізація соціальноактивної життєвої позиції залежить від ступеня сформованості взаємин, інтересів, установок та навичок соціальної діяльності. О. Бодальов визначає активність як якісну характеристику діяльності особистості [55].

Соціальну активність особистості ми розглядаємо як певний тип відносин між особистістю і соціальним середовищем. Ці відносини реалізуються у процесі соціальної діяльності особистості, в якій вона на основі суспільно сформованих здібностей перетворює дане соціальне середовище. Соціальна активність, за визначенням В. Мордковича, трактується як здатність соціального суб'єкта до цілеспрямованої взаємодії з навколишнім середовищем в процесі якої відбувається перетворення і середовища, і суб'єкта. Тому особистість, на його думку, є істотою соціальною, яка повторює спільні для всіх погляди, виконує спільні для всіх звичаї, виявляє спільні для всіх дії, тобто вона підпорядкована суспільним вимогам і не може розглядатися поза її соціальним життям [52].

Соціальна активність особистості – це свідомо і цілеспрямована діяльність особистості та її цілісно соціально-психологічна якість, яка, будучи діалектично взаємозумовленою, визначає і характеризує ступінь або міру персонального впливу суб'єкта на предмет, процеси і явища навколишньої дійсності.

Діяльність виступає як спосіб існування соціального суб'єкта і є реальним проявом його соціальної активності [49].

Соціальна активність сприяє злиттю індивіда із соціумом (ідентифікація) і виокремленню, збереженню свого «Я» (автономізація), тобто активність виступає і як процес формування, перетворення особистості, й як подолання зустрічних детермінант у процесі її становлення [50].

Як зазначають С. Грабовська та С. Чолій, соціальна активність найбільш загальна характеристика особистості, яка реалізується у соціальній поведінці (яка може здійснюватися як усвідомлено, так і імпульсивно, в пориві емоцій, знічев'я, з конформістських міркувань тощо) та у соціальній діяльності (що здійснюється цілеспрямовано, виходячи зі свідомо поставленої мети, за більш чи менш чітко побудованим планом) [48].

З урахуванням змісту соціальної активності Є. Біленький звертає увагу на те, що соціальна активність відображає «рівень спрямованості здібностей, знань, навичок, концентрації вольових, творчих зусиль на реалізацію невідкладних потреб, інтересів, мети, ідеалів завдяки освоєнню, збереженню, руйнуванню існуючих або створенню нових умов, життєво важливих зв'язків із природним і соціальним середовищем, формуванню особистих соціальних якостей» [44, 15].

За своїм змістом, спрямованістю на певні цінності, а також за рівнем їхнього осмислення, за характером і за рівнем реалізації соціальна активність багатоманітна. Виявляється, що саме аналіз її зв'язку з соціальністю дає змогу виявити певні типи соціальної активності [20].

Соціальна активність може мати егоцентричну спрямованість, замикаючи людину в просторі його власної суб'єктивності; альтероцентричну, що підпорядковує життя служінню близьким; соціоцентричну, направлену на реалізацію суспільних потреб різного рівня, яка робить життя людини невіддільним від турбот і проблем широких соціальних спільнот. Для соціальноактивної особистості вони є висхідними, визначальними. Таким

чином, перший критерій виявляє характер спонукальних сил, потреб, цінностей, що є основою соціальної активності [51].

Як зазначає Б. Новіков, соціальна активність виражає рівень реалізації функціональних особливостей соціальної спільності, загальної соціальності особистості, її внутрішню потребу, прийняття цінностей суспільства [54, 6].

Соціальна активність характеризується не тільки усвідомленням та прийняттям інтересів суспільства і певних спільнот, а й готовністю та вмінням реалізовувати ці інтереси, активною діяльністю самостійного суб'єкта. Важливими ознаками соціальної активності особистості є сильне, стає прагнення впливати на соціальні процеси та дієва участь у суспільних справах, прагнення змінити, перетворити або, навпаки, зберегти, зміцнити існуючий соціальний лад, його форми та елементи [58].

Соціальна активність особистості на всіх стадіях онтогенезу сприяє повнішому опануванню форм і норм людської поведінки, засвоєнню широкого спектру соціальних ролей, ліпшій самоідентифікації та самоактуалізації [41].

Таким чином, соціальна активність особистості розглядається як одна з найважливіших умов соціалізації особистості у процесі виховання, навчання і самовиховання, під час якого людина усвідомлює себе в суспільстві як особистість. Результатом цього є засвоєння соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються якості особистості. Соціальна активність особистості – це особистісна якість людини, яка проявляється у вияві ініціативи і відповідальності, самостійності і незалежності. Соціальна активність особистості розглядається як один з найважливіших чинників соціального розвитку, під час якого людина усвідомлює себе в суспільстві як особистість. Це сприяє засвоєнню соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціальні якості особистості.

«Активізація життєдіяльності молоді в ОТГ не можлива без організації молодіжної роботи, яка розуміється як інструмент для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей» [4]. Молодіжна робота – новий напрям формування соціальної згуртованості та

активності молоді.

Держава визначає загальні засади створення організаційних, соціально-економічних, політико-правових умов соціального становлення та розвитку молодих громадян України в інтересах особистості, суспільства та держави, основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні щодо соціального становлення та розвитку молоді.

За енциклопедичними виданнями «Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України.

В Україні термін «молодіжна робота» поки що не закріплений на законодавчому рівні. Проект Закону «Про молодь» (реєстраційний номер 3621 від 10.12.2015 р.) пропонує таке визначення: «молодіжна робота – діяльність молодіжних працівників, громадських об'єднань і благодійних організацій з реалізації заходів молодіжної політики, що проводиться разом із молоддю та орієнтована на її всебічний розвиток» [19].

Згідно з визначенням, яке надає Рада Європи, молодіжна робота – сукупність заходів, що проводяться з молоддю та для молоді в соціальній, освітній, культурній або політичній сферах. Основною метою молодіжної роботи є надання молодим людям можливостей формувати своє майбутнє. Згідно з Резолюцією про молодіжну роботу Ради Європи, узагальнено можна сказати, що молодіжна робота базується на неформальній та інформальній освіті, проводиться поза межами формальної освіти, організовується силами молоді та спеціалістами з молодіжної роботи[21]. Молодіжна робота також усе більше охоплює спорт та послуги для молоді. Загальними цілями молодіжної роботи є інтеграція та залучення молоді до суспільства. Вона також може спрямовуватися на особистий та соціальний розвиток, зміцнення

інтелектуального потенціалу, самостійності та незалежності. Отже, нині молодіжна робота включає діяльність із таких питань, як освіта, зайнятість, мобільність, житло, кримінальне правосуддя й охорона здоров'я, окрім традиційних сфер молодіжної політики, культурної діяльності, відпочинку та спорту [22]. Молодіжна робота все частіше спрямовується на певні групи молоді, такі як малозабезпечена молодь у соціально незахищених районах або молодь-іммігранти, включаючи біженців та шукачів притулку. У різних країнах зміст і цілі молодіжної роботи та вікові рамки молоді доволі різні [20].

Молодіжна робота є «ключовим словом» для всіх видів діяльності соціального, культурного, освітнього та політичного характеру, що робиться разом із молоддю, для молоді та силами самої молоді [4]. Вона належить до сфери освіти поза межами навчального закладу, найчастіше пов'язана з неформальною та /або інформальною освітою.

Основна мета молодіжної роботи полягає у створенні для молодих людей можливостей самим формувати своє майбутнє, що створює можливості для формування соціальної активності молоді.

Молодіжні працівники – це люди, які працюють з молоддю, створюючи можливості розвитку, самореалізації, залучення до прийняття рішень, захисту прав, обміну досвідом та розвитку компетенцій, необхідних молодим людям, щоб стати успішними у сучасному світі.

Метою діяльності молодіжного працівника є формування регіональної політики та створення умов для всебічної самореалізації молоді в різних сферах суспільного життя, розкриття її потенціалу, захист інтересів та прав молоді [17].

На думку фахівців Міністерства молоді і спорту України, авторів-розробників Програми підготовки фахівців по роботі з молоддю «Молодіжний працівник» напрямами діяльності молодіжного працівника є реалізація державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях; забезпечення і розвиток взаємозв'язку державних органів, молодіжних об'єднань та неформальних молодіжних спільнот на регіональному і місцевому рівнях; сприяння координації роботи молодіжних колективів та об'єднань;

участь у розробці й реалізації молодіжних проєктів та програм; надання консультаційної допомоги підліткам, молоді, молодим сім'ям (профорієнтаційної, правової, соціальної, психологічної, оздоровчої та ін.); моніторинг інформації про становище молоді в регіонах (формування «соціальних паспортів» різних груп молоді), підвищення соціальної згуртованості[23].

Таким чином, можна зробити висновок, що формування громадянського суспільства, підвищення згуртованості можливе завдяки впровадженню досягнень програми «Молодіжний праївник» на рівні країни та ОТГ, а також постійному підвищенню рівня участі молоді в прийнятті рішень місцевої влади, формуванню високого рівня соціальної активності молоді в ОТГ.

1.2. Об'єднана територіальна громада як середовище реалізації соціальної активності молоді.

В Україні швидкими темпами формується громадянське суспільство. Громадянське суспільство – це не просто суспільство, що складається з людей, наділених громадянськими та особистими правами. Це суспільство, в якому люди не озираючись на державу, самі активно діють у громадській сфері. Вони створюють об'єднання і товариства, політичні партії, профспілки та інші організації, видають газети, готують телевізійні та радіопроекти, навчаються та вчать інших активних дій[31].

При визначенні громадянського суспільства науковці та експерти в переважній своїй більшості виходять з того, що воно означає певну сферу суспільства, систему взаємовідносин між людьми без участі держави. Такі відносини відбуваються через систему різноманітних структур[32].

Таким чином, в найбільш загальному розумінні громадянське суспільство пропонується трактувати як сукупність інституцій, члени яких головним чином беруть участь в складній системі недержавної діяльності. На думку А. Ткачука, «можна з упевненістю стверджувати, що громадянське суспільство неможливе без існування широкої мережі різних об'єднань громадян за різними ознаками, але без мети отримання прибутку: громадських організацій, благодійних фондів, клубів за інтересами, саморегулятивних організацій людей вільних професій, громадських рухів тощо» [32, 46].

Виділяються окремі інститути громадянського суспільства або складові. Наприклад, Ф. Рудич виділяє такі інститути громадянського суспільства, як політичні партії, місцеве самоврядування, групи інтересів, «третій сектор»

[3,30-34]. Джин Л. Коен (Jean L. Cohen) та Ендрю Арато (Andrew Arato) серед складових громадянського суспільства виділяють неформальні групи і добровільні асоціації, плюралістичність і автономія яких забезпечують

різноманітність форм життя. Йдеться переважно про місцеві громади, про соціальну сферу, про самоврядування, про спілки та організації, в які люди об'єднуються задля вирішення власних проблем.

Громада є не лише фундаментом, базисом, підвалиною громадянського суспільства. Вона не є тільки середовищем, в якому існують його інститути. Головна ідея громадянського суспільства полягає у тому, що воно є продуктом здійснення громадою своїх установчих, законодавчих і контрольних функцій. Громада, соціум, народ реалізують в громадянському суспільстві своє природне право бути джерелом влади. Як де-юре, так і де-факто. Як на місцевому, так і на національному рівні[29].

Відповідно до нормативних документів чинного законодавства України, а саме Закону України «Про місцеве самоврядування» 1997 року в ст. 1 розділа 1 зазначено: «територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр; адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село»[8,1].

У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а в 2015 році – Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», що регулює відносини, які виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. Згідно ст. 3 закону визначені «суб'єкти добровільного об'єднання громад :

1. Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст.
2. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище, – селищною, центром якої визначено село, – сільською» [7, 3].

В п. 2 ст. 4 закону зазначаються основні умови добровільного об'єднання

територіальних громад, в якому зазначено, що «Адміністративним центром об'єднаної територіальної громади визначається населений пункт (село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади»[7, 4].

Формування ефективної молодіжної та культурної політики в об'єднаних територіальних громадах необхідне в процесі розвитку територій, оскільки будь-які стратегії, проекти та ініціативи мають значення тоді, коли населення громад активне, особливо молодь. Сьогодні в ОТГ спостерігається активізація із залученістю молодих людей до розвитку територій громад. Особливо сільські території відчувають дефіцит молодіжних сучасних просторів, які сприяли б розвитку інституційної спроможності громад. Для цього в громадах втілюються проекти щодо створення молодіжних рад, молодіжних центрів, культурно-освітніх просторів, оскільки застаріла мережа сільських клубів і бібліотек створюють ситуацію, коли молодь опиняється на вулиці та проводить багато часу в Інтернеті [25].

Активне залучення молоді до розв'язання проблем, які впливають на молодіжне життя, – один з головних постулатів, що передбачає Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті. Як зазначено в документі «Саме цей документ передусім забезпечує право бути почутим при розробленні та впровадженні місцевої політики. Український досвід демонструє чимало позитивних зрушень у цій сфері, проте водночас є безліч неподоланих проблем» [27].

Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики», ухвалена 1992 року, серед головних принципів державної молодіжної політики зазначає «надання права та залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні й реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі й молоді зокрема» [28].

Аналіз подальших законодавчих актів, які стосуються молоді, засвідчує, що ви – чи не єдина соціально-демографічна група, якій створено належні

законодавчі умови для активної участі у виробленні рішень органами державної влади та місцевого самоврядування.

Проте нормативно-правове забезпечення на рівні місцевого самоврядування потребує подальшого розвитку. Отже, створення належних умов для участі молоді має враховувати такі основні принципи:

- участь молоді в житті громади уможлиблює самостійний вибір;
- завдяки участі молоді політика загалом краще враховує її потреби;
- якщо проблеми молоді громада сприймає серйозно, то й молодь усвідомлює свою частку відповідальності;
- молоді люди мають самі визначати, яку участь у житті громади вони можуть брати, а не виконувати вказівки дорослих [26].

Останнім часом у всьому світі молодіжній участі надається значна увага.

Проведено багато досліджень, опитувань, розроблені та апробовані різні методики, накопичено досвід участі молоді у громадському житті та роботи в громадських організаціях. Тим не менш дуже часто участь має поверховий, декларативний характер. Дорослі/керівники не завжди залучають молодь до обговорення проблем суспільства, в якому вони живуть, неохоче питають думку дітей та молоді, перш ніж ухвалити те чи інше рішення, що безпосередньо стосується їх теперішнього чи майбутнього. В той же час і молодь не завжди сама виявляє ініціативу, не вірить в те, що висловлена думка буде розглянута та прийнята до уваги.

Покроковий аналіз проблем в роботі з молоддю в ОТГ та шляхи їх вирішення. Молодь це таке обширне поняття, до якого входить дуже багато різних категорій людей, зі своїми особливими проблемами і потребами. І навіть в межах однієї об'єднаної територіальної громади молоддю є люди досить широкого вікового діапазону від 14 до 35 років, сімейного становища, місця роботи, місця проживання, соціального статусу тощо. Відповідно, і проблеми у них різні. Хорошим способом озвучення існуючих проблем для молоді в ОТГ є проведення стратегічних сесій, зборів, опитувань, громадських консультацій тощо. Не слід також забувати і про активне використання соціальних мереж для

збору інформації та комунікації.

Для аналізування роботи «Формування соціальної активності молоді в ОТГ» була досліджена Широківська ОТГ Запорізького району Запорізької області. Саме показники підвищення рівня соціальної активності ми зможемо представити на прикладі Широківської об'єднаної територіальної громади Запорізького району Запорізької області.

Характеристика території Широківської громади. До складу Широківської сільської об'єднаної територіальної громади, далі – громади, входять 28 населених пунктів. Адміністративний центр громади знаходиться в селі Широке, яке розташоване на відстані 8 км від м. Запоріжжя. Територія Широківської громади складає 36,1 тис. га, майже 40 км узбережжя р. Дніпро. Населення громади – 12,5 тис. осіб.

Транспортна мережа загального користування: 320км, з яких автомобільних доріг місцевого і державного значення – 70км, обласного значення – 40 км. Через територію громади проходить автодорога Н – 08 Бориспіль – Запоріжжя. Наявне транспортне сполучення між населеними пунктами громади та обласним центром м. Запоріжжя. 28 населених пунктів включають 26 сіл і 2 селища. Найбільші та найчисельніші за населенням серед них села Широке – 1198 осіб, Володимирівське – 3150 осіб, Лукашеве – 1318 осіб, Дніпрельстан – 555 осіб, Августинівка – 894 осіб, селища Відрадне – 1 369 осіб, Сонячне – 938 осіб. Десять сіл мають населення менше 100 осіб: Гурського, Петропавлівка, Новоселище, Івангород, Лемешинське, Водяне, Новодніпровка, Привільне. В інших населених пунктах громади проживають від 100 до 700 осіб. Статистичні дані зібрані за 2017-2019 р.р. Загальна кількість населення громади у 2019 році становлять 12 342 особи, це на 124 особи більше, ніж у 2017 році, але на 465 осіб менше ніж у 2018 році (Рис. 1).

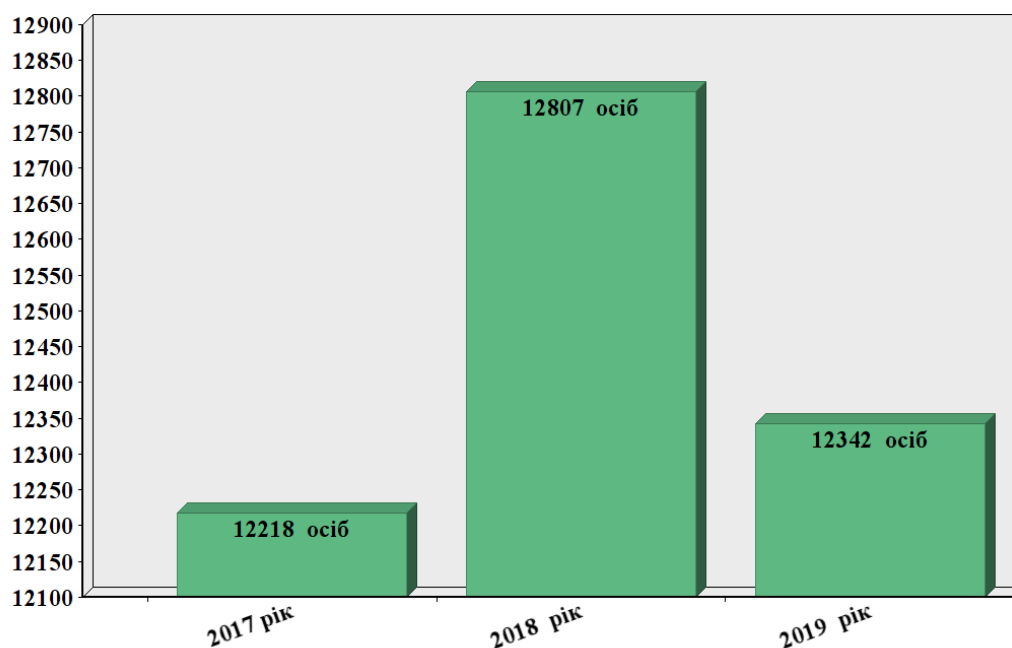

Рисунок 1

Динаміка чисельності населення Широківської громади 2017 – 2019 роки.

Серед загальної чисельності населення 4566 особи складають чоловіки, а жінки 7775 (Рис. 2). Кількість дітей в громаді (віком від 0 – 17 років) складає 2588 осіб, що складає 20,97% від загальної кількості населення громади. Молодь, що мешкає в громаді (віком від 18 – 24 років) складає 791 особу, що становить 6,41 відсотки від населення громади.

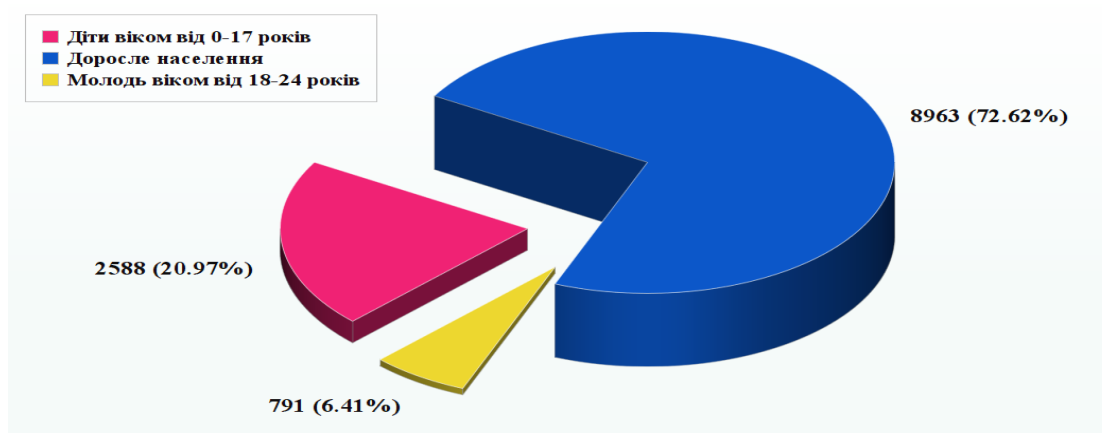

Рисунок 2.

Вікова структура населення Широківської громади

Структура населення Широківської громади з категорії молодь виглядає наступним чином. чоловіки, що мешкають в громаді (віком від 18 – 24 років) складають 316 осіб, що становить 2,56% від загальної кількості населення.

Жінки віком від 18 – 24 років складають 475 осіб, це 3,85 відсотки від всього населення громади (Рис. 3).

Рисунок 3.

Структура Населення Широківської громади. Молодь віком в18 – 24 років.

Кількість дівчат віком від 0 – 17 років складає 1426 осіб, що складає 11,55% від загальної кількості населення громади. Кількість хлопчиків віком від 0 – 17 років складає 1162 особи, це 9,42 відсотки від від всього населення Широківської громади (Рис. 4).

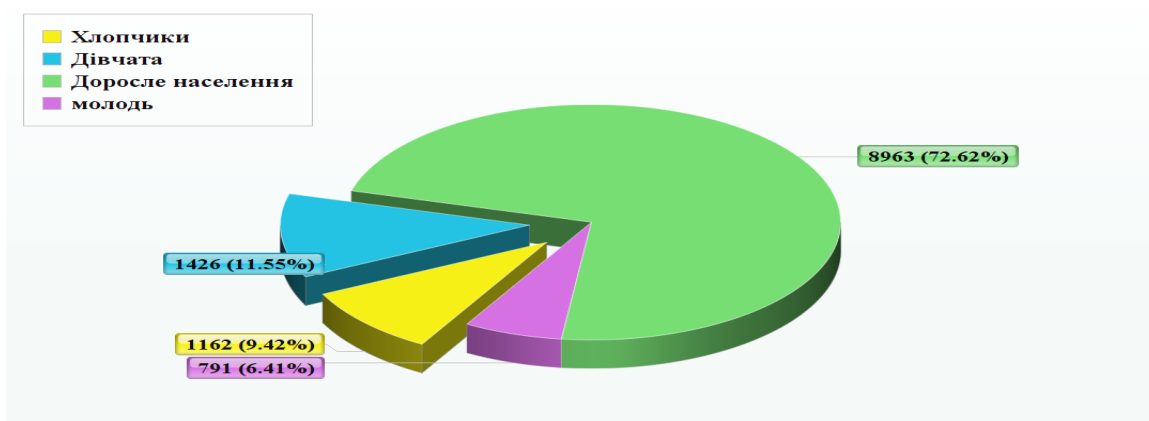

Рисунок 4 . Структура населення Широківської громади. Динаміка чисельності населення Широківської громади 2017 – 2019 роки. Молодь віком в 18 – 24 років.

На території Широківської громади знаходиться 13 закладів культури. З них: – 7 бібліотек; – 6 будинків культури та клубів, (у т.ч. 1 музей на громадських засадах у с. Лукашеве). В жовтні 2017 року в межах співпраці з міжнародною організацією GIZ було створено молодіжний простір ХАБ «SPACE» на базі Будинку культури в с. Широке. ХАБ «SPACE» став осередком освітнього й культурного життя молоді.

В складі Широківської ОТГ функціонують 7 публічних бібліотек. Бібліотечний фонд складає 63736 екз.

На базі закладів культури діють дитячі гуртки та любительські об'єднання різних жанрів (вокальний, хореографічний, театральний, декоративно-прикладний) та напрямлень (краєзнавчий, спортивний (тхеквондо, настільний теніс), туристичний). Станом на вересень 2019 рік в закладах культури діє 28 дитячих гуртків, за участю 296 осіб, віком від 3 – 24 років (ДОДАТОК 3).

У 2018 році було 30 гуртків, які відвідували 421 осіб, віком від 3-24 років. Така різниця в кількості дітей, які відвідували гуртки в закладах культури пов'язана з тим, що в 2019 році було оновлено напрямки діяльності гуртків та планується створення нових гуртків.

З розвитком Широківської громади, появляються та розвиваються громадські об'єднання:

- ГО «Учасників АТО «З Україною в серці»
- ГО «Добровільна пожежна команда №1 Широківської громади»
- ГО «Віра в майбутнє», для батьків дітей з інвалідністю та дітей з багатодітних родин.

1.3. Критерії, рівні, показники соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах.

На сучасному етапі суспільного розвитку потреба формування соціальної активності є одним із головних пріоритетів у діяльності інститутів соціалізації. Соціальна активність уможливорює реалізацію особистістю власних потреб, розвиток можливостей, здібностей, а також взаємодію з іншими членами суспільства, соціальними мікрогрупами, інститутами, організаціями і суспільством у цілому. Водночас соціалізація, що успішно здійснюється на основі сформованої соціальної активності, визначає стабільність самого суспільства, забезпечуючи необхідну спадковість у його розвитку. Найважливішими чинниками розвитку активності особистості є якісна освіта та нагромаджений людиною досвід. Компетентнісно спрямована освіта має «сприяти становленню людини як суб'єкта і проектувальника життя, усвідомленню молодою людиною свого життєвого шляху»[2,90]. Варто зазначити також, що досить багато громадян нашої країни, здобувши загальну і навіть вищу освіту, будучи добре інформованими, володіючи предметними вміннями і навичками, не вміють повноцінно жити в сучасному світі, самостійно орієнтуватися в життєвих ситуаціях і вирішувати життєві проблеми. Для визначення системи цілеспрямованих соціально-виховних дій з метою удосконалення процесу формування соціальної активності дітей та молоді необхідним є виявлення стану її сформованості. Це зумовлює потребу встановлення критеріїв і показників, за якими можна провести діагностику цієї інтегративної складної соціальної якості індивіда [39].

На основі аналізу наукової літератури соціальну активність та компетентність особистості визначаємо як якісний ступінь її соціалізованості, цілісне інтегративне особистісне утворення, сукупність конкретних якостей, здібностей, соціальних знань, умінь, цінностей, що забезпечують інтеграцію людини в суспільство та окремі групи на основі продуктивного виконання нею

різних соціальних ролей, ефективного вирішення проблемних соціальних ситуацій та її успішну самореалізацію. У структурі соціальної активності особистості нами визначено три основні компоненти: соціально-рольовий, ціннісний та комунікативний [63]; при цьому провідним є соціально-рольовий, який розкриває ту сукупність вимог, що пред'являє суспільство до кожного свого члена задля належного соціального функціонування. Але реалізація соціальних ролей, ефективність та якість їх виконання значною мірою залежать від ціннісної системи особистості, сформованих у неї комунікативних умінь і навичок, без чого соціальна взаємодія не може бути повноцінною, особливо на мікросоціальному рівні (рівні малих груп). У соціальному функціонуванні такі складові соціальної компетентності відображаються у знаннях, емоціях і практичних діях особистості, тому визначення стану, рівнів сформованості зазначених компонентів соціальної компетентності особистості передбачає врахування низки критеріїв: когнітивного (розуміння обсягу соціальних зв'язків, свого місця у їх системі, поняття участі та форм активності), мотиваційного (бажання приймати участь у розвитку соціальної діяльності), поведінкового (участь в різних формах, різних стадіях участі, різних соціальних ролей в реалізації соціальної активності).

Для здійснення всебічного, ґрунтовного дослідження необхідно визначити показники критеріїв до кожного із зазначених компонентів.

Соціально-рольовий компонент соціальної активності особистості розкриває усвідомлення індивідом вимог до себе як члена суспільства і соціальних груп (демографічних, етнічних, професійних тощо), формування позитивного емоційного ставлення до виконання соціальних ролей, розвиненість умінь і навичок ефективної соціально-рольової практики.

Критерії та показники соціально-рольового компонента особистості представляємо у Таблиці 1 .

Таблиця 1

Критерії і показники соціально-рольового компонента соціальної активності особистості

Когнітивний критерій (знання щодо соціальних ролей)	Емоційний критерій (емоційне ставлення до соціальних ролей)	Діяльнісний критерій (здатність до реальної рольової поведінки)
<p>- обізнаність щодо найбільш значущих соціальних ролей сучасного суспільства;</p> <p>- уміння порівнювати соціальні ролі минулого і сучасного суспільства;</p> <p>- розуміння того, які вимоги висуває сучасне суспільство до виконання конкретних соціальних ролей;</p> <p>- усвідомлення необхідності виконання соціальних ролей для повноцінної життєдіяльності соціуму;</p> <p>- знання про санкції (позитивні, негативні)</p>	<p>- емоційне ставлення до конкретних соціальних ролей сучасного суспільства;</p> <p>- емоційне ставлення до соціальних ролей, що виконуються особисто;</p> <p>- вибір бажаних соціальних ролей;</p> <p>- емоційна оцінка власної рольової поведінки;</p> <p>- емоційна оцінка рольової поведінки своїх друзів, членів сім'ї;</p> <p>- емоційна оцінка рольової поведінки в цілому громадян України;</p> <p>- ставлення до санкцій щодо власної рольової</p>	<p>- міра повноти рольового набору (кількість ролей, які виконує індивід);</p> <p>- здатність до оволодіння новими соціальними ролями;</p> <p>- швидкість оволодіння новими соціальними ролями;</p> <p>- здатність до повноцінної соціальної взаємодії на основі врахування власних ролей і ролей тих людей, з якими спілкуєшся;</p> <p>- вміння вирішувати міжрольові та внутрішньорольові</p>

<p>щодо ефективності виконання соціальних ролей;</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення основних етапів виконання соціальних ролей; - вміння обґрунтувати вибір ролі; - розуміння причин рольових конфліктів; - усвідомлення змісту знань, вмінь і навичок для виконання вибраної ролі; - розуміння сутності соціальних ролей тих людей, з якими спілкуєшся 	<p>поведінки;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ставлення до санкцій щодо рольової поведінки своїх друзів, членів сім'ї; - ставлення до санкцій щодо рольової поведінки в цілому громадян України 	<p>конфлікти;</p> <ul style="list-style-type: none"> - гнучкість виконання ролей (перехід від однієї ролі до іншої в різних ситуаціях); - ступінь наполегливості, відповідальності у виконанні власної соціальної ролі
---	--	--

Роджер Харт пропонує вісім сходинок «драбини участі». Коментуючи «драбину участі», Харт говорить: «Хоча вищі сходинки драбини представляють більш високий рівень ініціативи молоді, це не означає, що молода людина повинна завжди діяти на найвищому рівні своїх здібностей. Розуміння драбини важливе і для дорослих/керівників з метою створення умов, що спонукають групи молоді працювати на будь-якому рівні за їх вибором. Молода людина може обрати діяльність на різних рівнях, в різних проектах або на різних етапах одного й того ж проекту. Деякі молоді люди не можуть бути ініціаторами, але прекрасно можуть співпрацювати в рамках проекту» [38].

Враховуючи критерії та показники соціальної активності та теорію Р. Харта «Драбина участі молоді» нами було розроблено рівні соціальної активності:

низький (рівень неучасті – на перших трьох сходинках драбини:

– молоді люди не розуміють суті проекту і, таким чином, не розуміють власних дій;

– дорослі/керівники не прикидаються, що діти чи молодь були ініціаторами заходу, використовують молодь, щоб певним чином «прикрасити» захід, підтримати його;

– молодь використовується при проведенні засідань, конференцій й інших масових заходів: симпатичні молоді люди з гарною артикуляцією та зовнішніми даними, яких обрали дорослі/керівники, беруть участь в обговореннях, з теми яких мають або незначну підготовку або не мають такої взагалі);

середній (моделі справжньої участі:

– добровільна та усвідомлена участь молоді породжує мотивацію, котра призводить до зростання компетенції, що в свою чергу породжує мотивацію до участі у майбутніх проектах;

– ідея, мета та задачі розробляється та впроваджується дорослими/керівниками, але молодь бере участь в цьому процесі, оскільки з нею консультуються на етапі розробки та згідно їх думки, оцінки та рекомендацій кінцевий результат коригується, тим не менш прийняття остаточного рішення залишається за дорослими;

– проект ініціюється дорослими, рішення приймаються спільно з дітьми та молоддю);

високий (моделі справжньої участі:

– рішення, які приймаються за ініціативи дітей під керівництвом дорослих; – рішення, що приймаються за ініціативи дітей разом з дорослими).

Урахування глибини, сили, обсягу розвитку визначених показників дає можливість встановити рівні сформованості соціальної активності особистості, що, у свою чергу, буде сприяти удосконаленню соціально-виховної діяльності з дітьми та молоддю, підвищенню її результативності.

РОЗДІЛ 2

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

2.1. Модель роботи з молоддю щодо формування соціальної активності молоді в ОТГ

Визначення поняття «Модель (від лат. *modulus* – «міра, аналог, зразок, взірєць») – відтворення чи відображення об'єкту, задуму (конструкцій), опису чи розрахунків, що відображає, імітує, відтворює принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки чи/та характеристики об'єкта дослідження чи відтворення (оригіналу).

Модель в науці – будь-який образ, аналог (уявний чи умовний: зображення, визначення, схема, креслення, графік, карта тощо) якого-небудь об'єкта, процесу або явища («оригінала» цієї моделі).

Мета моделі – формування соціальної активності

Завдання моделі роботи з молоддю щодо формування соціальної активності:

1) Свідомо формувати точку зору щодо участі в формуванні громадянського суспільства;

2) Усвідомити свою роль в розбудові ОТГ;

3) Навчити способам реалізації соціальних активностей в громаді.

Напрямки:

– Робота з учнями та молоддю, яка мешкає на території громади

– Робота з молодими сім'ями, що є членами громади

– Робота з молодими педагогами віком 25 – 35 років, які є мешканцями

чи працівниками шкіл громади.

За енциклопедичними виданнями «форми участі громадян – є сукупність засобів та технологій реалізації компетенції (прав та можливостей) громадян.

У загальному визначенні участь молоді у процесах прийняття рішень здійснюється у формах визначених законодавством, нормативно-правовими актами місцевої влади, а також відповідно до практики, що склалася, у межах компетенції конкретної територіальної громади [27]. Розберемо на прикладі моделі участі молоді (Рис. 5).

Рисунок 5. Модель участі молоді

Демократія – це система, при якій всі члени суспільства беруть участь у виборі його керівництва та визначенні його основних задач. Виключення дітей та молоді з цього процесу буде означати позбавлення значної частини населення світу можливості бути повноправними громадянами. Виникає ризик, що інтереси та проблеми молоді будуть проігноровані. У більш широкому розумінні, постійні можливості для участі, що надаються дітям, вчать їх бути громадянами. Участь молоді у спільному з дорослими прийнятті рішень, формування поваги до різних поглядів, оцінці альтернатив та

наслідків будуть сприяти процесу демократизації суспільства. Подібні навички набуваються лише в процесі участі; людина не може сприймати життя з автократичних позицій протягом перших 19-ти років, а потім раптово перетворитися на запеклого демократа

Роджер А. Харт, використовуючи образ драбини, розробив інструмент для аналізу ступеня участі. Концепція Харта відносна та вивчає взаємодію між дітьми та дорослими. Молодій людині цей інструмент допоможе визначити, що відбувається: чи маніпулювання з боку керівників чи справжнє залучення до процесів прийняття рішень.

Діти та молодь – члени нашого суспільства, яких дорослі чи керівники, як правило, вважають недостатньо компетентними, використовуючи в той же час у деяких питаннях для впливу на хід подій.

«Драбина участі» є висхідною типологією для розуміння ступеня участі молоді в реалізації проектів, місцевої політики, політики навчального закладу тощо.

Роджер Харт пропонує вісім сходинок «драбини участі» (див. Рис 6).

Коментуючи «драбину участі», Харт говорить: «Хоча вищі сходинки драбини представляють більш високий рівень ініціативи молоді, це не означає, що молода людина повинна завжди діяти на найвищому рівні своїх здібностей. Розуміння драбини важливе і для дорослих/керівників з метою створення умов, що спонукають групи молоді працювати на будь-якому рівні за їх вибором. Молода людина може обрати діяльність на різних рівнях, в різних проектах або на різних етапах одного й того ж проекту. Деякі молоді люди не можуть бути ініціаторами, але прекрасно можуть співпрацювати в рамках проекту.

Дуже важливо, щоб ця робота не проводилась на перших трьох сходинках драбини – рівнях неучасті.

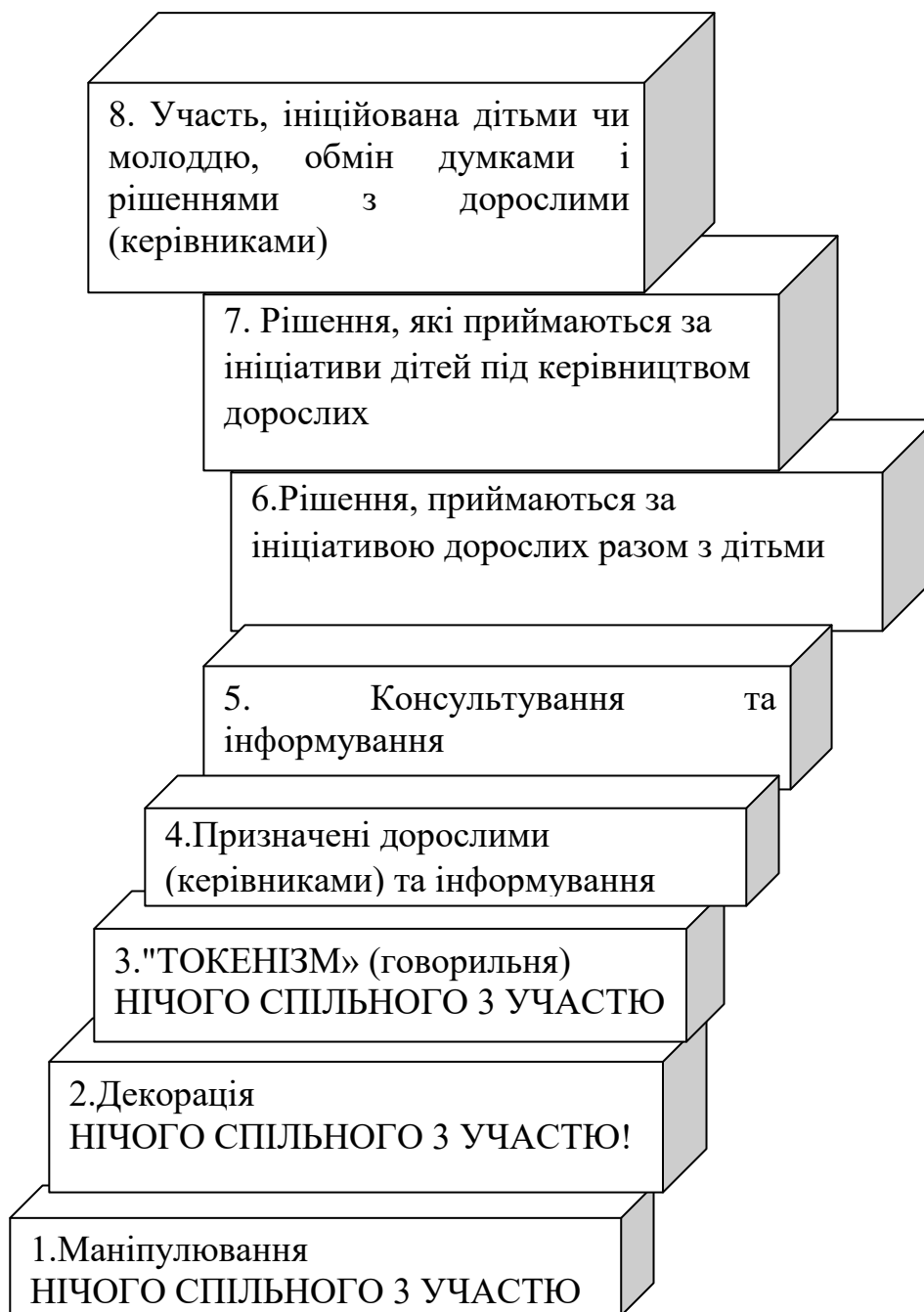

Рисунок 6. Драбина участі.

Моделі участі

1. Найнижча сходинка драбини має назву «маніпулювання» – молоді люди не розуміють суті проекту і, таким чином, не розуміють власних дій.
2. «Декорація» дуже близька до маніпулювання, але в цьому випадку дорослі/ керівники не прикидаються, що діти чи молодь були ініціаторами

заходу. Вони просто використовують молодь, щоб певним чином «прикрасити» захід, підтримати його.

3. Термін «токенізм» (від англійського «tokenism» – символічний захід; реформа чи перебудова, що проводиться для виду) можна використовувати для опису того, яким чином діти та молодь використовуються при проведенні засідань, конференцій й інших масових заходів. Симпатичні молоді люди з гарною артикуляцією та зовнішніми даними, яких обрали дорослі/ керівники, беруть участь в обговореннях, з теми яких мають або незначну підготовку або не мають такої взагалі. При цьому нікому не пояснюється, яким чином були обрані ці молодіжні лідери, чиї інтереси вони представляють.

4. Призначені дорослими/керівниками та інформування.

На цьому рівні, для того щоб забезпечити справжню участь, проект має відповідати декільком важливим вимогам:

- діти/молодь розуміють та підтримують мету та задачі проекту;
- діти/молодь знають, хто і чому приймає рішення про їх участь;
- їх роль значна та усвідомлена, вони не є декорацією для дій дорослих/ керівників;
- діти/молодь стають учасниками проекту добровільно, після того як їм стала зрозуміла суть проекту.

Участь породжує мотивацію, котра призводить до зростання компетенції, що в свою чергу породжує мотивацію до участі у майбутніх проектах.

5. Консультування та інформування

Діти та молодь можуть бути для дорослих/керівників дуже цінними консультантами. Ніхто так добре не пояснить, в чому дефект взуття як той, кому це взуття розтерло ноги. На цій сходинці ідея, мета та задачі – все розробляється та впроваджується дорослими/керівниками, але молодь бере участь в цьому процесі, оскільки з нею консультуються на етапі розробки та до їх думки ставляться серйозно. Відповідно до їх оцінки та рекомендацій

кінцевий результат коригується. Тим не менш прийняття остаточного рішення залишається за дорослими.

6. Рішення, приймаються за ініціативою дорослих разом з дітьми

Шоста сходинка драбини – хоча проект ініціюється дорослими, рішення приймаються спільно з дітьми та молоддю.

7. Сьома сходинка «драбини участі» - рішення, які приймаються за ініціативи дітей під керівництвом дорослих.

Шляхом справжньої участі в проектах, які передбачають вирішення справжніх проблем, діти та молодь розвивають навички критичного сприйняття та порівняння точок зору, що є таким важливим для розвитку самовизначення молоді.

8. Рішення, що приймаються за ініціативи дітей разом з дорослими[39].

Перелік форми участі молоді

а) на рівні територіальної громади:

- місцевий референдум;
- вибори депутатів міської ради та міського голови, депутатів обласної ради;
- загальні збори громадян за місцем проживання;
- колективні та індивідуальні звернення (петиції) жителів міста до органів і посадових осіб місцевого самоврядування;
- громадські слухання;
- місцеві ініціативи;
- участь у роботі органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та робота на виборних посадах місцевого самоврядування;
- інші, не заборонені законом, форми.

б) на рівні навчального закладу

в) участь у діяльності організацій громадянського суспільства

г) молодіжні соціальні проекти

д) клуби за інтересами

Практика молодіжної участі зарекомендувала себе як ефективна форма роботи з дітьми та молоддю. Адже участь – це і показник активної громадянської позиції молодих людей, та своєрідний показник розвитку особистості. В процесі співпраці, діалогу дорослих/керівників та молоді розвиваються комунікабельність, вміння орієнтуватись в інформаційному просторі, планувати свої дії, прогнозувати результати та брати на себе відповідальність за прийняття рішень.

Перевага участі полягає в розвитку у дітей та молоді навичок соціальної співпраці на власному досвіді. Оскільки участь передбачає реальні проекти, то діалог та переговори між молоддю та дорослими/керівниками є обов'язковими.

Участь є основним поняттям для будь-якої демократичної системи. Вона надає молоді більших повноважень, можливостей більшого впливу та може бути прямою та непрямую (А. Річардсон «Участь», 1983). Прикладом непрямой участі може бути обрання представника групи до Ради студентського самоврядування вузу. В той же час пряма участь – це безпосередня робота у Раді студентського самоврядування та спільне з дорослими/керівниками прийняття рішень [27].

Участь допомагає розвинути впевненість у собі, самоповагу, знання та вміння, необхідні для ефективного впливу на різні процеси.

Участь сама по собі є розвитком. Мета розвитку – бути вільним та здатним зробити вибір, та жити тим життям, яким хочеш жити. Суспільство вважається розвинутим настільки, наскільки воно забезпечує можливості людей, в тому числі дітей та молоді, брати участь в суспільному житті.

Неможливо чомусь навчитися, розвинути здібності чи набути навички, якщо лише пасивно споглядаєш. Тільки через безпосередню участь можливий розвиток. Ступінь участі може бути різною, але навіть діти з раннього віку можуть брати участь. Компетенція з'являється на основі отриманого досвіду, а не по досягненню певного віку [27].

Молодь може взяти участь на будь-якому етапі процесу прийняття рішення, різниться форма участі.

Розглянемо участь молоді на прикладі прийняття місцевої програми.

1. Визначення пріоритетних проблем—молодь може організувати проведення дослідження ситуації, входити до складу робочих груп з підготовки програми.

2. Розробка й розгляд альтернативних варіантів політичного рішення – на цьому етапі молодь може підготувати пропозиції до заходів програми, організувати чи взяти участь в публічних консультаціях, обговореннях проекту програми.

3. Остаточний вибір, формулювання й легітимізація рішення – хоча приймають рішення в цьому випадку депутати, представники молоді можуть взяти участь у засіданнях депутатських комісій, сесії відповідної ради і за попереднього узгодження виступити перед народними обранцями і висловити позицію молоді.

4. Реалізація й запровадження прийнятих політичних рішень – на цьому етапі участь молоді у реалізації заходів програми, проведення спільних акцій та реалізація соціальних проектів в рамках програми.

5. Контроль за ходом здійснення рішення й «зворотний зв'язок» з його результатами – на цьому етапі може бути громадський моніторинг реалізації програми, незалежна оцінка результатів впровадження програми, проведена молоддю, неурядовими організаціями [27].

Іноді складаються ситуації, коли молоді люди не виявляють ініціативи і не хочуть брати участь в процесі прийняття рішень. Можливо, вони не хочуть брати на себе відповідальність, їх лякають труднощі чи те, що вони не зможуть зробити роботу своєчасно. Це цілком закономірна позиція, і її також слід поважати. Однак, у цих молодих людей можуть бути і інші причини, наприклад:

- не вистачає упевненості в собі для здійснення діяльності або можливостей, ресурсів для участі;

- знаходяться у складній ситуації, котра не дозволяє їм брати на себе відповідальність чи обов'язки;
- мають негативний досвід;
- побоюються, що їх не сприйматимуть серйозно;
- відсутність мотивації.

На наше переконання участь молоді у процесі прийняття рішень і потрібна, і важлива. Важлива в першу чергу для самої молоді людини, і для громади, держави в цілому.

- Участь у процесах прийняття рішень невід'ємне право будь-якої людини.

Кожна людини незалежно від віку має право вести себе з достоїнством, право на повагу, на справедливе ставлення, на свою думку. Діти, підлітки та молодь мають право на участь на рівні з дорослими. Як сказала Марта С. Панс «... до дітей більше не можна ставитись як до ще-не-особистостей, які очікують дорослості у вестибюлі суспільного життя».

- Участь – фундамент для надбання життєвого досвіду.

Можливість виражати свою думку та погляди, відстоювати свою точку зору та захищати себе – дає молодій людині впевненість та повагу до себе. Вона краще буде підготовлена до труднощів дорослого життя, тому що у неї буде більше шансів знайти підтримку, подолати несприятливі обставини, успішно вийти зі складного становища.

- Участь – може стати початком кар'єри.

Беручи участь у підготовці акції чи реалізації соціального проекту, стаєш причетним до певної структури, потрапляєш в інформаційне поле, налагоджуєш необхідні контакти з іншими людьми та організаціями. Може так статися, що перша зроблена справа стає основою для першого робочого місця. А робоче місце – першим кроком до успішної кар'єри [27].

- Участь – це розвиток.

Розвиток – це «розширення свободи вибору» чи простору для дійсної участі. Нобелівський лауреат Амартія Сен стверджує, що розвиток – це

«...процес розширення реальної свободи, що надається людям».

Розвиненим

є те суспільство, в якому всім людям є доступною участь у формуванні життя.

- Участь це засіб розвитку та набуття практичних вмій, навичок. Молоді люди не можуть розвиватися, якщо просто спостерігають, якщо дізнаються про головні життєві цінності від когось. Тільки в процесі участі вони набувають досвід, навички, упевненість у власних силах, необхідні знання.

- Молодь бажає брати участь.

Багато молодих людей у світі хочуть брати участь в різних процесах, відчувати себе зайнятими (залученими), мати можливість змінити ситуацію. У молоді є потенціал, можливості та потреби в тому, щоб їх почули та підтримали.

- Участь також означає доступ до різних ресурсів: інформації, знань, інфраструктури, тощо.

Кожне місто, село, селище виграє, якщо молоді люди, які там проживають, є небайдужими, готовими брати участь та впливати на процеси, що відбуваються в громаді:

- Молоді люди можуть внести значний внесок у життя суспільства та громади.

Найкращим експертом у вирішенні проблем молоді є сама молодь. Молоді люди можуть висувати нетрадиційні ідеї та пропозиції, про які не подумали дорослі/керівники.

- Участь молоді – шлях до розвитку громадянського суспільства.

Залучення молоді в команди, групи, клуби, НУО, ради та інші асоціації, як за участю, так і без участі дорослих/керівників, сприяє розвитку та

зміцненню громадянського суспільства. Спільна участь молоді зміцнює відчуття солідарності, справедливості у суспільстві [27].

- Участь - невід'ємна частина принципів демократії.

Форми участі молоді на рівні навчального закладу. Учнівське самоврядування [33].

Учнівське самоврядування – добровільна організація учнів навчального закладу, яка забезпечує право і надає можливість в межах Статуту здійснювати регулювання і управління справами, які належать до їхньої компетенції та в інтересах учнів навчального закладу.

Учнівське самоврядування здійснює свою діяльність у співробітництві з адміністрацією та колективом вчителів, соціально-психологічною службою, а також з батьківським комітетом.

Учнівське самоврядування, колектив школи та батьківський комітет складають разом так званий «трикутник». Всі сторони цього трикутника, – вчителі, батьки, учні, – зацікавлені в тому, щоб діти успішно закінчили навчальний заклад.

Шкільне самоврядування включає педагогічну раду (раду вчителів), раду батьківську та власне учнівське самоврядування.

Школа – маленька держава-республіка. Її громадяни – учні, батьки, вчителі, а отже, за визначенням, вони є рівними в своїх правах.

Щоб забезпечити реалізацію своїх прав, учні в навчальному закладі можуть створити свою організацію, яку називають «учнівське самоврядування». Саме ця організація має допомогти вам у організації шкільного життя. Але організувати цікаве та ефективне шкільне життя можна тільки за умови налагодження взаємодії між всіма трьома сторонами «трикутника»: учнівським самоврядуванням, вчителями, батьками.

Майже в кожній школі України ми маємо приклад роботи учнівського самоврядування, воно може виражатися в різних формах – учнівський сенат (http://osvita.ua/school/out_edu/1878), учнівський парламент (<http://www.pml.dp.ua/government.htm>), учнівська рада тощо. Але загалом цілі

та завдання однакові, шкільний колектив лише їх вказує з урахування потреб та можливостей:

– гуманізація і демократизація: виховний вплив підпорядковується завданням формування громадянина України, а цей аспект включає високий рівень інтелекту та культури, розвиток творчих задатків особистості, виховання людяності, доброти та інших моральних чеснот;

– зв'язок виховання з реальним життям : робота органів самоврядування повинна передбачати участь у суспільно корисній праці, проведення організаторських акцій на здійснення загальноліцейних традиційних заходів тощо;

– виховання особистості у колективі в ході спільної діяльності : майбутній громадянин повинен бачити себе у соціумі, уміти реально оцінити себе, жити у колективі, навчити створювати його атмосферу, враховуючи думки меншості, шукати шляхи до консенсусу.

З метою відбору, відзначення і поширення кращих практик молодіжної роботи в Україні Міністерство молоді та спорту України спільно з Програмою розвитку ООН в Україні започаткували в 2017 році Конкурс кращих практик молодіжної роботи в Україні.

Основні завдання Конкурсу: 1) обмін успішним досвідом між молодіжними організаціями та молодіжними працівниками; 2) публічне визнання досягнень та заохочення до подальших напрацювань у напрямі підвищення стандартів якості молодіжної роботи в Україні; 3) сприяння суспільному та політичному визнанню молодіжної роботи в Україні. У 2017-му році на конкурс було подано 100 практик молодіжної роботи з різних куточків України від організацій з державного та громадського сектору. За підсумками, були відібрані 10 переможців, які отримали відзнаки та призи, а 64 практики увійшли до друкованого, а також електронного видання «Каталогу кращих практик молодіжної роботи в Україні -2017». 2018-го організатори отримали 173 заявки з усіх регіонів України, а 62 увійшли до «Каталогу кращих практик молодіжної роботи в Україні – 2018». Конкурс

2019-го зібрав 153 практики молодіжної роботи.

Проекти, які брали участь в конкурсі, мають успішні практики в наступних сферах молодіжної політики: участь молоді в процесах демократизації (забезпечення відкритості, прозорості, підзвітності органів влади, просування порядку денного демократичних реформ на рівні громади); освіта та просвітницька діяльність з прав людини, захист прав людини, просування рівності та недискримінації в українському суспільстві; розвиток механізмів забезпечення участі молоді в житті громади; підтримка молодіжних проєктів та ініціатив; розвиток молодіжних громадських організацій; волонтерство; змістовне дозвілля для молоді та молодіжне таборування; інклюзивний розвиток (включення вразливих груп молоді); сталий розвиток та екологія; інше.

Цифрова грамотність є важливою частиною активного громадянства, можливістю для згуртування молоді у віддалених селах та ОТГ. Молодіжна робота повинна сприяти та розвивати відповідні навички у молодих людей. Цифрова молодіжна робота означає активне використання або звернення до цифрових засобів масової інформації та технологій у молодіжній роботі. Цифрові інструменти можуть бути включені до будь-якої ініціативи для молоді (відкрита молодіжна робота, інформування та консультації, робота молодіжних центрів та клубів та інше). Прикладами таких інструментів є використання соціальних медіа для поширення інформації, онлайн консультування, навчання з цифрової грамотності, використання онлайн ігор та мобільних додатків, забезпечення участі молоді через онлайн-інструменти.

Завдання цієї щорічної збірки – надати можливість зацікавленим у молодіжній роботі фахівцям і волонтерам знайти для себе приклади, методи і технології, які надихнуть їх на нові проєкти та програми, допоможуть вибрати найбільш прийнятні концепції і підходи[17].

На нашу думку, для покращення життя у громаді, потрібно долучати молоде покоління до прийняття рішень, дозволяти впливати на місцеву владу та допомагати реалізовувати молодіжну політику. У громаді завжди

знайдуться представники молоді, які мають бажання робити певні зміни та долучатися до активного громадського життя. Важливо, аби у громаді був створений консультативно-дорадчий орган - Молодіжна рада, яка буде вносити свої пропозиції до створення належних умов для розвитку молодого покоління. Щоб запустити Молодіжну раду, передусім потрібно створити ініціативну групу, яка буде займатися розробкою важливих документів до установчих зборів. На етапі підготовки на думку фахівців з молодіжної роботи Я. Храпського, О. Яреми та інших, отримати необхідні рішення та згоду органа місцевого самоврядування, аби Молодіжна рада вважалася офіційно створеною та її положення було затвердженим. Згодом, на установчих зборах обирається склад Молодіжної ради- голова, заступник голови, секретар та інші члени. Аби рада стала успішною та згодом дієвою, необхідна підтримка місцевої влади. Адже, на початку своєї роботи актив Молодіжної ради потребує знань та навичок. Для кращого визначення ситуації у громаді, потрібно проводити певні дослідження, опитування серед представників молоді, скористатись підтримкою громадських молодіжних організацій. Разом набиратись досвіду для ефективної діяльності. На свої засідання варто запрошувати місцевих жителів громади, зокрема молодь, які зможуть запропонувати свої ідеї та пропозиції. Одним із завдань є залучення жителів громади віком 14-35 років до активного обговорення місцевих проблем, налагодження зв'язку між громадським сектором та органом місцевого самоврядування, відстоювання інтересів молоді. Молодіжна рада повинна мати свою офіційну сторінку у соціальних мережах, де буде висвітлювати інформацію про свою діяльність. Членам Молодіжної ради необхідно здобувати навички із проектного менеджменту та навчатись самостійно залучати ресурси для реалізації своїх ідей. Завдяки успішному старту своєї роботи, актив Молодіжної ради має можливість зарекомендувати себе як майбутній кадровий резерв органу місцевого самоврядування. Адже, молодіжна політика приносить велику користь не лише для особистого розвитку молоді, а й самій громаді. Для кожної Молодіжної ради і самій

активній молоді потрібне певне місце, приміщення, де вона зможе проводити свої засідання та важливі зустрічі. Це може бути школа або будинок культури, сільська бібліотека. Актив Молодіжної ради для ефективної діяльності має правильно розподілити свої обов'язки. Кожен із членів повинен виконувати своє завдання. Наприклад, двох чоловік потрібно закріпити за веденням офіційних сторінок ради у соціальних мережах. Наступних за роботою із молодіжними громадськими організаціями, а інших для роботи із молоддю. Такі дії дадуть позитивне виконання завдань та їх інформування[11,80].

Також, варто зазначити, що в Україні і досі знаходиться величезна кількість закладів, які можуть стати базою для роботи з молодими людьми. Органи влади та місцевого самоврядування першими повинні бути зацікавлені у створенні молодіжних центрів (МЦ) та працевлаштуванні молодіжних працівників. Адже саме через МЦ вони зможуть розширювати межі роботи з молоддю та збільшувати кількість залученої молоді. Створення МЦ дасть змогу систематизувати роботу з молоддю та розширити межі цієї роботи. Зважаючи на орієнтацію та забезпеченість МЦ на їх базі може розвиватися неформальна освіта, створюватися вільні простори для молоді, проводитися локальні, національні та міжнародні заходи.

Міністерством молоді та спорту разом із представниками державного та громадського секторів, місцевого самоврядування, експертами, молодіжними лідерами розроблено модель реалізації молодіжної політики в умовах децентралізації, яка була схвалена на засіданні колегії відомства 21 грудня 2017 року та рекомендована до впровадження. Таким чином, місцевий рівень характеризується тим, що децентралізація передбачає збільшення відповідальності на місцях, перегляд можливостей для реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, відповідно функцій основних виконавців. Запропонована структурно-функціональна модель реалізації молодіжної політики на рівні ОТГ, зосереджує увагу на тому, що молодіжна політика інтегрує в собі усі інші сфери відповідальності по роботі з молоддю: освіту, працевлаштування та ринок праці, культурний розвиток, соціальний захист

тощо.

Для ефективної реалізації молодіжної політики на рівні громади важливо передбачити:

- необхідну інфраструктуру молодіжної політики, у тому числі здійснення її організаційного та фінансового забезпечення;
- забезпечення діяльності молодіжних центрів і молодіжних працівників;
- сприяння формуванню та розвитку інститутів громадянського суспільства;
- налагодження міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії у молодіжній роботі;
- здійснення оцінки ефективності молодіжної роботи на рівні громади (відповідно до розроблених показників) і звітування перед громадою про стан роботи з молоддю;
- забезпечення умов молодіжної участі та молодіжного громадського контролю.

Впровадження ефективної та цілеспрямованої молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації можливе лише за умови об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молодіжного представництва. Таким чином, молодіжна політика в умовах децентралізації повинна бути зорієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрямками її реалізації мають бути фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури і залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням [11,87-90].

Завдяки розробленій та впроваджуваній нормативно-правовій базі молодіжної політики в Україні, методам формування соціальної активності, формам участі та іншому ми можемо навести приклади користь молоді для

громади на прикладі Зборівської ОТГ. Дієвими стали такі методи:

- опитування про потреби і ідеї молоді;
- зустрічі із наявною активною молоддю для їх об'єднання;
- «кава з міським головою»;
- Молодіжний форум Зборівської ОТГ;
- створення спільного проекту із молоддю;
- Молодіжний Конгрес Зборівської міської ради[11, 91].

Саме молодь легше долучити до волонтерства, проектів, обговорень та заходів.

Основна проблема більшості громад - це брак робочих місць та зайнятості для молоді. Розвиток молодіжних організацій та органів сприяє появі гуртків, малого бізнесу, платформ та середовищ. Якщо у громаді є що відвідати і куди піти, то немає настільки великої потреби їхати у інші міста.

Особливо це актуально для громад із великою кількістю населених пунктів, як, наприклад, Широківська ОТГ (див. додаток А). Сьогодні завдяки впровадженню внутрішнього (між селами) автобусного маршруту можливість добратись до центру громади є більшою, ніж часті виїзди до великих обласного центру. За рахунок активної молоді можливе збільшення кількості молодіжних проектів, заходів у місті, селі, школах. Зростає кількість звернень з ідеями до влади, бо збільшується довіра до керівних органів за рахунок їх співпраці із молодіжними групами. Поява центрів дозвілля у громадах у рамках молодіжних проектів сприяє зацікавленості молоді до корисних відпочинків та саморозвитку (див. додаток А, Г).

У Зборівській ОТГ таким проектом став Нетворкінг медіа-центр з філіями у селах громади, де діятиме ліцензійний кінопоказ, професійна студія, офіс. Даний проект дає не лише місце роботи спеціалістам медіа галузі, а й сприяє підготовці нових кадрів до ВНЗ. На платформі центрів можна проводити тренінги, навчання, майстер-класи. Навчання і тренінги – важлива складова розвитку молодіжного середовища. Місцеве самоврядування має сприяти проведенню різного роду заходів, що дають молодій людині

необхідну базу знань для якісної роботи, що базуватиметься не лише на запалі, а й на здобутих знаннях.

Підтримка та поради молодим підприємцям під час відкриття власної справи та у досягненні перших результатів впливає на приріст економічної спроможності громади, фактору, від якого виграють усі сторони. Важливо, щоб програми спрямовані на підтримку молодіжного бізнесу реалізовувались і у селах. Кооперативи і агротуризм під час останніх років стали популярним і успішним видом діяльності, однак на місцях бракує знань для їх розвитку та популяризації.

Проект «Молодь сама по собі» – це інформаційний привід. Залучення молоді до заходів і проектів несе за собою популяризацію їх результатів серед їх аудиторій за рахунок великої популярності соціальних мереж. Тим самим прес-служби громад охоплюють не лише аудиторію сайту громади чи вікову аудиторію користувачів Фейсбук, а й школярів, студентів і лідерів думок серед Інстаграм-блогів. У Зборівській громаді Молодіжний Конгрес за допомогою соціальних мереж популяризував свій соціальний ролик у Фейсбуці до 4,5 тисячі переглядів, а у Ютубі до 9 785 переглядів. Діє Інстаграм-сторінка (@zboriv.molod), де молодь голосує за ініціативи, заходи, обирає фільми для показу та дні для проведення акустичних вечорів у парку [17].

Кроки після створення молодіжного органу у громаді для його успішного функціонування:

- розробка стратегії роботи Молодіжного дорадчого органу при громаді;
- спільне написання роботи на рік;
- включення учасників Молодіжного дорадчого органу до комітетів та сприяння участі молоді у засіданнях ради;
- регулярні опитування та збори думок молоді через Інтернет та на вулицях;
- регулярне висвітлення діяльності органу через ЗМІ та соціальні мережі;

- створення партнерства у ОМС;
- профорієнтація ЦА у школах громади;
- організація обміну практиками між громадами області.

На мою думку, молодь – це енергія громад, саме тому важливо цю енергію тренувати і підтримувати.

Завданням молодіжних працівників громад є пошук і розвиток цього потенціалу. Сьогоднішня молодь – це майбутні працівники ОМС, лідери думок та підприємці. У кожній громаді має бути місце зустрічі молоді для їх нетворкінгу – спілкування у комфортних умовах. Такі центри будуть вчити змінювати вулицю, будинок, місто, село та комунікувати із владою та інвесторами правильно [11, 92].

Нині для молоді надається дуже багато цікавої та корисної інформації для реалізації своїх проєктів. Тож кожен активний громадський діяч може втілити в життя будь яку ініціативу, головне щоб вона була суспільно корисною та цікавою для жителів. Важливим кроком у діяльності активіста є пошук фінансів та ідеї для свого містечка чи села, адже саме гроші та ідеї нажаль найбільш затребуваний та вичерпний ресурс. Емпіричним шляхом доведено, що ідея – стимул для пошуку ресурсів, а ресурси породжують ідею. Тож перелікуємо цікавих молодіжних проєктів, які змінюють життя громадян в Україні в цілому.

– «Додаток «2Fit» 2Fit» – це програма для комп'ютерів і мобільних пристроїв, що представляє собою інтерактивну карту спортивних заходів міст області з можливістю створення користувачами нових подій, зустрічей, майстер-класів та відкритих тренувань, поширення інформації про них серед користувачів і пошуку спортсменів. Зручна форма спілкування серед користувачів додатком та обмін інтересами і захопленнями.

- «Молодіжна радіостанція». Проєкт був створений щоб підвищити рівень культури молоді, покращити контакт молоді з громадою та владою за допомогою масового поширення інформації (радіоєфіри), розповсюдження інформації для ухвалення рішень, важливих для життєдіяльності громади.

Даний проект організовує самозайнятість молоді. Проект надасть можливість навчитися комунікацій, опанувати журналістські навички, підвищити рівень культури. Практика сприятиме згуртуванню шкільного колективу, розвитку творчих здібностей. Моніторинг громадської думки та поглядів молоді.

- «smart-місто «Смарт місто» — це громадська організація, яка допомагає міській владі у швидкому й ефективному розвитку малого міста за рахунок інтеграції концепту «Розумне місто», активного впровадження новітніх технологій та роботи з громадою. Унікальність підходу полягає в наочності результатів і постійному звітуванні про роботу перед громадою та владою міста через веб-сайт smart-misto.org або соціальну мережу Facebook. [Facebook.com/groups/smart.misto/](https://www.facebook.com/groups/smart.misto/), [Facebook.com/smart.misto.org/](https://www.facebook.com/smart.misto.org/) – це майданчики, де постійно відбуваються консультування та обговорення нагальних питань, ідей, проектів. В проекті реалізується комплексний підхід до розробки міської екосистеми з чітко визначеними цілями і термінами

- «Фарби життя». Проект спрямований на поліпшення емоційного стану маленьких пацієнтів, що знаходяться на тривалому лікуванні в лікарнях, залучення дітей у творче середовище за допомогою освоєння різних художніх технік і розвиток комунікативних навичок.

Завдання: 1) зняття стресу за рахунок психологічного розвантаження під час артвправ; 2) освоєння навичок творчості за допомогою різних художніх технік; 3) розвиток комунікативних навичок у дітей, за рахунок живопису, малюнка і рукоділля; 4) зближення дітей та батьків під час спільного творчого процесу.

- «Ігри на асфальті». Силами активістів волонтерського загону «Альтернатива» (МАУ ДО Сорокинський ЦДТ) за травень-червень 2019 р. були намальовані ігри на асфальті на території дворів багатоквартирних житлових будинків в селі Велике Сорокино, що дозволило урізноманітнити дозвілля дітей та підлітків на свіжому повітрі. Цей проект має вагомий соціальний ефект.

- «#1 Хаб» - це загальний робочий простір, що об'єднує спільноту

незалежних професіоналів. Крім загального простору для творчості, професіонали отримують можливість співпраці в плані ідей і проектів. Хаб також є місцем, в якому організуються різні цікаві події. Успішним прикладом європейського рівня є «Creative Poligon Centre» в Словенії. Полігон спроектований як для постійних, так і для тимчасових користувачів, і має в своєму розпорядженні 60 гнучких місць для роботи, конференц-зал, фотоательє, бар, магазин, книжковий магазин і актовий зал. Хаби стають дедалі популярнішими, а найсвіжішим прикладом є iHUB, відкритий в приміщенні Технічного університету Молдови.

- «Фестивалі». Заходи, які, в залежності від тематики, можуть привернути увагу широкого кола людей, а найважливішим є те, що крім місцевих жителів, в фестивалях бере участь багато туристів. Ось кілька європейських прикладів:

- 1) Музичні фестивалі - UNTOLD (Румунія), Sziget (Угорщина)
- 2) Гастрономічні фестивалі - Bostaniada, MAI dulce (Молдова)
- 3) Освітні фестивалі - International Student Festival в Трондхейм (Норвегія), International Student Week в Тімішоара (Румунія), International Student Week в Ільменау (Німеччина) та ін.

4) Марафони – не є фестивалями, однак, дуже популярні. Основна ідея полягає в тому, що в основі фестивалю може бути будь-яка тема, приваблива для публіки, на участь якої розраховують організатори.

При цьому подібний захід сприятливо позначається на житті міста, в якому організовано, оскільки сьогодення в специфіці східного регіону полягає у тому, що участь в житті громади та активна громадянська позиція молоді передбачають наявність прав, засобів, простору та можливостей, а в разі необхідності – і підтримки для участі в процесі прийняття рішень та впливу на цей процес, а також участі в будь-яких формах діяльності з метою побудови кращого суспільства. Це є одним з головних стандартів, якими керується Молодіжна політика ЄС та Ради Європи. В Україні активна участь молоді у громадському житті має дві основні перешкоди. Першою з них є власне

пасивність молоді та низький рівень громадянської свідомості. Це підтверджується результатами чисельних досліджень, проведених як іноземними так і українськими фахівцями. У дослідженні «Громадянське суспільство в чотирьох Східноєвропейських державах-сусідах ЄС» доктор Ернст Піехль відмічає, що нація досі має сподівання на «сильну людину» у владі, яка вирішить всі проблеми. Разом з тим, він стверджує, що ці настрої підтвердили результати соціологічного дослідження, коли на питання «Як ви можете охарактеризувати українців?» 48 % респондентів обрали відповідь «пасивність та сподівання, що хтось вирішить наші проблеми».

На наш погляд, така ситуація обумовлена, передусім, відсутністю традицій самоорганізації населення в Східних промислових регіонах країни. Молоді люди, як і більшість населення, що мешкає на Сході не бачить своєї ролі та абсолютно не має навичок прийняття рішень на рівні громади. В свою чергу, відсутність таких традицій створює перешкоди для становлення демократії та формування громадянського суспільства в Україні. Згідно Європейської хартії про участь молоді на місцевому та регіональному рівнях (21 травня 2003 р.) участь молоді не має обмежуватись лише формуванням активних громадян і побудовою демократії в майбутньому. Але молодь не отримує доступу до процесу прийняття рішень, при цьому створюється ізоляція та відсторонення молодих людей від громадського життя, формується громадянська пасивність. Таким чином, існує декілька чинників, які перешкоджають участі молоді у громадському житті і, в свою чергу, створюють загрозу для становлення громадянського суспільства в Україні. Подолання цих загроз можливе шляхом формування громадянської свідомості через громадянську освіту молодих людей, формування у них навичок активної участі у житті громади, формування свідомості серед представників органів місцевого самоврядування щодо залучення молоді до процесу прийняття рішень на рівні громади. З цього приводу значної уваги заслуговує досвід сусідньої Польщі, де молодь є реальним партнером місцевої влади, а участь молоді у громадському житті на місцевому і регіональному рівні є

частиною загальної політики з залучення громадян до суспільного життя. Ініціатива залучення молоді до процесів прийняття рішень виходить від самої влади, оскільки такі відносини є корисними як для самих молодих людей, так і для громади в цілому [11, 98].

Згідно Європейській хартії участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні «...для того, щоб участь молоді в суспільному житті на місцевому і регіональному рівні була успішною, постійною і осмисленою, потрібне щось більше, ніж розвиток або реорганізація політичних чи адміністративних систем. Будь-яку політику чи дію, покликану активізувати участь молоді в житті суспільства, має забезпечувати культурне середовище, що шанує молодь і враховує різноманітні потреби, обставини та сподівання молодих людей. При цьому обов'язково повинен бути присутній елемент розваги і задоволення [21].

Існує чимало інструментів, які допомагають громадянам впливати на прийняття рішень органами місцевого самоврядування, покращувати співпрацю з ними або ж просто стимулювати підвищення ефективності діяльності влади. Відвідування пленарних засідань місцевої ради та засідань постійних депутатських комісій Ч.16 ст.46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» говорить, що пленарні засідання ради та засідання постійних депутатських комісій є відкритими для кожного громадянина України. Оголошення про проведення чергової сесії місцевої ради та графік засідань постійних депутатських комісій публікуються на офіційному веб-сайті відповідної ради. Можна брати участь в обговоренні проектів рішень, а також давати свої пропозиції з метою їх покращення.

Закон України «Про звернення громадян» говорить, що громадяни мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та

пропозиціями. Це вони можуть зробити в усній, або ж письмовій формі. У своїх зверненнях громадяни можуть надавати рекомендації, пропозиції щодо вирішення певних проблем, звертатися з проханням про сприяння у реалізації прав громадян, вимога про усунення порушень, а також скаржитися і вимагати виправлення ситуації, яка склалася.

Багато громад в Україні вже впровадили бюджет участі (громадський бюджет), що дає змогу звичайним громадянам долучитися до розподілу частини бюджетних коштів, подати власні проекти та вирішити проблеми громади так як вони це бачать. Порядок фінансування, проведення конкурсу та відбору проектів, що фінансуються з громадського бюджету участі визначається окремим положенням, яке затверджується місцевою радою.

Громадський бюджет в дії виглядає так:

- Жителі громади подають свої проекти на фінансування з бюджету участі;
- Для попереднього відбору проектів місцевою владою створюється номінаційний комітет;
- На офіційному сайті місцевої ради через систему BankID або бюлетенями у спеціально визначених пунктах для голосування, члени громади голосують за відібрані номінаційним комітетом проекти;
- Проекти, які набрали найбільшу кількість голосів, фінансуються з бюджету участі та реалізуються профільними виконавчими органами місцевої ради.

Бюджет участі дозволяє залучити громаду до вирішення місцевих проблем і відповідно ефективніше використовувати бюджетні кошти, фінансуючи ті проекти, які отримали підтримку в громаді. Для запровадження цього інструменту участі місцева влада повинна ухвалити окреме Положення «Про громадський бюджет» та у бюджеті передбачити суму коштів для фінансування проектів з громадського бюджету (сума фінансування визначається Положенням). Результати впровадження «Громадського бюджету» ми розглянемо на прикладі Широківської ОТГ.

Кращі практики молодих людей з нашої держави. У 2016 році кількість молодих людей у віці 14-35 років становила 11 530 224 осіб (близько 27% населення). В Україні рівень громадянської активності молоді є не таким високим, як хотілося б. Незважаючи на те, що у 2015 році близько 54% молодих людей брали участь принаймні в одній громадянській ініціативі, зазвичай ці ініціативи стосувалися таких критично необхідних питань як підтримка української армії (36%), розвиток інфраструктури свого житлового району (19%), допомога внутрішньо переміщеним особам (16%), дітям, які опинилися в кризових ситуаціях (16%), та інші подібні ініціативи. Значно менше молоді брало участь у розробці політичних стратегій та просуванні реформ, наприклад, ініціативах щодо подолання корупції та в обговоренні законопроектів та бюджетів (по 5%), у боротьбі проти обмеження прав різних верств населення (4%). Лише 2% молодих людей наразі є членами молодіжних неурядових громадських організацій (за даними Міністерства молоді та спорту, «Молодь України - 2015»). Під кращими практиками молодих людей з нашої держави мається на увазі проект, програма, діяльність або ініціатива в молодіжній сфері, чи в будь якій сфері, під час здійснення якої отримано позитивні практичні результати [11, 106].

У свою чергу, в Україні сьогодні молоді люди просто не мають мотивації до громадської активності, оскільки не вірять, що можуть щось змінити в цій країні. Але змінити таку невтішну тенденцію, звісно, можна й потрібно. Для цього й існують така організація, як Національна молодіжна рада. Вони намагаються консолідувати усі молодіжні організації в Україні, а також сприяти відстоюванню інтересів молоді на державному рівні. На мою думку першочерговим кроком для успішного інтегрування молоді в суспільстві є забезпечення працевлаштування та якісного оплачуваного стажування. Наступний крок – допомогти молоді повірити, що вона може брати участь у процесах державотворення.

Волонтер та волонтерство, як впливає на розвиток громади залучення молоді. Застарілий підхід до реалізації молодіжної політики та співпраці з

громадськими організаціями призвели до того, що заходи, направлені на реалізацію потреб молоді не співпадають з їх реальними потребами як на місцевому, так і на загальнодержавному рівні. Тому і відсоток пасивної молоді різко зріс за останні десятиліття. Необізнаність ініціативних груп у вирішенні того чи іншого питання, в реалізації власних ідей та задумів породило хвилю безініціативності молодіжної спільноти. Але у період стрімкого розвитку Україна потребує громадян з активною громадянською позицією, тому саме волонтерські рухи та їх залучення до прийняття рішень є актуальним на сьогодні. Розглянемо поняття «волонтерство». Це суспільнокорисна діяльність людини, групи людей чи організацій, спрямована на вирішення чи пом'якшення соціальної проблеми.

На початковому етапі потрібно скласти «портрет волонтера»: вік, стать, особистісні риси та характеристики, місце проживання та місце роботи, професія та хобі і т.д. Адже, чітко розуміючи, хто потрібен, можна визначити подальші шляхи пошуку волонтера. Серед них можна виділити і усне опитування, і онлайн-анкетування, і презентаційні зустрічі, і публічні консультації.

Найважливіше: роз'яснити та вміло сформулювати роль молодої особи в загальному процесі волонтерської діяльності.

Наступний етап має включати в себе адаптацію та «включення» волонтерів в ініціативу, що має на меті безпосереднє залучення до робочого процесу. Обов'язковим є розподіл ролей відповідно до вмінь та навичок волонтерів, а в разі необхідності, відрядження на навчальні курси.

Не менш важливим є і мотивація волонтерів, яку можна охарактеризувати трьома літерами «ПДВ»: причетність, досягнення, влада та визнання.

Причетність (прагнуть бути частиною групи, хочуть подобатися іншим, з радість співпрацюють з іншими, намагаються уникати ризиків та невпевненості).

Досягнення (прагнуть сьогодні бути кращим, ніж вчора, потребують

постійного підвищення складності завдань, цінують постійний зворотній зв'язок, готові піти на ризик задля досягнення цілей, часто працюють самостійно, без допомоги інших).

Влада та визнання (прагнуть контролювати, впливати на інших, активно беруть участь у заходах, звертають увагу на зворотній зв'язок від керівництва та тих, кого вважають авторитетом).

Волонтерство допомагає вирішувати соціально-важливі проблеми суспільства, зокрема проблеми молоді на місцях.

Безпосереднє залучення молоді відбувається на різних рівнях:

- коли надходить запит на волонтерську роботу від громадської організації – з волонтерами консультуються, їх інформують, залучають до роботи, доручають частину проекту;

- коли волонтери самі організують захід, вони безпосередньо курують проект, а представники органів місцевого самоврядування лише допомагають в організації або ж надають ресурсне забезпечення;

- спільне прийняття рішень волонтерів з представниками ГО, ІГ, представників ОМС.

Варто зазначити, що на даний час існує велика кількість інструментів для участі молоді, серед яких важливе місце займає заохочення молоді до волонтерства. Це можуть бути: консультаційні зустрічі, анкетування та формування бази волонтерів, інформаційна кампанія, налагодження співпраці з громадськими організаціями та мережування, моніторинг діяльності волонтерських груп.

Якщо використовувати усі ці форми співпраці, через які молоді люди отримують інформацію про різні сфери діяльності, про успішні соціальні проекти, то в результаті вийдемо на постійне збільшення кількості волонтерів, сталий розвиток механізмів забезпечення участі молоді в житті громади. Як наслідок, молодь на місцях залучено до процесу розробки та обговорення заходів, проектів, що реалізуються на території громад.

Молодіжні заходи забезпечуються супроводом волонтерів – активною

молоддю, які мають необхідні для цього навички та компетентності. Залучаючи місцевих мешканців до спільної праці, ми перетворюємо міста на живі громади – комфортні місця для проживання, дозвілля та розвитку [11, 120]

На прикладі Широківської ОТГ ми розглянемо розробку Стратегії розвитку та успішні практики формування соціальної активності молоді. Широківська сільська ОТГ об'єднує 28 сіл Запорізького району, де проживають близько 13 тисяч мешканців.

Стратегія розвитку Широківської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2022 року (далі – Стратегія) розроблена з урахуванням положень Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року, затвердженої рішенням Запорізької обласної ради від 25.02.2016 р. №1, Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Стратегія розроблена на підставі законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про стимулювання розвитку регіонів» та «Про засади державної регіональної політики», відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932, в також згідно з Методичними рекомендаціями щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, затвердженими наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.03.2016 № 75.

Під час підготовки проекту Стратегії, зокрема під час визначення актуальних проблем і напрямів розвитку громади, пріоритезації цілей і завдань, проведенні SWOT-аналізу були організовані зустрічі з мешканцями 8

найбільших населених пунктів Широківської ОТГ, проведені опитування, соціологічні дослідження. Результати цих заходів та подані пропозиції враховані під час розроблення стратегічного плану розвитку громади.

SWOT-аналіз Широківської об'єднаної територіальної громади проведений на засіданні робочої групи, виходячи з напрацювань, які отримані під час 8 зустрічей з мешканцями громади та попереднього соціологічного дослідження. В результаті були визначені наявні сильні й слабкі сторони громади як об'єкта стратегічного планування, а також виявлені основні зовнішні можливості та загрози, які з найбільшою вірогідністю можуть вплинути на реалізацію Стратегії і розвиток громади у період до 2022 року.

Формування соціальної активності молоді в ОТГ. У 2017 році команда Широківської сільської ради розпочала низку заходів, спрямованих на активізацію населення. Нині громада активно бере участь у програмах, що спрямовані на розбудову громадянського суспільства, підвищення прозорості врядування; співпрацює з різними донорами та організаціями. Для прикладу, завдяки підтримці GIZ, було обладнано молодіжний простір – хаб Space на базі будинку культури в селі Широке. Тут регулярно проводяться творчі зустрічі, літературні вітальні, тренінги та інші освітні й культурні заходи.

У Широківській ОТГ також впроваджується програма громадського бюджету, створені вуличні комітети, Поважна та Молодіжна ради, що об'єднують активних мешканців поважного віку й молодь, відповідно. Під час розробки місцевої стратегії розвитку відбулась серія консультаційних зустрічей із жителями різних сіл громади – за їх підсумками робоча група визначила пріоритетні проблеми та завдання, що й стали основою Стратегії розвитку Широківської сільської ОТГ.

У 2018 році Широківська громада взяла участь у проекті «Зміцнення демократичного врядування». Місцева ГО «З Україною в серці» запропонувала дві ініціативи для залучення мешканців і мешканок різного віку до ухвалення місцевих рішень. Обидві отримали субгранти та були успішно реалізовані за підтримки Широківської сільської ради та

комунальних установ громади. Зокрема було проведено серію заходів зі створення Поважної ради, воркшопи та форум для активної молоді.

Результати впровадження успішних практик із формування соціальної активності молоді, підвищення рівня участі, свідомого ставлення до себе, як до чинника розвитку території ОТГ відображено в наступних заходах та проектах.

За підтримки ГО «СТЕП» уперше на території сільської громади Запорізької області відбувся молодіжний форум «Твої ідеї змінюють громаду»[15]. Його напрацювання лягли в основу подальшої роботи з молоддю в Широківській ОТГ, а сам захід організатори хочуть зробити щорічним. Зокрема, цього року громада вже отримала грант на розвиток лідерства та волонтерства серед молоді, тож восени планує провести 2-й молодіжний форум. Очікується, що його фокусною темою стануть волонтерські ініціативи молоді.

Практика увійшла до збірки «Консультації, аналіз ситуації, спільне рішення: як залучати мешканців до розмови про місцеві справи», що видана в рамках проекту «Відповідальне управління громадою» Всеукраїнської ГО «Громадянська мережа «ОПОРА» [14].

Ініціатива «Молодь і громада. Участь молоді у розвитку локальної демократії», профінансована в рамках проекту, увійшла до каталогу «Кращі практики молодіжної роботи» за 2018 рік [14].

Упродовж 2019 року команди ОТГ, що брали участь у Другій фазі проекту «Зміцнення демократичного врядування», розробили власні проєктні ідеї, спрямовані на розвиток платформ громадської активності та налагодження суспільної взаємодії.

Кожна з ініціатив включає потужний інформаційний компонент, адже одним із їхніх завдань є підвищення обізнаності мешканців про можливості участі в житті своїх громад: ухваленні рішень, впливах на процеси розвитку, творенні локальних змін. Водночас усі ідеї розроблені командами з урахуванням специфіки громад і мають сприяти вирішенню конкретних

місцевих проблем. Загалом на початок серпня погоджено плани семи локальних ініціатив, що будуть реалізовані в шести громадах Запорізької області.

1 . Від молодіжної участі – до активізації всієї громади. Створення Молодіжної ради Веселівської ОТГ.

2 . Формування громадського активу для адвокації нагальних питань молодіжної політики в Гуляйпільській МТГ (неформальні зустрічі в форматі «Діалоги PROMолодь», молодіжний велопробіг, тематична локація «Ярмарок можливостей» до Дня Незалежності України). Під час цього заходу було розроблено дорожню карту реалізації молодіжної політики в Гуляйпільській громаді[15]. В молодіжному хабі «Space» в селі Широке Запорізької області зустрілись представники трьох об'єднаних територіальних громад – Широківської, Чернігівської та Плодородненської. Форум став своєрідним підсумком серії воркшопів на теми молодіжної участі та громадської активності, що протягом липня відбулись у семи селах Широківської громади. Участь у них взяли місцеві школярі, активісти волонтерських об'єднань (серед таких, наприклад, «Допомога SOS» – найкраща волонтерська ініціатива за підсумками конкурсу «Громадські ініціативи України»), освітяни та громадські лідери, які працюють з молоддю. Учасники зустрілись разом, щоб знайти спільні відповіді на важливі питання: як підвищити активність молоді, які завдання мають вирішувати молодіжні ради, як органи місцевого самоврядування можуть допомогти в реалізації молодіжних ідей та ініціатив

Водночас форум «Твої ідеї змінюють громаду!» – став першим кроком до розробки Програми розвитку молодіжного руху в Широківській громаді та сприяти активізації молодіжної політики в дружніх Плодородненській та Чернігівській ОТГ. Школярі, студенти, молоді працівники надали свої ідеї та активності в роботу місцевим управлінцям, громадським активістам та фахівцям в сфері молодіжної роботи» [14].

Щоб сприяти вирішенню проблемних питань, учасники форуму пропонують проводити в селах більше заходів, що дозволяють навчатись,

спілкуватись, обмінюватись досвідом. Важливо, щоб позитивне дозвілля стало постійною практикою, вважають широківські школярі. Не менше значення, на думку молодих людей, має постійний діалог з владою. Добрим інструментом для цього здатні бути молодіжні ради, які можуть акумулювати ідеї молоді та презентувати їх голові громади. Така рада вже створена Широківській громаді, а нещодавно з'явилась і в Чернігівській ОТГ.

Широківська громада долучилась до ініціативи ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді». У квітні 2019 року, в рамках конкурсного відбору нових учасників цієї програми, була підтверджена співпраця у сфері роботи з дітьми та молоддю. Широківська громада отримує методологічну підтримку Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Підписано Меморандум про наміри та взаємодію.

Впровадження форми участі молоді (проекти Бюджету участі) експерти Фундації ПАУСІ високо оцінили хід впровадження громадського бюджету та активність мешканців громади, ОТГ відібрана для проведення підсумкового форуму міжрегіонального проекту «Громадський бюджет на сході України – інтеграція заради розвитку». Перший Східноукраїнський форум практиків партиципації відбувся в червні 2019 року в с. Широке, де зібрав делегатів з 10 громад Запорізької, Дніпропетровської і Харківської областей, а також представників міжнародних організацій ПАУСІ та GIZ.

Співпраця з партнерськими ГО надають можливості для підвищення рівня соціальної активності молоді та дітей у вигляді написання грантових заявок для реалізації заходів на території Широківської громади: від конкурсу соціальних ініціатив «Ми це місто» – на проведення серії тренінгів та інших мотиваційних заходів для молоді; – від фонду «Карітас Запоріжжя» – інтерактивні зустрічі з мешканцями для обговорення місцевих проблем.

Завдяки активній участі дітей, молоді та фахівців відділу освіти та апарату Широківської ОТГ отримані мікрогранти «Облаштування екскурсійного веломаршруту «Шляхами менонітів» (Запоріжжя – Широке – Запоріжжя)». «Розвиток молодіжного лідерства і волонтерства в сільських

громадах». «Створення інтерактивного простору для вирішення місцевих проблем у співпраці «влада – громадськість», проведена координація впровадження проекту «ІТ-курси у Відрадному»: організаційний та інформаційний супровід для учнів, молоді та молодих вчителів шкіл Широківської ОТГ .

2.2. Аналіз результатів впровадження моделі соціальної активності молоді в об'єднаних територіальних громадах

Для якісного аналізу поточної ситуації з правами дітей і молоді та визначення пріоритетів розвитку нами були проведені дослідження серед різних вікових прошарків населення, такі, як анкетування, обговорення з дітьми та їх батьками та круглі столи. Також, спираючись на Державну соціальну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини», адміністративні дані відомчої статистики, публікації в ЗМІ ми виявили наступний ряд проблем, які розподілені по категоріям:

Згідно з опитуваннями більша частина молоді в громаді не планує жити за межами громади після навчання і залишати сім'ю (див. рис. 7).

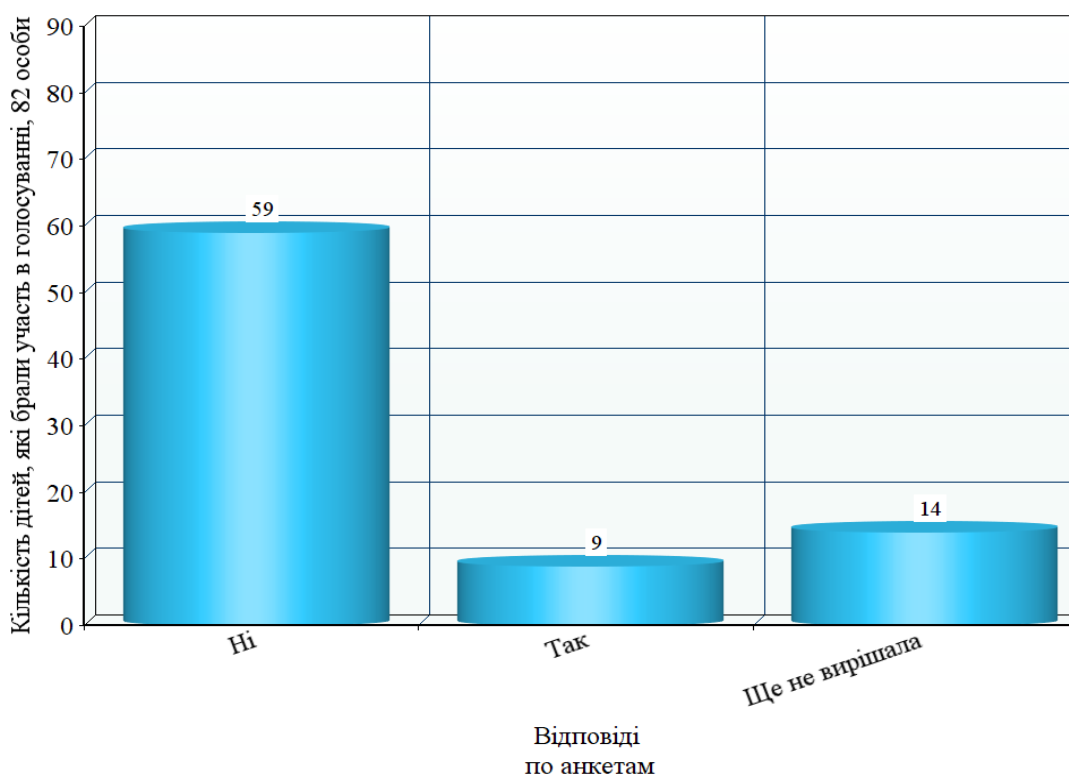

Рисунок 7.

– Опитування: «Чи плануєте залишати сім'ю і жити за межами громади після навчання».

Молоді люди, які хотіли б відкрити свій бізнес/нову справу у громаді 35%.

Однією з найбільших і часто неусвідомлених проблем є демографічна. Україна є донором спеціалістів для економік інших держав. Села є донорами великих міст.

Головною метою діяльності влади Широківської громади в сфері молодіжної політики є повернення молоді після навчання у містах в свою рідну громаду, і застосування здобутих знань на користь спільного майбутнього громади. В Широківській громаді проживають 47 дітей та молоді з інвалідністю. Громада намагається постійно долучати таких дітей і їх батьків до життя громади. При опитуванні підлітків, на питання: «Чи мають діти з обмеженими можливостями проблему з доступом в вашу школу», 45% стверджують, що в їх школі немає таких проблем.

Проведене опитування батьків, на питання: «Що ще має бути зроблено в вашій громаді, щоб ваші діти відчували себе в ньому більш комфортно і мали всі можливості для повноцінного розвитку?», більшість респондентів побажали, уважнішого приділення уваги, саме дозвілля та відпочинку дітей: побудова нових та відновлення існуючих парків, та дитячих майданчиків, створення футбольних полів; відкриття центрів дозвілля, не тільки в навчальних закладах, а й в місцях проживання дітей.

В 2018 та 2019 роках Широківська громада брала участь Всеукраїнській благодійної акції «Серце до серця».

Святкові виїзні концерти пройшли Відрадненському, Лукашівському, Ручаївському та Широківському центрах дозвілля, в них прийняли участь 12 осіб з особливими потребами віком від 10 - 23 років.

Згідно з опитуваннями дітей, на висловлювання: «У моїй школі поважають дітей з обмеженими можливостями і ставляться до них так само, як до інших дітей», 95% (57 осіб) дали позитивну відповідь.

Право бути почутими. До моменту створення Широківської ОТГ діяльність учнів та молоді знаходилась на низкому рівні соціальної активності. Поодинокі випадки засвідчують, що ніякого опитування, анкетування, виявлення потреб молоді не проводилось взагалі. На 2019 рік в Широківській

громаді існує діючий орган з управління реалізацією ініціативи, із залученням дітей та молоді – Молодіжна рада.

Молодіжна Рада – це молодіжний, консультативно-дорадчий орган, який об'єднує на добровільних засадах активну молодь Широківської сільської ради віком від 14 до 35 років, яка створена на основі єдності інтересів для спільної реалізації мети і завдань. Кількість членів Молодіжної ради налічує 20 осіб (13 осіб жіночої статі та 7 осіб чоловічої статі), представники з особливими потребами в раді відсутні

Молодіжна рада створена у 2017 році. Існує на базі СТАТУТУ Молодіжної ради при Широківській сільській раді, який був затверджений сесією Широківської сільської ради від 27.06.2017 року. 23.03.2019 року відбулися вибори, та обрали нових членів та голову Молодіжної ради. Оновлений склад Молодіжної ради був затверджений розпорядженням голови Широківської сільської ради від 09.07.2019 №144. Головою Молодіжної ради, став Олександр Бабич, що проживає в с.Лукашеве та працює в Лукашівській амбулаторії КНП Сімейний лікар Широківської громади, вік 23 роки. Кількість учасників – 30 осіб (дівчат – 13, хлопців – 7), віком від 14 до 35 років.

Молодіжна рада має право на:

- Сприяння популяризації та розвитку молодіжного громадського руху в Широківській об'єднаній територіальній громаді в інтересах молоді і суспільства в цілому;

- Вивчення та узагальнення вітчизняного і закордонного досвіду розвитку Молодіжних Рад, створення механізму обміном інформацією, досвідом та спілкування між молодіжними організаціями інших громад.

- Включення Молодіжної Ради до співробітництва з органами місцевого самоврядування;

- Створення графіку засідань, зборів членів Молодіжної Ради для визначення пріоритетів інтересів молоді і реалізація їх на практиці та об'єднання членів Молодіжної Ради на основі спільних програм і проектів;

- Об'єднання молодих людей у робочі групи для проведення різних заходів, спрямованих на добрі та корисні справи;

- Участь у проведенні заходів культурно-просвітницького (тренінги, конференції, семінари, круглі столи тощо) та виховного (конкурси, фестивалі, змагання і т.д.) характеру, формування патріотичних моральних якостей та активної громадської позиції молоді.

- Захист інтересів підлітків та молоді;

- Створення системи постійного діалогу та взаємодії з місцевим самоврядуванням, з одного боку, та громадсько-активною молоддю, з іншого боку.

При Молодіжній раді діють 5 груп:

- група з розвитку спорту
- група з розвитку неформальної освіти
- група «Культура»
- група з розвитку та поширення Волонтерства
- інформаційно-комунікаційна група

Кількість учасників кожної групи від 2 до 5 членів рад, віком від 14 до 35 років.

Напрямки діяльності робочих груп:

- Спортивна група – організація та проведення спортивних локацій на святкуванні свята «День Широківської громади» (2017 рік – с.Лукашеве, 2018 рік – с. Широке, 2019 рік – с. Августинівка). Організація та проведення гриквесту «Справжня команда» для учнів 5–7 класів с. Володимирівське, Володимирівський ЗЗСО «Успіх». Проведення анкетування в школах, та онлайн опитування жителів громади стосовно стану спортивних майданчиків громади, розробка проекту «Благоустрій дитячих та спортивних майданчиків». Робота над проектом «Спортивний фестиваль» с. Широке.

- Група з розвитку неформальної освіти - тренінг на базі освітньої платформи Prometheus «Навчаємось вчитися». Організація та проведення свята «День професіоналів»,

– Група «Культура» Робота над проектом «Спортивний фестиваль» с. Широке. Організація та проведення тимблдингової зустрічі, для налагодження зворотнього зв'язку та стратегічного планування для Молодіжної ради. Змістовне дозвілля для молоді: катання на байдарках та воркшоп. Кількість учасників 12 осіб, віком від 12-22 років.

– Група з розвитку та поширення Волонтерства – проект «Розвиток молодіжного лідерства та волонтерства у сільських радах»

– Інформаційно-комунікаційна група – створення сайту «Молодіжна рада Широківської ОТГ», Телеграм-канал, чат. Збільшення інформаційно-комунікаційного ресурсу Молодіжної ради. робота в робочій групі проекту зі створення інформаційного медіапростору «MediaProfi» в. с. Петропіль на базі Петропільського опорного заклад загальної середньої освіти.

Представники Молодіжної ради систематично беруть участь у тренінгах та навчаннях в молодіжній сфері:

- 24-25 квітня 2019 року м. Запоріжжя. Участь у обласному Форумі «Жодних рішень для молоді без молоді», кількість учасників – 1 особа, вік 23 роки,

- протягом 2018 - 2019 року. м.Запоріжжя. Участь у навчальній програмі з підготовки ТОП менеджерів в галузі культури для об'єднаних територіальних громад та малих міст України «Академія культурного лідера». Кількість учасників – 3 особи, віком від 17-30 років.

- 13.05.2019 року. М. Київ. Участь у тренінгу з адвокації від Національної молодіжної ради. Кількість учасників 3 особи, віком від 17-23 років.

- 22.05.2019 року м.Запоріжжя. Участь у тренінгу «Аналіз зацікавлених сторін». Стратегія і практика залучення сторін до співпраці». Кількість учасників 5 осіб, віком від 14 до 18 років.

- 20-21.05.2019 року. м. Київ. тренінг від ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді»! Одна учасниця молодіжної ради (вік 29 років) входила до команди учасників від Широківської громади.

Активна діяльність Молодіжної Ради:

1. В межах співпраці з Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ у 2017 році було створено молодіжний простір ХАБ «SPACE» на базі Будинка культури в с. Широке.

2. В квітні – травні 2018 року був реалізований проект «Кінотеатр під відкритим небом» в межах співпраці з ГО «Об'єднана дія» (м.Херсон). Кількість учасників – 40 осіб, від 14 до 40 років.

3. Червень-липень 2018 року Сумісно з проектом «Зміцнення демократичного врядування», що реалізується ГО «СТЕП» Агенцією розвитку було проведено 6 воркшопів для молоді на тему «Молодь і громада. Участь молоді у розвитку локальної демократії» в таких населених пунктах: с.Петропіль, с.Августинівка, с-ще Відрадне, с. Лукашево, с. Широке, с.Володимирівське. Сумарна кількість залученої молоді – 90-100 осіб, віком 13-19 років. За підсумками Воркшопів був проведений Молодіжний Форум. Були присутні діти з Широківської громади, а також запрошені гості – діти з Чернігівської ОТГ, Плодородненської ОТГ. Сумарна кількість учасників – 200 осіб, віком 14-35 років.

4. 2018 рік в рамках Громадського Бюджету діти разом з консультацією експертів написали проект «Кіно просто неба». Кількість учасників – 50 осіб, віком від 13 до 40 років. Захід проходив в с. Відрадне. Кількість відвідувачів заходу – 150 жителів громади, віком від 10 до 40 років

5. 21.05.2018 рік. Проведено День Європи у с. Широке. В підготовці до Дня Європи була залучена молодь, яка підготувала 6 локації. В підготовці приймали участь всі члени Молодіжної ради. Сумарна кількість відвідувачів заходу - близько 1 тисячі людей різної вікової групи.

6. березень 2019 рік. Створення та розвиток інформаційних ресурсів МР в соціальних мережах – Фейсбук, Інстаграм [40].

7. березень 2019 року. Інформаційна кампанія про оновлення Молодіжної ради (серія презентаційних зустрічей «Широківська громада Молодіє»).

Обрання нових членів та голови Молодіжної ради. Кількість учасників – 30 осіб, віком від 14 до 35 років.

8. 3 квітня 2019 року розпочаті Зустрічі з Молодіжної ради голови громади Д. Коротенко. Під час неформальних зустрічей з молоддю голова спілкується про все: свій життєвий шлях, родину, бізнес, розвиток громади та відповідає на всі питання. Були виявлені активні групи молоді, які готові на співпрацю, актуальні потреби та проблеми сучасної молоді.

9. 12.04.2019 р. відбувся перший «День професіоналів», школярі змогли відчувати себе в ролі працівників різних сфер громади. Захід відбувається в межах профорієнтаційних заходів, зокрема проекту «Стань успішним в громаді», який покликаний допомогти молоді громади визначитись зі своїм майбутнім в обранні професії. Кількість учасників – 10 осіб, віком від 14-17 років.

10. 11.05.2019 у Володимирівському ЗЗСО «Успіх» для учнів 5-7 класів була проведена гра-квест «Справжня команда». Організатор – учениця 8 класу, член Молодіжної ради Широківської ОТГ Подхомутова Софія, вік 14 років.

11. 18.05.2019 рік. Відео-привітання до Дня Європи для Європи від Молодіжної Ради громаді - побратиму в Барлебені. Кількість учасників – 13 осіб, віком від 14 до 23 років.

12. 10.06.2019 року учасники Молодіжної ради (8 осіб, вік 15-20 р.) допомогли науковцям Таврійського державного агротехнологічного університету ТДАТУ краще зрозуміти харчові вподобання школярів України. 300 учнів від Широківської громади взяли участь в анкетуванні, від 11 до 18 років.

13. 19.06.2019 року ефір на Українському Національному радіо. Члени Молодіжної ради давали інтерв'ю на тему молодіжної ради, політики в сфері об'єднаних територій громад. Кількість – 2 особи, віком від 15 до 23 років.

14. 20.07.2019 м. Запоріжжя. Тімблдінгова зустріч, налагодження зворотнього зв'язку та стратегічне планування для Молодіжної ради, катання на байдарках, воркшоп. Кількість учасників – 12 осіб, віком від 12-22 років.

15. 20.05.2019-12.05.2019 рік. Розроблена та проведена інформаційна компанія, щодо реалізації адвокаційної кампанії ГО «YES» (грант від НМРУ Національна Молодіжна Рада України та ЮНІСЕФ) Адвокація процесу розробки та затвердження міської цільової молодіжної програми «Молодь Широківської ОТГ 2020-2024».

Процес роботи складався:

- 20-25 травня 2019 року онлайн-опитування серед молоді щодо визначення інтересів і потреб молоді. Участь взяли 188 осіб, віком від 14-35 років.

Обрано топ-інтереси молоді:

- змістовне дозвілля для молоді
- залучення молоді до проектів, розвиток молодіжних ГО
- навчання молоді щодо того, як можна впливати на громаду

На основі обраних топ-інтересів молоді, проведено ще онлайн-голосування, щодо топ-пунктів, які повинні бути враховані в місцевій молодіжній програмі «Молодь Широківської громади 2020 -2024». Охоплення рекламою – 500 осіб , 300 лайків, 40 коментарів. Пост в мережі Інстаграм.

Було обрано топ-пункти:

- Формальна і неформальна освіта
- Молодь і культура
- Молодіжна робота на волонтерство
- Економічна інтеграція молоді
- 05.06.2019-10.06.2019 року. Після онлайн-опитування та Онлайн -

голосування, були проведені 5 зустрічей з молоддю.

- Обговорення проекту програми «Молодь Широківської ОТГ 2020 - 2024». Обрані пріоритетні напрямки для включення в Програму: Місце проведення: с. Відрадне, с. Лукашеве, с.Широке, с. Володимирське, с. Августинівка. Кількість учасників – 50 осіб, віком від 14 - 30 років.

- 12.06.2019 року. До голови Широківської громади надіслано

офіційного листа з проханням розробити та затвердити місцеву молодіжну програму на 4 роки з врахуванням розроблених рекомендацій та забезпечити її фінансування.

В процесі розробки інфо-кампанії з метою адвокації реалізатори контактували з такими органами влади: Відділ освіти Широківської ОТГ, Відділ зовнішніх зв'язків Широківської ОТГ, КУ «Центр культури» Широківської ОТГ.

У результаті молодь розширила для себе поняття «молодіжної політики», зруйновано стереотипи щодо того, що «молодіжна політика – це не тільки спорт та дозвілля»

16. В вересні 2019 року на старував проект «Розвиток молодіжного лідерства та волонтерства у сільських радах», який реалізується в рамках конкурсу «Ми – Це Місто». Метою даного проекту є розвиток, підтримка і популяризація волонтерського руху серед учнівської молоді Широківської територіальної громади та інших об'єднаних громад Запорізької області, перш за все сільських.

Завдання проекту є:

- Розробка комплексної програми розвитку волонтерського руху, що включає в себе тренінговий курс для волонтерів, інформаційно-мотиваційні зустрічі в школах громади, конкурс волонтерських ініціатив і фінальний молодіжний форум.

- Навчання «Волонтерів SOS», підвищення ресурсних і організаційних здібностей об'єднання і особистісних компетенцій його команди, залучення нових учасників.

- Розробка плану-сценарію інформаційних зустрічей в школах, підготовка мотиваційних промо – та методичних матеріалів за участю навчених «Волонтерів SOS».

- Поширення досвіду «Волонтерів SOS» на інші населені пункти громади, створення інформаційних «куточків волонтера» в сільських школах, розширення мережі волонтерів серед учнівської молоді.

- Проведення конкурсу волонтерських ініціатив, стимулювання школярів до згуртування і соціально корисної діяльності.

- Проведення обласного волонтерського форуму для молоді (на базі Широківського молодіжного хаба), обмін кращими практиками волонтерства, встановлення партнерств.

- Популяризація ідеї волонтерства, успішних волонтерських практик і результатів проекту у ЗМІ та інших відкритих джерелах.

Зараз добровільне об'єднання «Волонтери SOS» (діти і підлітки, які проживають в с. Августинівка) налічує 10 осіб віком 8 до 17 років (6 хлопців, 4 дівчат). Планується залучити близько 600 учнів з усіх закладів освіти Широківської громади.

Учасники «Волонтерів SOS» пройшли 6-денний тренінговий курс, спрямований на підвищення особистісних і організаційних компетенцій, будуть залучені до розробки методичних і мотиваційних матеріалів стосовно поширення волонтерського руху. Також представники «Волонтерів SOS» будуть включені в конкурсну комісію з оцінки волонтерських ініціатив.

Згідно з опитуваннями, молоді у віці від 15-24 років, 75% (62 особи) відчувають, що долучені до процесу розробки й ухвалення рішень, а також контролюють за їх виконанням у своїй громаді. В іншому опитуванні респондентів віком від 13-18 років на ствердження: «Я задоволений тим, як в моїй громаді або школі мене залучають до обговорення питань, які зачіпають мої інтереси та інтереси інших дітей, та залучають до участі в підготовці та проведенні громадських заходів», 60% (36 осіб) дали позитивну відповідь. Цей показник свідчить про підвищення рівня участі молоді згідно критеріїв з низького на високий рівень. Для підвищення рівня участі молоді в прийнятті рішень місцевою владою, підвищення соціальної Широківська громада ставить перед собою такі завдання на наступні два роки:

- допомога в діяльності Молодіжної ради громади;
- залучення більшої кількості дітей та молоді до обговорення та прийняття рішень;

- налагодження інформаційних каналів, між дітьми, молоддю, та владою;
- впровадження нових внутрішніх маршрутів, які будуть курсувати між селами;
- виділення окремого транспорту для Молодіжних працівників, тренерів психологів;
- залучення професійних працівників при роботі з молоддю.

Також планується в склад Молодіжної ради залучити дітей з інвалідністю, залучення більшої кількості дітей та молоді до обговорення та прийняття рішень та збільшення кількості дитячих та молодіжних проектів.

Для подальшого підвищення рівня соціальної активності завдяки розробці нових програм з профорієнтації впроваджується Профорієнтаційна програма «Стань успішним у громаді». З березня 2019 року в Широківській громаді розроблена та впроваджується програма з неформальної освіти.

«Стань успішним у громаді» – це програма розвитку неформальної освіти і розвитку компетенцій, яка покликана допомогти визначитись з професією і обрати молодим людям свою справу за покликом та здібностями. Діяльність в рамках програми «Стань успішним у громаді»:

- Залучено 1200 учасників, віком від 3-35 років,
- Проведено 36 соціального згуртування,
- Проведено 24 заходів дозвілля,
- Охоплено всі 6 навчальних закладів загальної середньої освіти Широківської громади,

Укладені угоди про співпрацю:

- Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти;
- Запорізька Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія та педагогічний коледж;
- Запорізька районна філія Запорізького обласного центру зайнятості;
- Комунальний заклад «Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» Запорізької обласної ради;
- Благодійна організація «Карітас Запоріжжя»;

- Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій;
- інклюзивно-ресурсний центр Біленьківської ОТГ.

Були створенні сторінки в соціальних мережах Fescebook <https://www.facebook.com/groups/2204484809616357/> та Instagram STANUSPISHNIMU

В закладах освіти працюють гуртки з медіакультури, учасники яких підбирають матеріали для публікацій на сторінках соцмереж.

Основні заходи, що проводилися в рамках програми «Стань успішним у громаді»:

- березень 2019 року. Моніторинг та аналіз проблем з профорієнтації.

Забезпечення наявності профорієнтаційної складової: гуртки, факультативи. Анкетування учнів та батьків. Кількість учасників анкетування – 800 осіб, віком від 14–45 років. Підписання меморандуму про співпрацю з районними та обласними центрами зайнятості, співпраця з навчальними закладами різними акредитацій.

- Впродовж всього періоду проведення зустрічей з профорієнтації представниками центру зайнятості. Реєстрація та проходження тестування на порталі «Моя професія. Консультаційна мережа». Моніторинг та аналіз потреб та проблем. Проведення тренінгу в ЗЗСО психологами та заступниками. Лабораторія професійного успіху. Уроки фінансової грамотності. Кількість учасників – 200 осіб, віком від 14-17 років

- 15.03.2019 рік. Організація екскурсії для учнів шкіл на підприємство «Елтіз», що знаходяться на території Широківської громади. Кількість учасників – 30 осіб, віком від 14-18 років.

- 22.03.2019 рік. відвідають кавову фабрику «ISLA», агрофірму «Славутич», що також знаходяться на території Широківської громади. Кількість учасників – 30 осіб, віком від 14-18 років.

- 12.04.2019 відбувся перший «День професіоналів», школярі змогли відчути себе в ролі працівників різних сфер громади, кількість учасників – 25 осіб, віком від 14-17 років.

- 19.04.2019 року екскурсія до Запорізької Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії. Кількість учасників – 20 осіб, віком від 14-17 років.

- 10.05.2019 року. Запорізького будівельного центру професійно-технічної освіти.

- 17.05.2019 року. Організація екскурсії для учнів шкіл в м. Запоріжжя на фабрику «ISLA» та виробництво ТМ «Пан Круасан». Кількість учасників – 15 осіб, віком від 15-18 років.

- 14.06.2019 року у с. Відрадне був проведений профорієнтаційний захід «Містечко професій».

- 02.09.19. БО «Карітас Запоріжжя» тренінг для учнів 9, 10 і 11 класів. «Профорієнтація для підлітків». Кількість учасників – 6 осіб, віком від 14-17 років.

- 14.09.2019 року. Організація екскурсії для учнів шкіл в м. Запоріжжя. День Відкритих Дверей Центру «Грані». Кількість учасників – 25 осіб, віком від 14-17 років.

Результати діяльності в рамках програми «Стань успішним у громаді»:

- поглиблення знань молоді з профорієнтації;
- зниження психологічно напруги серед молоді;
- підвищення якості дозвілля молоді Широківської громади;
- на 30 % підвищилася свідомість молоді щодо вибору майбутньої професії;

- забезпечення профорієнтаційної роботи з учнями 9-11 класів, направленою на свідомий вибір майбутньої професії;

- підвищення рівня згуртованості дітей і молоді громади;

- активування життєвої позиція дітей та молоді.

В перспективі розвитку програми «Стань успішним у громаді» планується:

- вирішення питання щодо фінансування проекту для безкоштовного навчання учнів у закладах освіти різних рівнів акредитації,

- створення постійної команди учнів та педагогічних працівників з профорієнтації,
- залучення міжнародних донорів для реалізації проектів,
- створення кадрового агентства Широківської громади.

Практику впровадження програми з профорієнтації «Стань успішним у громаді» ми вважаємо можливим використовувати у всіх країнах. Вибір професії - найголовніша запорука щасливого майбутнього та успішної самореалізації кожної дитини громади. І робота з профорієнтація обов'язково повинна бути включена до переліку найважливіших напрямів роботи з дітьми та молоддю.

Впровадження програми «Стань успішним у громаді» сприяє розвитку і успішності молоді. Були отримані значні результати та довели ефективність творчого підходу у цьому питанні.

14.06.2019 року у селищі Відрадне був проведений профорієнтаційний захід «Містечко професій». Подія орієнтована на дітей, молодших школярів, старшокласників та абітурієнтів, родини з усіх шкіл громади: з Августинівського, Широківського, Володимирівського ЗЗСО, Лукашівського НВК, Петропільського ОЗЗСО. На святі було багато локацій з професій та навчальних закладів. Старшокласники, абітурієнти та батьки зі всієї громади дізналися все про світ сучасних та актуальних професій. Гості заходу знайомилися з професіями пожежної, медичної, соціальної, спортивної, будівельної, кулінарної та багатьох інших сфер.

Кількість учасників «Містечко професій» - 250 осіб, з них дітей, та молоді, віком від 3-18 років 170 осіб, а дорослих - 80 осіб.

Проектні офіси. 2019 рік. За підтримки Програми ULEAD з Європою / ULEAD with Europe в Широківській громаді стартувала ініціатива зі створення проектних офісів. Мета ініціативи – розвинення навичок проектного менеджменту в учнівської молоді Широківської громади.

В закладах освіти Широківській громади створені і працюють 6 проектних офісів:

Августинівський проектний офіс – «Майбутнє за нами»,

Володимирівський проектний офіс – «Команда Успіху»,

Лукашівський проектний офіс – «Агенти змін»,

Широківський проектний офіс – «Салат».

Петропольський проектний офіс – #Teen's_Ideas,

Відраднівський проектний офіс – Life winners.

Кожен проектний офіс має в складі 15 учасників. До складу кожного з офісів було залучено: по 11 учнів з 7 по 11 клас (віком від 14-17 років), двоє батьків та двоє вчителів. Вони спільно навчались навичкам написання проектів.

За період роботи «Проектного офісу» Широківської ОТГ було зроблена така робота:

- навчання менторів 6 закладів освіти та координатора в м.Токмак.
- проведення 10 робочих зустрічей - навчання учасників проектного офісу проектному менеджменту.
- проведення 10 воркшопів - обговорення та координація написання учасників проекту.
- згуртування учасників проектного офісу під час проведення зустрічей.
- пошук ідей та обговорення потреб для написання проекту.
- розподіл обов'язків учасників під час реалізації проекту.
- написання бюджету.
- написання бюджету.
- участь учасників, як для прикладу реалізації профорієнтаційного проекту «Містечко Професій».
- пошук волонтерів.
- пошук корисної інформації в інтернеті для написання проекту.
- створення 6-ти вивісок проектного офісу.
- оформлення офіційної заявки.
- написання 6 соціальних проектів.

Перелік 6 соціальних проектів.

1. Августинівський ЗЗСО.

Назва проектного офісу – «Майбутнє за нами».

Назва проекту – «Creative Space Zone».

Тематичний напрямок проекту – дозвілля.

Короткий опис проекту:

Створення коворкінг зони для творчості та культурного спілкування учнів 1-11 класів в холі Августинівського закладу загальної середньої освіти Широківської сільської ради Запорізького району Запорізької області.

2. Володимирівський ЗЗСО «Успіх».

Назва проектного офісу – «Команда Успіху».

Назва проекту – «Проект Шкільне радіо «FM SCHOOL».

Тематичний напрямок проекту – залучення учнів до суспільного життя школи.

Короткий опис проекту: «Проект Шкільне радіо «FM SCHOOL» – молодіжна радіостанція, як фактор розвитку інтелектуальних і комунікативних здібностей школярів Володимирівського ЗЗСО «Успіх».

3. Лукашівський НВК .

Назва проектного офісу – «Агенти змін».

Назва проекту – «ХАБ «Шкільний будинок».

Тематичний напрямок проекту – Дозвілля.

Короткий опис проекту: «Проект направлений на створення та організацію комфортного, безпечного, креативного простору – ХАБу «Шкільний будинок» з метою підвищення рівня згуртованості та комунікабельності учасників освітнього процесу, жителів Лукашівського старостинського округу та створення умов для спілкування, проведення змістовного дозвілля, неформальної освіти та профорієнтаційної роботи».

4. Петропільський ОЗЗСО.

Назва проектного офісу – «#Teen's_Ideas».

Назва проекту – «Створення інформаційного медіапростору «MediaProfi» на базі Петропільського опорного ЗЗСО».

Тематичний напрямок проекту – інформаційно-технологічний.

Короткий опис проекту – «Сутність даного проекту полягає у підвищенні рівня інформованості учасників освітнього процесу Петропільського опорного ЗЗСО та жителів Веселівського старостинського округу про події, що відбуваються та залучення якомога більшої кількості активістів, шляхом створення інформаційного медіапростору «MediaProfi».

5.Широківський ЗЗСО.

Назва проектного офісу – «Салат».

Назва проекту – «Стадіон моєї мрії».

Тематичний напрямок проекту – Спортивний напрямок.

Короткий опис проекту: «Розроблення проекту по зборі коштів на реконструкцію спортивного стадіону Широківського ЗЗСО. 5 інформативних заходів популяризації здорового способу життя, за для підвищення рівня інформованості мешканців Зеленопільського старостинського округу, Широківської громади, з проблемою зниження фізичної активності серед мешканців.

6.Відраднівський ЗЗСО.

Назва проектного офісу – «Life winners».

Назва проекту – «коворкінг простір».

Тематичний напрямок проекту – дозвілля.

Короткий опис проекту: «Створення та організація комфортного, креативного, безпечного простору, метою підвищення рівня згуртованості та комунікабельності учасників освітнього процесу, та жителів Відраднівського старостинського округу».

27.09.2019 року в Широківському ХАБі (с. Широке) відбувся Соціальний Хакатон, в рамках якого були представлені ці проекти, що написані та виставлені на конкурс учнівською молоддю. Кожна команда-учасниця отримує міні-грант на реалізацію свого проекту.

Аналізуючи неформальну освіту Широківської сільської ради за 2018-2019 рік рівень активності участі мешканців громади (вчителів, учнів та молоді) в семінарах, тренінгах, воркшопу, вебінари зріс у двічі. Результатом

навчання є написання проєктів та реалізація їх на території Широківської громади (Соціальна анімація, Взаємодія влади та молоді, Профорієнтація, Проєктний офіс та інше).

Школа Волонтерства. Волонтерська організація «Допомога SOS. Рюкзак волонтера». На той момент вона складалася з 6 дітей віком від 8-18 років (4 хлопчика, та 2 дівчини). За 2 роки через волонтерство пройшло більше 20 школярів від 8 до 17 років. Хлопчиків і дівчаток примірно порівно.

В квітні 2018 року у рамках форуму «Від ідеї до успіху: місцеві ініціативи змінюють життя українських громад» відбулося нагородження переможців всеукраїнського конкурсу «Краща ініціатива України - 2017». У номінації «Краща ініціатива у сфері волонтерства» переможцями стала ініціативна група, підліткова волонтерська організація «Допомога SOS. Рюкзак волонтера» Августинівської загальноосвітньої школи Широківської громади.

В вересні 2019 року на старував проєкт «Розвиток молодіжного лідерства та волонтерства у сільських радах», який реалізується в рамках конкурсу «Ми – Це Місто». Метою даного проєкту є розвиток, підтримка і популяризація волонтерського руху серед учнівської молоді Широківської територіальної громади та інших об'єднаних громад Запорізької області, перш за все сільських.

Були залучені близько 600 учнів з усіх закладів освіти Широківської громади, віком від 9-18 років. В жовтні 2019 року в Широківській громаді, стартував Волонтерський Челлендж. Такі ініціативи формують у молоді відповідальність за свої вчинки, виховання поваги до старшого покоління, патріотичне виховання та соціальна згуртованість в громаді.

Однією із форм залучення молодого населення території є проведення культурно-масових та тематичних заходів. З 14.03.2019-14.04.2019 року в закладах загальної середньої освіти Широківської сільської ради проведено конкурс дитячого малюнк «Якою я бачу екологію Широківської громади». У конкурсі взяли участь учні шкіл Широківської громади (близько 35 учасників, віком від 7 до 17 років);

22.05.2019 року устатковано виставку дитячих малюнків з екологічної теми конкурсу «Якою я бачу екологію Широківської громади» (Молодіжний Хаб, Широківський Центр дозвілля).

Молодь громади теж активно долучається до ініціативи благоустрою громади. Діти та підлітки систематично беруть участь в суботниках та прибиранні території громади.

66,7%, (45 осіб) дітей сказали, що у їхньому дворі немає розкиданого сміття, 95% (57 осіб) відповіли, що повітря в їх дворі без диму та неприємного запаху. 55% (33 особи) підлітків віком від 13-18 років відповіли, що їх регулярно запрошують відвідувати заняття з підготовки до надзвичайних ситуацій, які організуються в школі. 83,3% (57 осіб) відповіли, що вони активно приймають участь в роботі по благоустрою свого двору/селища. А 75 % (47 осіб) батьків на питання: «Чи в вашому ОТГ дітям жити безпечно?» дали позитивну відповідь.

Реалізацію повноважень в сфері культури та спорту з січня 2018 року здійснює КУ «Центр культури та дозвілля, сім'ї, молоді, спорту та туризму».

У 2018 році для дітей проведено 1120 культурно-масових заходів: 488 культурно-освітніх та розважальних заходів; 40 – концертів художньої самодіяльності; 79 – виставок декоративно-прикладного мистецтва та 513 інших (дефіле мод, танцювальні вечори, спортивні заходи), в яких взяли участь більше 2980 дітей та молоді, віком від 3 до 17 років (загальна чисельність дітей та підлітків та молоді 3379, % – охоплено послугами культури у 2018 році – 88,19%).

16.05.2019 року до Дня вишиванки 600 школярів та школярок Широківської громади віком від 6 до 17 років, із 6 освітніх закладів Широківської громади (с.Августинівка, с.Відрадне, с.Петропіль, с.Володимирівське, с.Лукашеве, с.Широке) долучилися до тематичного флешмобу – діти продемонстрували орнаменти вишивки всіх регіонів України, щоб довести, що Україна та українці єдині.

Протягом 2018 року окремі виконавці та колективи художньої самодіяльності серед дітей та молоді взяли участь та зайняли призові місця.

Основні заходи, які проводилися в Широківській громаді для згуртування населення, підвищення рівня свідомої участі в розбудові ОТГ та підвищенні соціальної активності серед учнів та молоді.

КУ «Центр культури та дозвілля, сім'ї, молоді, спорту та туризму.

- 21.05.2018 – (територія сільського парку, с. Широке) – обласні урочистості з нагоди відзначення Дня Європи. «Євромістечко», Загальна кількість учасників серед дітей віком від 6 -17 років 120 осіб, молоді від 18-35 років – 180 осіб, загальна кількість відвідувачів – 2500 осіб, віком від 3-80 років;

- 09.06.2018 (Відрадненський центр дозвілля) – відбувся традиційний конкурс дитячої творчості «Утрення звезда». Діти змагалися у різних вокальних жанрах: реп, блюз, українська народна пісня тощо. Загальна кількість учасників серед дітей та молоді – 35 осіб, вік 3-24 роки. Кількість глядачів – 150 осіб, віком від 3-85 осіб;

- 23.06.2018 рік (Відрадненський центр дозвілля) – конкурсна програма «Міс Широківська краса» до Дня молоді. Участь у заході взяли 8 дівчат з с.Широкого, с.Августинівки та с.Відрадного, віком від 16-17 років. Кількість глядачів – 120 осіб, віком від 15-20 років, з усіх сел громади. Після конкурсу організовано вечірку у стилі «Пін-ап»;

- 29.07.2018 рік Відрадненський центр дозвілля, музичний конкурс «Кумири і кумирчики». Кількість учасників конкурсу – 15 осіб, віком від 2,5 до 6 років. Кількість глядачів – 90 осіб, віком від 5-45 років;

- 30.11.2018 – (Відрадненський центр дозвілля) – вокальне шоу «Дві зірки» за участю найкращих вокалістів Широківської громади; кількість учасників серед дітей та молоді – 20 осіб, віком від 3-24 років Кількість глядачів – 80 осіб, віком від 3-75 років;

- 22.02.2019 – конкурсна програма «Круті пацани» (Відрадненський

центр дозвілля) за участю дітей та молоді сіл Августинівка та Відрадне. Учасники змагалися з вокалу, хореографії та театрального напрямку. Загальна кількість учасників серед дітей та молоді – 15 осіб, віком від 15-20 років. Кількість глядачів – 120 осіб, віком від 15-35 років;

- 05.04.19-13.04.19 року святкові виїзні концерти в рамках

Всеукраїнської благодійної акції «Серце до серця» під гаслом «Дитяче серденько, живи» (Відрадненські, Лукашівські, Веселівські, Ручаївські центри дозвілля громади); загальна кількість учасників серед дітей та молоді – 85 осіб, віком від 6-25 років. Кількість глядачів – 300 осіб;

- 27.06.2019-30.06.2019 року виїзні концерти з нагоди Дня

Конституції України, в с. Августинівка, с. Сонячне, с. Малишівка. Загальна кількість учасників серед дітей та молоді – 105 осіб, віком від 3-24 років, Кількість глядачів – 380 осіб, віком 3-75 років;

- 07.07.2019 рік Свято Івана Купала у с. Лукашеве. Виступ творчих колективів громади, майстер-класи, фотозона. Загальна кількість учасників серед дітей та молоді – 50 осіб, віком від 5-30 років. Кількість присутніх – 320 осіб від 2-85 років;

- 26.08.2019 рік (територія сільського парку, с. Лукашеве) – відбувся традиційний 10 фестиваль «Мистецьким зорепадом квітнуть таланти України». У заході взяли участь колективи художньої самодіяльності Широківської, Біленьківської та Долинської громад, кількість учасників серед дітей та молоді – 60 осіб, віком від 6-25 років. Кількість глядачів – 250 осіб, вік 3-65 років.

- В жовтні кожного року (з 2017 року), проходить свято «День Широківської громади». В 2017 році свято пройшло в с. Лукашеве, у 2018 році – в с. Широке, в 2019 році – в с. Августинівка. На території парку виступають творчі колективи, функціонують різноманітні локації «від малого до великого»: «Ярмарок ручних виробів», «Дитяче містечко», «Сімейно-спортивні змагання», «Містечко професій», «Книжкова толока. Барди», «Простір для спілкування людей поважного віку», «Голосування за проекти Громадського бюджету», «Food court», тематичні фотозони та лотерея кількість учасників серед дітей та

молоді – 250 осіб, віком 4-24 років. Кількість присутніх – 3500 осіб, віком від 1-90 років. Юні спортсмени у 2018 році взяли участь та зайняли призові місця в 10 місцевих, обласних, Всеукраїнських змаганнях, чемпіонатах, турнірах та зайняли 32 призових місця (5 дітей, віком від 10 до 15 років):

-гирьовий спорт:

2 обласних конкурси – 11 призових місць;

2 Всеукраїнських – 6 призових місць;

-тхеквондо:

1 обласний – 5 призових місць;

5 Всеукраїнських – 10 призових місць.

У 2019 році спортсмени Широківської громади взяли участь та зайняли призові місця у наступних змаганнях (5 осіб, 1 збірна команда, віком від 10 до 17 років):

- 22-23.03.2019 – Чемпіонат України з тхеквондо (ВТФ) серед старших юнаків та дівчат 2005-2007 р.н. (м. Харків) взяли участь Єва Шаповалова 14 років та Вероніка Булат, 15 років (с. Петропіль). Вероніка Булат виборола IV місце в Чемпіонаті;

- 07.04.2019 – Міжклубні змагання з тхеквондо (м. Дніпро) взяла участь та виборола I-е місце в спортивній кваліфікації «Кадети» Вероніка Булат, 15 років (с. Петропіль);

- 06.05.2019 – Чемпіонат України з гирьового спорту взяла участь та виборола дві нагороди Олена Шашенок, 12 років (с. Відрадне): золото, срібло серед дівчат за ривок гирі вагою 16 кг – 142 рази;

- 18.05.2019 – Кубок Андрія Первозваного серед дітей та юнацтва з гирьового спорту взяли участь та вибороли I-ше місце – Олена Шашенок, 12 років (сел. Відрадне), IV-ті місця – Максим Михайлевський 13 років, Альона Білоус, 12 років (сел. Відрадне);

- 03.06.2019 – відкритий Міжрайонний турнір з міні-футболу серед дівчат 2006-2009 р.н. (м. Василівка) взяла участь та виборола III-є місце збірна

команда «Амазонки» (7 осіб, віком від 10-13 років) (с. Володимирівське, сел. Відрадне).

- 07.09.2018 р. на обласному конкурсі «SPORT STAR 2018» родина Шаповалових з с. Петропілля перемогла в номінації “Краща спортивна сім’я 2018 року”. Кількість учасників команди – 3 особи, віком від 12- 45 років.

Організація відпочинку в Широківській громаді. Кожного року в усіх 6 закладах освіти громади працюють пришкільні табори з харчуванням. В 2018 році пришкільні табори відвідало 205 дітей (116 хлопців, 89 дівчат, віком від 7-11 років). В 2019 році пришкільні табори відвідало також 205 дітей (105 хлопців, 101 дівчина, віком від 7-11 років)

Також в усіх 6 закладах освіти працювало 6 спортивних майданчиків. В 2018 році в них відпочили та розважились 90 дітей та підлітків (56 хлопців, 34 дівчини, віком від 7-13 років). В 2019 році в них відпочили та розважились 105 дітей та підлітків (61 хлопець, 44 дівчини, віком від 7-13 років)

4 мовних табори працювали при Лукашівському НВК, Петропільському ОЗЗСО, Володимирівському ЗЗСО "Успіх", Широківському ЗЗСО, де діти підвищували свої навички в комунікації та відпочивали.

В 2018 році в мовному таборі перебувало 55 дітей (13 хлопців, 42 дівчини, віком від 8-14 років). У 2019 році в мовних таборах перебувало 65 дітей (19 хлопці, 46 дівчат, віком від 8-14 років).

При опитуванні 60 дітей, віком від 8-12 років, 60% (36 осіб) відповіли, що в їх селі є бібліотека або інше місце, де вони можуть знайти книги; 65% (39 осіб) сказали, що у їх дворі є місця для ігор і заняття спортом; 90% (54 особи) відповіли, що мають хоча б одну годину на день щоб грати, відпочивати і займатися своїми справами у будинку/квартирі; 60% (36 осіб) відповіли, що в їх дворі / селі проводяться культурні та спортивні заходи, в яких я можу брати участь або просто спостерігати; 55% (33 особи) відповіли, що поза школою вони беруть участь в проектах, групах і заходах з іншими дітьми / молоддю; 65% (39 осіб) відповіли, що протягом останніх 12 місяців вони відвідували з родичами або друзями спектакль, концерт, виставку, цирк, фестиваль; 55%

(33 особи) відповіли, що в період літніх канікул вони мали можливість більше тижня перебувати в шкільному або заміському таборі, в туристському поході або виїжджав на відпочинок за межі України. Це свідчить про те, що робота щодо згуртованості, мотивації дітей та батьків проводиться на високому рівні.

Незважаючи на невеликий термін існування Широківської громади, спеціалісти по роботі з молоддю постійно працюють над створенням середовища, яке б було комфортним та безпечним для проживання нашим дітям та молоді. Для втілення всіх намічених цілей, потрібне не тільки бажання, але і економічне зростання громади.

В громаді розроблена і впроваджується Стратегія розвитку Широківської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2022 року.

В 2018 році Широківська громада стала однією з 10 ОТГ, які були відібрані для участі в проекті «Громадський бюджет на сході України – інтеграція заради розвитку», що реалізується Фондом польсько-української співпраці ПАУСІ в рамках Ініціативи «Підтримка територіальних громад України у зв'язку зі збільшенням кількості внутрішньо переміщених осіб», що виконується Німецьким товариством міжнародного співробітництва GIZ. Завдяки підтримці експертів ПАУСІ на території громади відбулась низка інформаційних зустрічей і тренінгів з розробки та написання проектів громадського бюджету.

Громадський бюджет (бюджет участі) - частина бюджету громади, в розподілі якої може взяти участь кожний її житель, запропонувавши для реалізації власний проект та/або долучившись до процедури голосування за подані проекти. Для мешканців бюджет участі – це реальна можливість здійснити бажані зміни в своїх селах і селищах. В 2018 році на голосування було представлено 23 проекти громадського бюджету. Всього за всі проекти подано 1716 голосів – це 13% від загальної кількості жителів громади.

Також були розглянуті та втілені 3 проекти, які не перемогли на конкурсі, але були дуже важливі для учнів та молоді громади. Один з них – Навчальний проект з базових знань та навичок в сферах ІТ та програмування у Відрадному

(26 студентів, віком від 12-35 років, безкоштовно пройшли навчання та отримали сертифікати про проходження курсів)

В 2018-2019 роках ГО «Віра в майбутнє» організувала такі заходи для дітей з інвалідністю, дітей з багатодітних сімей, дітей з сімей учасників АТО та дітей під опікою:

- в 2018 році організація поїздок для 210 дітей, віком від 5-15 років в м. Запоріжжя на вистави до театрів ім. Магара, театру Молоді та Цирку; 2019 році – 285 дітей, віком від 4-16 років. Керівництво громади забезпечило дітей транспортом в обидва кінці;

- 30.05.2018 році організація поїздки на Фестиваль сім'ї в м. Запоріжжя для 45 дітей віком від 5-16 років, в 2019 році 27 травня на цей Фестиваль поїхало 44 дитини віком від 5-15 років;

- 17.03.2019 року організація поїздки в м. Запоріжжя на майстер-клас до майстерні «Веселі карамелі», 30 дітей віком 9-12 років;

- 20.04.2019 року організація екскурсії в м. Запоріжжя на Дитячу Залізну дорогу 20 дітей віком 8-13 років;

- У червні - серпні 2018 року 120 дітей віком 4-15 років, відвідали Аквапарк «Острів Скарбів» у Кирилівці та Дельфінарій «Оскар», у червні - серпні 2019 р. кількість дітей, що взяли участь в проекті, становила 125 дітей, віком 4-16 років.

Сумісно з проектом «Зміцнення демократичного врядування», що реалізується ГО «СТЕП» у червні-липні 2018 року Агенцією розвитку було проведено 6 воркшопів для молоді на тему «Молодь і громада. Участь молоді у розвитку локальної демократії» в таких населених пунктах: с. Петропіль, с. Августинівка, с-ще Відрадне, с. Лукашево, с. Широке, с. Володимирівське. Сумарна кількість залученої молоді – 90-100 осіб, віком 13-19 років. За підсумками Воркшопів був проведений Молодіжний Форум. Були присутні діти з Широківської громади, а також запрошені гості – діти з Чернігівської ОТГ, Плодородненської ОТГ. Сумарна кількість учасників – 200 осіб, віком 14-35 років.

В квітні – травні 2018 року був реалізований проект «Кінотеатр під відкритим небом» в межах співпраці з ГО «Об'єднана дія» (м.Херсон). Кількість учасників – 40 осіб, від 14 до 40 років.

Наразі реалізується проект «Розвиток молодіжного лідерства та волонтерства у сільських радах», який реалізується в рамках конкурсу «Ми – Це Місто». Метою даного проекту є розвиток, підтримка і популяризація волонтерського руху серед учнівської молоді Широківської територіальної громади та інших об'єднаних громад Запорізької області, перш за все сільських.

При опитуванні 68 батьків дітей віком 8-12 років, 60% (38 осіб) відповіли, що вони задоволені тим, як організовано дозвілля їх дитини; 45% (28 осіб) відповіли, що біля їхнього будинку обладнаний дитячий майданчик; 20% (13 осіб) відповіли, що недалеко від їхнього будинку є парк, сквер або набережна, куди вони можуть дістатися з дитиною пішки приблизно за 15 хвилин; 55% (35 осіб) відповіли, що Широківське ОТГ комфортне для проживання дітей.

Саме соціальні компетентності повинні розвиватись завдяки участі молоді в проектах неформальної освіти, громадянської освіти, розбудови громадянського суспільства. Наприклад, цей напрямок формування соціальної активності молоді в Широківській об'єднаній територіальній громаді розвивався завдяки участі членів Молодіжної ради та членів шкільного учнівського самоврядування в проектах, пов'язаних зі змінами в суспільстві. Наприклад, проект «Молодь змінює суспільство» визначив потреби молоді в змінах в соціокультурній сфері . Діти визнавали необхідність створити ініціативну групу в селах, яка б опікувалась проведенням тренінгів та семінарів з розуміння співпраці з органами місцевого самоврядування, можливістю бути присутніми на сесіях сільської ради, щоб долучатися до вирішення питань розвитку сільської місцевості. Важливим в цій сфері були заходи програми з професійної орієнтації «Лабораторія командного та професійного духу», яка стала початком в створенні та реалізації програми з профорієнтації «Стань спішним в громаді». Ця практика зайняла третє місце в Каталозі найкращих

практик молодіжної роботи 2019 року Міністерства молоді та спорту України в номінації «Кращій освітній проект з активізації місцевих громад»

Були задумані та проведені «День професіоналів», коли діти проходили анкетування на посаду в апараті Широківської сільської ради та повинні були цілий день провести на робочому місці того працівника, якого указали в анкеті. Так, учні Відраднівського ЗЗСО Влад Коваленко працював пліч-о-пліч з головою Широківської сільради Денисом Коротенко, а учениця Надія Дорошко виконувала обов'язки директора КУ ПМСД, учень Володимирівського ЗЗСО Єгор Курилін працював керівником добровільної пожежної частини в громаді разом із працівниками, та багато інших посад, на яких в цей день працювали дорослі та учні. Восени 2019 року був запроваджений день, коли учні, члени Молодіжної ради, працювали разом із депутатами та вирішували питання на місцях, а потім провели дитячу сесію в присутності працівників апарату та депутатів Широківської сільської ради.

Проекти, в яких брали участь учні закладів освіти дають зрозуміти, що рівень громадянської та соціальної компетентності постійно підвищується завдяки розробці нових напрямів співпраці та взаємодопомоги соціальних інституцій різного напрямлення. Можна визначити наступні напрямки роботи щодо розвинення соціальної активності учнів та молоді в Широківській об'єднаній територіальній громаді:

1. Співпраця з інституціями громадянської освіти.

Взаємодія учнів шкіл ОТГ з громадськими організаціями, наприклад, Благодійного фонду «Посмішка дитини», «Інститут громадянського суспільства «Ортега і Гассет» в проектах «Молодь змінює суспільство» та «Проектний офіс. Від ініціативи в школі – до розвитку громад» за підтримки Програми ULEAD with Europe, які впроваджувалися в усіх шкільних установах громади протягом 2019 року, метою якого було навчити розуміти потреби населення свого віку, визначати унікальність території, потрібні зміни, отримати необхідні навички написання грантових проектів для пошуку додаткових інвестицій щодо розвитку закладу та свого села, використання внутрішніх та зовнішніх ресурсів

, які можуть бути визначені та залучені для виконання проекту. Ці тренінги та менторська підтримка працівників апарату та працівників відділу освіти, які виступали в проекті менторами та координаторами, допомогли всім учасникам «проектних шкільних офісів» досягти мети – отримати грантову допомогу на реалізацію свого проекту від Широківської сільської ради.

Проект «Молодь змінює суспільство» в рамках проекту «Різноманітний світ – діти та молодь як рушій суспільного життя» допомогли учням та молодим педагогам Володимирівського та Відраднівського закладів загальної середньої освіти зробити великий крок до розуміння своєї ролі в прийнятті рішень на рівні громади, запропонувати цікаві пропозиції щодо поліпшення дорожнього руху через населений пункт (створення пішохідних доріжок вздовж автомобільної траси, що проходить по селу) та організувати та провести громадські збори і проведення прибирання території для облаштування доріжок.

Проект «Молоде покоління - за безпечний рух» разом із кафедрою громадянської освіти ЗОШПО, в якому брала участь команда учнів та педагогів Відраднівського ЗЗСО, нагадав молоді про необхідність самому турбуватися про безпеку дорожнього руху саме в сільській місцевості та нести відповідальність за створення можливостей змінити своє середовище. Учасниками проекту з різних шкіл Запорізької області були розроблені та запропоновані станції для створення гри з цього питання, одна з яких (5 шт) є продуктом інтелектуальної роботи учнів Відраднівського ЗЗСО.

2. Розвинення особистісних та лідерських якостей, особистісного росту, створення команди лідерів.

Участь в проектах молодіжного руху України створила можливість для підлітків розвиватися в сучасному середовищі разом із найкращими представниками спорту та здорового способу життя. Так ,наприклад, члени Молодіжної ради взяли участь в проведенні мотиваційного табору для молоді від Фонду Кличка, який мав назву «Школа успіху». Результатом участі став розроблений освітній проект «Школа успіху», який був реалізований в

літку 2018 року учнем Володимирівського ЗЗСО для 25 підлітків громади. Метою було навчити визначати пріоритети в особистому та подальшому професійному житті, визначати цілі та план подальших дій, залучати ресурси та впроваджувати їх в життя.

Одним із результатів проекту стало створення в 2018 році учнівських проектів та подання на «Громадський бюджет участі Широківської громади» («Створення фотозони с. Відрадне», проект «Кіно просто неба» (автор Стріжко І.) та інші)

Проекти «Ефективні комунікації», Всеукраїнський Проект «Відкривай Україну» , в якому брали участь молодь Петропільського та Відраднівського ЗЗСО, довели, що молодь розуміє необхідність змін та готова їх впроваджувати в життя громади. Проекти «Успішні локальні громади» (Августинівський ЗЗСО), «Зміцнення демократичного врядування» (Августинівський та Відраднівський ЗЗСО), а також «Школа Волонтерства» (всі заклади освіти) залучають небайдужу молодь до освідомлення, розробки та впровадження необхідних змін в розбудові громадянського суспільства та розвитку Широківської об'єднаної територіальної громади.

3. Співпраця із національними товариствами, виховання толерантної, вихованої, культурної людини в умовах полікультурного середовища Запорізького регіону.

Завдяки співпраці з Асоціацією національних меншин (президент Науфаль Хамдані) були розроблені та проведені заходи, направлені на виховання толерантності до представників різних етносів, які проживають на Запорізькій землі. Згідно переліку зареєстрованих національно-культурних товариств на Запоріжжі проживають 130 націй та народностей. Тому виховання освіченою, культурною, толерантною особистості є одним із пріоритетів формування самоідентичності, сопричасності до української нації, поваги до представників інших культур народів-сусідів на землі Запорізькій. Так, разом із співробітниками Центру національних культур Запорізької обласної наукової бібліотеки учні Володимирівського та Відраднівського ЗЗСО

неодноразово готували та проводили спільні заходи з вивчення культурного надбання представників німецького, єврейського, татарського, вірменського народів. Спільно з ромською організацією «Лачо Дром» був проведений захід, метою якого була підтримка людей з особливими потребами, представників різних національностей, з виховання толерантності серед молоді. Героями створених 5 відеороликів були учні шкіл саме Широківської об'єднаної територіальної громади.

Спільно із Німецькою спільнотою Запоріжжя та України учні Відраднівського та Августинівського ЗЗСО взяли участь в Футбольному турнірі Кубка Німців України, в якому через гру налагоджувалася комунікація та робота в команді, взаємодія між етнічними німцями різних регіонів.

Співпраця із Єврейським громадським центром «Мазаль тов» (м. Запоріжжя) допомогла учням шкіл громади отримати більш розвинуте поняття про такі речі, як Голокост та Голодомор, Шоа та Праведники Світу. Проведені заходи, присвячені вивченню спільної історії українців, євреїв та представників інших етносів на практиці виховує повагу до інших народів, заохочує вивчення культури та запобігання ксенофобії серед підлітків та молоді. В Широківській громаді існує «Програма підтримки обдарованої молоді», тому вже 2-й рік поспіль найкращі 35 учнів громади відпочивають разом із учасниками оздоровчого літнього дитячого табору, яким проводить ЄГЦ «Мазаль тов» спільно із представниками національних меншин Запорізької області. Це надає змогу підліткам та молоді Широківської об'єднаної територіальної громади в неформальному середовищі виховувати в собі всебічно розвинутих, культурних, толерантних молодих людей, які є свідомими громадянами багатонаціональної країни Україна.

4. Професійне навчання та виховання, співпраця с місцевим бізнесом в Широківській об'єднаній територіальній громаді.

Згідно розробленої програми з профорієнтації та професійної освіти учні шкіл громади мають змогу знайомитися з видами діяльності та місцевими підприємствами, які мають потребу в професійних кадрах. Започатковане

знайомство підлітків з підприємствами створює нові можливості з працевлаштування випускників саме на території ОТГ, створює сприятливий клімат для малого та середнього бізнесу щодо розвитку свого підприємства.

Також, громада постійно організовує проведення екскурсій на підприємства в м. Запоріжжя для ознайомлення підлітків та молоді з існуючими професіями та майбутніми потребами індустріальної сфери. Заводи, які долучилися до програми «Стань успішним в громаді» і які відвідали 250 учнів Широківської об'єднаної територіальної громади – це підприємство «Мотор Січ», «Елтіз», Агрофірма «Славутич», «Пан Круасан», Кофе «Ісла».

Результатом проведення ознайомчих екскурсій став реалізований на базі Відрадянського ЗЗСО Профорієнтаційний хакатон, в якому взяли участь батьки, учні, вчителі загальною кількістю 152 особи, були залучені заклади професійної освіти, коледжи (Металургійний, Електротехнічний), Хортицька національна академія та Центр науково-технічної творчості «Грані» ЗОР.

5. Популяризація здорового способу життя серед молоді та підлітків

- «Програма – 15: Профілактика ВІЛ-інфекцій та Підтримка психосоціального здоров'я в Україні» (всі заклади освіти).

- Обмін спортивним досвідом та надбаннями – поїздка в Солонянську опорну школу Дніпропетровської області учні, батьки, вчителі, – 24 осіб, виступи молоді на спортивних змаганнях постійно.

Результати анкети опитування молоді у віці 15-24 років для оцінки потреб дітей та молоді в Широківській ОТГ.

В опитані прийняла участь 82 респондента у віці 15-18 років (100%). З них 40% – 33 особи-хлопців та 60% – 49 дівчат. Більшість опитаних проживають у селах Володимирівське (27%, 22 особи), Відрадне (25% ,20 осіб), Лукашеве (25%, 20 осіб) та по 5% - Володимирівське (4 особи), Дніпрельстан (4 особи), Малишівка (4 особи), Привільне (4 особи).

75% (62 особи) відчують, що долучені до процесу розробки й ухвалення рішень, а також контролюють за їх виконанням у своєму громаді/місті, 25% (20 осіб) не долучені в своїх селах до цього процесу.

75% (62 особи) опитаних відчують достатню кількість можливостей для самореалізації в громаді/місті.

На питання «Що потрібно змінити для того, щоб збільшити можливості для самореалізації молоді» отримали відповіді «Більше заходів для молоді, більше узнавати про потреби молоді, мотивація молоді, більш розвинена інфраструктура для молоді».

- «Основні нововведення, запроваджені протягом останнього року, які покращили ваше життя»: Реформа освіти, освітлення вулиць, сміттєві баки, та ін. При цьому біля 25% (20 осіб) відмітили, що нічого не змінилось.

В гірший бік, на думку респондентів, змінилися наступні показники:

- Більша частина – 72% (59 осіб) відмітили, що нічого не змінилось в гірший бік. Інше – 27% (22 особи) – нічого не змінюється, підвищити кількість сміттєвих баків, не звертають уваги на безпритульних тварин.

- 72,2% (59 осіб) не планують заводити сім'ю у майбутньому в своєму місті/громаді, 11,2% (9 осіб) відповіли «так» на це питання, інші не визначились зі своїм бажанням 16,6% (14 осіб).

- 70% (57 осіб) з опитаних планують продовжити навчання за кордоном, 30% (25 осіб) не планують.

З плануючих навчатися за кордоном повернутися на батьківщину планують лише 21,1% (17 осіб), решта 78,9% (68 осіб) планують залишитися там.

На запитання «Чого бракує у вашому місті/громаді для молоді?» були отримані наступні відповіді:

- роботи з високим рівнем заробітної плати та можливістю кар'єрного росту – 18%(15 осіб);

- парків, зон відпочинку – 17% (14 осіб);

- гуртків, клубів за інтересами, позашкільної освіти – 15% (12 осіб);

- кращої освіти, більш розвиненої розважальної сфери по – 13 % (11 осіб);

- більш розвиненої інфраструктури –10% (8 осіб);

- кращого медобслуговування – 11% (9 осіб);

- інше – 2% (2 особи).

Результати анкети опитування дорослих

Аналіз 63 анкет. Результат відповідей:

1. Чи переймається міська влада проблемами прав дитини:

а) так 49 осіб – 78%

б) ні 14 осіб – 22%

2. Діти мають можливість доносити до влади свою точку зору з тих проблем, які стосуються дітей

а) так 44 осіб – 70%

б) ні 19 осіб – 30%

3. Діти беруть активну участь у громадському житті

а) так 33 осіб – 52%

б) ні 30 осіб – 48%

4. Існуючі закони та міська влада здатні захистити дітей від насильства, експлуатації та приниження гідності (у тому числі у сім'ї та школі)

а) так 41 осіб – 65%

б) ні 22 особи – 35%

5. У місті достатньо місць для дозвілля дітей (дитячі та спортивні майданчики, гуртки, секції, клуби тощо)

а) так 25 осіб – 39%

б) ні 38 осіб – 61%

6. Чи чули Ви коли-небудь про Конвенцію про права дитини?

а) так 57 осіб – 91%

б) ні 6 осіб – 9%

7. На питання: «Якщо чули, то назвіть хоча б одне з прав дитини, відображене у цьому документі», надали наступні відповіді:

А) освіта, право на освіту – 24;

Б) дитина має право вільно висловлювати свої думки – 3;

В) медицина, право на медичний догляд, право на оздоровлення – 16;

Г) на свободу думки і совісті – 3;

- Д) право на життя –3;
- Е) право на гідність –3;
- Ж) право на щасливе дитинство –3;
- З) не чули –8.

Результати опитування за анкетною дітею у віці 8-12 років для оцінки дружності громади міста/села/селища до дітею та молоді:

Всього у опитуванні взяло участь – 68 дітею. Загалом у анкетуванні взяли участь діти з села, що навчаються у школі – 100%.

- 4,2% у віці 8 років – 3 особи,
- 33,3% – у віці 9 років – 23 особи,
- 25% – у віці 10 років – 17 осіб,
- 20,8% у віці 11 років – 14 осіб,
- 16,7% у віці 12 років – 11 осіб.

Розділення за половою приналежністю – 58,3% (40 осіб) – дівчата та 41,7% (28 осіб) – хлопці.

У блоці «Відпочинок да дозвілля» було виявлено наступні показники:

- 70,8% (48 осіб) відповіли, що в них є місця у дворі для ігор та занять спортом. І лише 29,2% (20 осіб) відповіли, що такого місця не мають.
- 100% школярів відповіли ствердно на запитання про наявність вільного часу для ігор, відпочинку та зайняття своїми справами у будинку/квартирі.
- У 79,2% (54 особи) респондентів є у бібліотека, або інше місце, де вони можуть знайти книги. 20,8% (14 осіб) не мають бібліотеки.
- 75% (51 особа) мають друзів з якими можливо провести час та пограти, у 25% (17 осіб) таких друзів немає.
- 58,3% (40 осіб) дітею з обмеженими можливостями не можуть користуватися місцями для ігор у дворах респондентів. Лише у 41,7% (28 осіб) така можливість є.
- У дворі або мікрорайоні є багато зелених насаджень (дерев, чагарників, клумб і т.п.) у 87,5 % (59 осіб) опитаних дітею. 12,5% (9 осіб) такого не мають.

- 66,7% (45 осіб) опитаних дітей відповіли, що у дворі / мікрорайоні проводяться культурні та спортивні заходи, в яких вони можуть брати участь або просто спостерігати. 33,3 % (23 особи) не мають такої можливості.

У блоці «участі у суспільному житті» були отримані наступні результати:

- 83,3 % (57 осіб) активно приймають участь в роботі по благоустрою свого двору/міста/села/селища, 16,7 % (11 осіб) не можуть прийняти такої участі.

- 75 % (51 особа) чули про права дітей по ТБ або радіо, 25 % (17 осіб) відповіли «ні» на це питання.

У блоці «Моя безпека» були отримані такі результати:

- Лише 70,8 % (48 осіб) відчують себе в безпеці, коли користуюся громадським транспортом. У небезпеці себе відчують 29,2 % (20 осіб).

- 87,5 % (59 осіб) своєму дворі/мікрорайоні можуть безпечно гуляти та кататися на велосипеді, і лише 12,5 % (9 осіб) відчують небезпеку.

- 91,7 % (62 особи) знають що робити в разі надзвичайної ситуації у дворі/мікрорайоні або школі. 8,3 % (6 осіб) не обізнані у цьому питанні.

- 87,5 % (59 осіб) відповіли «так» на питання: «Якщо я відчуваю небезпеку, то знаю, куди звернутися або де отримати допомогу». Та лише 12,5 % (9 осіб) не знають куди звернутись.

- Лише у 50 % (34 особи) шкіл організовані регулярні заняття з підготовки до надзвичайних ситуацій. 50 % (34 особи) дітей не мали відвідати такі заняття, або не пам'ятають про такі.

У блоці «Мое здоров'я та довкілля» отримані такі відповіді:

- 75% (51 особа) дітей відповіли ствердно на питання про наявність у дворі (мікрорайоні) місця, куди можна звернутись для медичного обстеження у разі хвороби. 25% (17 осіб) не знають такого місця.

- Лише 62,5% (43 особи) дітей можуть легко і безпечно користуватися громадськими туалетами, 37,5 % (25 осіб) такої змоги не мають.

- Немає розкиданого сміття у 66,7 % (45 осіб) у дворі розкидано сміття у 33,7 % (23 особи).

- Тільки 20,8 % (14 осіб) відчують у дворі дим та неприємний запах. 79,2 % (54 особи) такого не відчують.

У блоці «Освіта» отримані наступні результати:

- Регулярно відвідують школу 91,7 % (62 особи) 8,3% (6 осіб) не відвідують регулярно школу з тих чи інших причин.

- 95,8% (65 осіб) – відмітили, що у школі до хлопчиків та дівчат вчителі ставляться однаково, 4,2 % (3 особи) заперечили цьому.

- У 100 % (68 осіб) дітей достатньо паперу, ручок, олівців та підручників для школи.

- 95,8 % (65 осіб) відповіли «так» на питання: «Якщо у мене є питання, чи я не розумію навчальний матеріал, мої вчителі готові допомогти мені» 4,2 % (3 особи) відповіли «ні».

- 91,7 % (62 особи) респондентів отримують знання, як захищати навколишнє середовище. Таких знань не мають 8,3 % (6 осіб).

- 95,8 % (65 осіб) дітей вчать, як бути здоровим, 4,2 % (3 особи) – ні.

- 83,3 % (57 осіб) вчать знати свої права і Конвенцію про права дитини. Своїх прав не знають 16,3 % (11 осіб).

- 100 % (68 осіб) дітей відмітило, що у школі є чистий туалет, яким я можу легко і безпечно користуватися.

- У 95,8 % (65 осіб) – школярів ствердно відповіли на питання «У моїй школі є вода для пиття і вмивання». Не знайшли воду – 4,2 % (3 особи).

- Лишу 70,8% (48 осіб) дітей можуть легко і безпечно користуватися громадськими туалетами, 29,2 % (20 осіб) не можуть скористатися цим благом.

- 79,2% (54 особи) школярів відмітило, що у школі є дорослі, з якими я можу спокійно обговорити свої проблеми та переживання. 20,8 % (14 осіб) такої можливості не мають.

- У школі поважають дітей незалежно від їх релігії, і раси, культури або національності у 91,7%(62 особи) учнів. 8,3% (6 осіб) такої поваги не відчують.

- 91,7% (62 особи) учнів не відчують фізичного насильства при вихованні у школі. 8,3% (6 осіб) відчують, що у школі мене виховують, не застосовуючи фізичної сили.

- 79,2 % (54 особи) у школі виховують, не застосовуючи психологічного тиску. Такий тиск відчують 20,8 % (14 осіб).

- 66,7%(45 осіб) відмітили, що діти з обмеженими можливостями мають проблеми з доступом в школу 33,3%(23 особи) не бачать такої проблеми.

- 79,2%(54 особи) дітей відмітило, що у їх школі поважають дітей з обмеженими можливостями і ставляться до них так само, як до інших дітей. «Ні» відповіло 20,8%(14 осіб) опитаних.

У блоці «Моє особисте життя» отримані наступні відповіді:

- Мають вдома тихе, світле і просторе місце для виконання домашньої роботи 95,8 % (65 осіб).

- Мінімум один раз на день їдять м'ясо, птицю або рибу 83,3 % (57 осіб), 16,7 % (11 осіб) такої змоги не мають.

- Їдять свіжі фрукти і овочі щодня – 87,5% (59 осіб) 12,5 % (9 осіб) такої змоги не мають.

- Мають книги, які підходять для мого віку, або можуть їх брати з бібліотеці 95,8 % (65 осіб).

- 100 % (68 осіб) відчуюю себе щасливим і задоволеним життям і навчанням.

- 91,7 % (62 особи) відчують себе в безпеці від насилля та жорстокого поводження з боку своєї сім'ї. Відчують насильство 8,3 % (6 осіб).

- 91,7 % (62 особи відчуюю себе захищеним від того, що можуть викрасти незнайомиць. 8,3 % (6 осіб) такого не відчують.

- 70,8 % (48 осіб) дітей відмітили той факт, що за межами сім'ї є дорослий, з ким я можу вільно поговорити про насильство або погане поводження, 29,2 % (20 осіб) дітей такої змоги не мають.

- 91,7 % (62 особи) відчують себе в безпеці від знущань з боку інших дітей в школі та в моєму дворі. 8,3 % (6 осіб) мають проблеми із знущанням дітей у школі і дворі.

Аналіз по анкеті опитування батьків дітей у віці 0-12 років для оцінки дружності міста.

Опрацьовано 63 анкети. Результат відповідей наступний:

1. Вікова категорія дітей, батьки яких брали участь у опитуванні:

- а) діти менше 6 років – 28 осіб (45%);
- б) діти віком від 6-12 років – 35 осіб (35%);
- в) діти віком від 13 і більше років – 13 осіб (20%).

2. Місто проживання респондентів ОТГ:

- а) с. Веселе – 10 осіб (16%),
- б) с. Відрадне – 9 осіб (15%),
- в) с. Лукашеве – 19 осіб (30%),
- г) с. Надія – 3 особи (5%),
- д) с. Петропіль – 22 особи (35%).

3. На питання: «Чи отримували Ви протягом останніх 12 місяців через ЗМІ або іншим чином інформацію про те, які рішення в ОТГ приймалися по відношенню до дітей?»

- а) дали позитивну відповідь – 28 осіб (45%),
- б) дали негативну відповідь – 35 осіб (55%).

4. На питання: «Чи брали Ви протягом останніх 12 місяців участь в обговореннях, ініційованих органами влади, щодо будь-яких проблемних ситуацій пов'язаних з дітьми та/або способах їх вирішення?»

- а) дали позитивну відповідь – 22 особи (35%),
- б) дали негативну відповідь – 41 особа (65%).

5. На питання: «Чи задоволені Ви тим, як влада міста залучає Вас до обговорення питань, які зачіпають інтереси дітей?»

- а) дали позитивну відповідь – 19 осіб (30%),

б) дали негативну відповідь – 44 особи (70%).

6. На питання: «Чи є біля Вашого будинку обладнана дитячий майданчик?»

а) дали позитивну відповідь – 28 осіб (45%),

б) дали негативну відповідь – 35 осіб (55%).

7. На питання: «Чи є недалеко від Вашого будинку парк, сквер або набережна, куди Ви можете дістатися з дитиною пішки приблизно за 15 хвилин?»

а) дали позитивну відповідь – 13 осіб (20%),

б) дали негативну відповідь – 50 осіб (80%).

8. На питання: «Чи біля Вашого будинку чисто та немає сміття?»

а) дали позитивну відповідь – 54 особи (85%),

б) дали негативну відповідь – 9 осіб (15%).

9. На питання: «Чи Ваше ОТГ комфортне для проживання дітей?»

а) дали позитивну відповідь – 35 осіб (55%),

б) дали негативну відповідь – 28 осіб (45%).

10. На питання: «Чи в вашому ОТГ дітям жити безпечно?»

а) дали позитивну відповідь – 47 осіб (75%),

б) дали негативну відповідь – 16 осіб (25%).

11. На питання: «Чи в Вашому ОТГ добре організована турбота про здоров'я вашого дитини?»

а) дали позитивну відповідь – 25 осіб (40%),

б) дали негативну відповідь – 38 осіб (60%).

12. На питання: «Чи відвідує Ваша дитина дошкільний заклад?»

а) дали позитивну відповідь – 35 осіб (55%),

б) дали негативну відповідь – 28 осіб (45%).

13. На питання: «Чи дошкільна установа, яку відвідує Ваша дитина, розташована зручно відносно до будинку або місця вашої роботи?»

а) дали позитивну відповідь – 50 осіб (80%),

б) дали негативну відповідь – 13 осіб (20%).

14. На питання: «Чи отримує Ваша дитина якісну освіту?»

а) дали позитивну відповідь – 54 особи (85%),

б) дали негативну відповідь – 9 осіб (15%).

15. На питання: «Чи задоволені Ви тим, як організовано дозвілля Вашої дитини?»

а) дали позитивну відповідь – 38 осіб (60%).

б) дали негативну відповідь – 25 осіб (40%),

16. На питання: «Чи отримували Ви коли-небудь консультації або навчання з питань відповідального батьківства?»

а) дали позитивну відповідь – 25 осіб (40%),

б) дали негативну відповідь – 38 осіб (60%).

17. На питання: «Що ще має бути зроблено в ОТГ, щоб Ваші діти відчували себе в ньому більш комфортно і мали всі можливості для повноцінного розвитку?»

Більшість респондентів побажали, уважнішого приділення уваги, саме дозвіллю та відпочинку дітей: побудова нових та відновлення існуючих парків, та дитячих майданчиків, створення футбольних полів; відкриття центрів дозвілля, не тільки в навчальних закладах, а й в місцях проживання дітей.

Серед побажань, були такі, як освітлення вулиць, ремонт тротуарів, які найбільш убезпечать життя дітей.

Дослідницько-експериментальна робота з формування соціальної активності молоді в ОТГ здійснювалась в три етапи:

Початковий – виявлення потреб молоді, розробка напрямків формування соціальної активності молоді в ОТГ, розробка анкет з виявлення потреб, участі в заходах щодо підвищення згуртованості молоді в громаді.

Основний – полягав у формуванні компетентностей з громадянської освіти та «соціальної активності», розуміння змісту та формування умінь з вищевказаних понять у громадському житті, отримання знань шляхом участі в проектній діяльності, форумах молодіжного лідерства, тренінгах з неформальної освіти та особистісного росту майбутніх лідерів в ОТГ на основі

отримання соціальних, громадянських, комунікаційних компетентностей, підвищення рівня активності молоді в розумінні можливостей впливу на громадянське суспільство та органи місцевого самоврядування, прийнятті рішень на рівні громади.

Завершальний – аналіз отриманих результатів та ефективності програми , розробка методичних рекомендацій.

В ході експериментально-дослідницької роботи нами були розроблені напрямки та впроваджені такі заходи :

- Опитування служби ОТГ (ВО, школи) щодо рівня активності молоді, необхідності підвищення рівня,
- Сформовано Базу даних молоді,
- Створено Молодіжну Раду Широківської ОТГ,
- Розроблено План роботи Молодіжної Ради,
- На основі опитання молоді розроблена Програма з профорієнтації «Стань успішним в громаді», «Стратегія молодіжної політики Широківської ОТГ на період 2020-2024 р»,
- Впровадження розроблених Програм.

На основі проведеного нами дослідження , ми розробили рекомендації щодо формування соціальної активності молоді в ОТГ:

Рекомендації. Як зазначають фахівці з молодіжної роботи є основний алгоритм вирішення проблем, який доцільно використовувати при роботі з молоддю в ОТГ, якщо проблема вже існує, її виявлено та необхідно працювати над вирішенням існуючої проблемної ситуації.

Полягає він в реалізації наступних кроків:

1. Оцінка ситуації (кількісні та якісні показники) – моніторинг.
2. Визначення чинників, що впливають на ситуацію.
3. Розробка плану заходів для впливу на чинники.
4. Реалізація заходів.
5. Оцінка ситуації – повертаємось до п.1. (моніторинг) і далі до повного вирішення проблеми.

Розглянемо, наприклад, проблему з безладом та сміттям в місцях масового відпочинку молодих людей в громаді села.

1. Для оцінки ситуації потрібно провести аналіз – де, в яких саме місцях, коли, як часто, хто саме (вік, кількість людей, рід занять, мотивація тощо), які це місця (розташування, облаштування смітниками, в межах села чи околиці, ліс, річка), до яких наслідків це призводить тощо. В нашому прикладі в результаті спостережень та аналізу ми отримали інформацію що найчастіше після себе залишають багато неприбранного сміття молоді люди віком 16-25 років (частина добирається автотранспортом, частина пішки), які відпочивають на березі річки (немає ні смітників, ні облаштованих місць відпочинку) за межами села у вихідні та святкові дні в теплу пору року і витрати на наступне прибирання цього сміття лягає на всю громаду і вимірюється в грошовому еквіваленті. А також під час збору інформації можна отримати і додаткову – розкладання вогнищ, скільки притягнуто до відповідальності тощо.

2. На стадії оцінки чинників які впливають на проблему доцільно їх визначати не тільки самостійно, але й вивчати різноманітну літературу на дану тему – різні посібники, керівництва, рекомендації, думки експертів, вивчати іноземні та іншомовні джерела тощо. Повертаючись до нашої ситуації зі сміттям, проаналізувавши вихідні дані, можна припустити що основними чинниками тут є – відсутність смітників (оскільки частина молоді добирається пішки, то нести сміття в руках кілька кілометрів ніхто не хоче, ті хто на автотранспорті – потрібно їхати далеко на невпорядковане сміттєзвалище по дорозі зі склом), відсутність інформації про те, куди і як можна викинути сміття, відсутність налагодженої системи обслуговування смітників за межами села, навіть якби вони були, низька культура поведінки та власної відповідальності, відсутність інформації про роздільний збір скла, відсутність пунктів прийому і збору вторсировини, безкарність тощо. Фактично це можна звести до чотирьох основних чинників:

- освіта;
- законодавство;

- інфраструктура;
- поширення інформації.

3. Відповідно на стадії розробки плану заходів впливу на чинники потрібно продумати і прорахувати які дії матимуть реальний вплив, як це можна буде оцінити та перевірити, та які ризики слід враховувати. Потрібно максимально орієнтуватись на ту цільову аудиторію, яку виявлено під час аналізу ситуації – 80% зусиль на безпосередню цільову аудиторію та 20% на інформування інших категорій. Якщо ми говоримо про поширення інформації для молодих людей віком 16-25 років, то комунікувати з ними потрібно через їхні канали зв'язку (соцмережі, компанії, школи, авторитетних дорослих, лідерів груп, доступна інформація безпосередньо на місцях, організація конкурсів, змагань, квестів, флешмобів тощо). Результат досягається лише внаслідок комплексного підходу. Тобто впливати і враховувати потрібно на всі чинники, а не лише якийсь один.

4. Наступним етапом є безпосередньо реалізація плану дій. І тут важливим аспектом є часові рамки, командна робота, мотивація та лідерські якості. Адже крім безпосередньо поставлених завдань, їх виконання, потрібен також і контроль та стимулювання. Також слід пам'ятати що в процесі роботи виникатимуть завдання двох типів – важливі та термінові. І дуже часто виконання термінових завдань забирає весь час та зусилля, хоча насправді дуже часто вирішивши важливе завдання, термінові з часом перестануть з'являтися.

5. Після того як будуть реалізовані розроблені заходи необхідно знову провести такий же, як і на початку, аналіз ситуації з метою моніторингу, оцінки ефективності дій, визначення можливо нових чинників які з'явилися або не були враховані та розробити нові заходи якщо необхідно (фактично піти по тому ж шляху але вже з іншою ситуацією), або ж підбити підсумки та оцінити досягнутий результат і поділитися ним з громадськістю. Даний механізм вирішення проблем чудово себе зарекомендував при розробці та реалізації важких і складних проектів, тому можете сміливо адаптовувати його для вирішення проблем у громадах [11,72].

Методичні рекомендації для підготовки проекту стратегії розвитку молодіжного середовища у громаді.

Поняття «стратегічного планування» прийшло в сферу місцевого самоврядування відносно недавно. Проте зараз важко уявити розвинену громаду чи місто без такого важливого документу як стратегія розвитку. Отож, стратегія – це своєрідна модель узагальнених дій організації, які дозволять досягти поставлених цілей шляхом розподілу та координації ресурсів. Багато об'єднаних територіальних громад та міст в Україні мають загальні стратегії розвитку території, але останнім часом актуальним є питання написання стратегій вузьких напрямків. Спробуємо розглянути методологію підготовки проекту стратегії розвитку молоді у громаді, яка запропонована Фондацією Розвитку Місцевої Демократії (Республіка Польща). Процес розробки стратегії розвитку молодіжного середовища повинен тривати кілька місяців.

Потрібно пам'ятати, що створення стратегії має три важливих функції:

I – це основа для діяльності органу місцевого самоврядування в сфері молодіжної політики.

II – це вплив (мотивуючий, інформаційний, організаційний, освітній, мобілізуючий) для окремих підрозділів та громади в цілому, щоб спонукати комплексно діяти в напрямку розвитку молодіжного середовища.

III – це додатковий інструмент пошуку зовнішніх допоміжних ресурсів для реалізації молодіжних ініціатив.

Розробка стратегії має включати партисипативний підхід – до спільної роботи необхідно залучати представників молоді, працівників апарату та відділу освіти, культури, депутатів та громадських активістів. Робота умовно ділиться на чотири етапи, тому цей процес відповідає моделі стратегічного управління, яку в літературі часто можна зустріти у вигляді циклу: «Аналіз (діагностика) → планування → впровадження → оцінка».

Процес розробки стратегії розпочинається із комплексної діагностики існуючого стану розвитку молодіжного середовища в громаді. Основною метою діагностики – виявлення місцевих проблем пов'язаних із молодіжною

політикою та потенційних сфер її підтримки. Стратегія розвитку молодіжного середовища це комплексний документ, який має виразну та логічну структуру. Вигляд цієї структури нагадує піраміду, верхівкою якої являється бачення розвитку молодіжного середовища. В баченні описується бажаний молоддю вигляд молодіжного середовища громади в перспективі найближчих трьох років.

Бачення, покликане дати відповідь на три питання:

- «Як ми уявляємо собі молодіжне середовище в нашій громаді через кільканадцять років?»

- «Як хочемо щоб воно виглядало?»

- «Що має відрізняти нас від сусідніх громад?»

Далі виділяють нижчі рівні планування:

1. Стратегічні цілі

2. Операційні цілі

3. Заходи.

Стратегічні цілі – це наступний рівень планування, які являються похідними від бачення та більш конкретно визначають напрямки розвитку молодіжного середовища громади.

Операційні цілі конкретні і їх можна визначити більш детально. Їх реалізація наближає громаду до досягнення стратегічних цілей..

Заходи це вже конкретні завдання, які призводять до виконання певного виду діяльності.

- «Стратегічна ціль 1. Забезпечення якісних освітніх послуг та виховання.

- Операційна ціль 1.1. Покращення якості роботи освітніх закладів.

- Операційна ціль 1.2. Надання нових освітніх послуг».

Заходи – це вже конкретні завдання, які призводять до виконання певного виду діяльності.

Кожен захід включає в себе:

- показники реалізації заходу (продукти – вимірювальні, безпосередні

результати заходів),

- результати (відповідають на запитання: для чого ми реалізуємо цей захід, що він має дати для громади),
- підрозділ, що відповідає за виконання заходу,
- джерело/джерела фінансування,
- терміни реалізації.

Необхідно зазначити, що стратегія це своєрідне «завдання максимум», куди включені всі заходи, які на думку молоді потрібно реалізувати в громаді до певного періоду. Таким чином, для цього необхідно, щоб були повністю забезпечені всі фінансові умови для реалізації заходів та інших ініціатив молоді.

В результаті проведення діагностики стану розвитку молодіжного середовища в громаді представляються результати соціологічного дослідження пов'язаного із станом розвитку молодіжного середовища. Обов'язково потрібно навести загальну інформацію про громаду, суспільно-молодіжну інфраструктуру, що є наявною в громаді. Одним із основних моментів написання стратегії є SWOT-аналіз молодіжного середовища[9]. Співставлення сильних та слабих сторін молодіжного середовища являється класичним інструментом, який використовується при стратегічному плануванні, в тому числі, з метою визначення потреб та підвищення соціальної активності молоді в ОТГ.

На нашу думку важливим питанням розробки стратегії є формування бачення розвитку молодіжного середовища. Це модель майбутнього молодіжного середовища на момент закінчення реалізації стратегії. Приклад, бачення молодіжного середовища Вишнівецької ОТГ: «Молодіжне середовище Вишнівецької ОТГ – це активна та самодостатня спільнота молоді, із розвиненою розважальною та освітньою інфраструктурою, створеними умовами для неформальної освіти, заняття спортом, розвитку та самореалізації. Територія успішних молодих людей, з комфортними умовами для роботи та відпочинку»[9]. Під час розробки плану заходів стратегії розвитку громади

важливим моментом являється визначення потенційних джерел фінансування цих заходів. Досить поширеною формою фінансування місцевих проектів є кошти, отримані в рамках співпраці влади, бізнесу та громадськості. Часто така співпраця оформлюється у вигляді «договорів соціального партнерства» і передбачають різноманітні форми фінансової або не фінансової підтримки з боку бізнесу або конкретно визначених закладів чи установ, або окремих проектів в громадах. Стратегія розвитку молодіжного середовища – це справжній «дороговказ» для органу місцевого самоврядування у напрямку співпраці із молоддю. Важливо, щоб процес написання стратегії був максимально прозорим та включав залучення громадськості.

Адміністративне забезпечення молодіжної роботи – органи місцевого самоврядування (голова громади, заступник), відділ на який покладено відповідальність за реалію молодіжної політики (або спеціаліст).

Молодь – особи 14-35 років, що мешкають в громаді, яких можна групувати за статтю(гендером), віковою категорією, характером занять, рівнем доходів, конкретним місцем(райном) проживання, наявністю дітей, специфічних інтересів і т.д.

Молодіжна інфраструктура – співробітники, керівники молодіжних центрів та просторів (хабів); керівники, співробітники інфраструктури, на базі якої здійснюється робота з молоддю – спортивні заклади, школи, будинки культури, бібліотеки, центри зайнятості і т.д.

Умови для молодіжної участі – лідери та учасники громадських організацій, неформальних рухів та ініціатив, які залучають молодь до своєї діяльності.

Рекомендації щодо всіх форм участі молоді на рівні територіальної громади:

1. Перш ніж приймати рішення щодо ініціювання якогось заходу проаналізуйте існуючу проблемну ситуацію, визначте зацікавлені сторони (які допомагатимуть і які протидіятимуть вам). Чітко визначте мету цієї діяльності та результати, яких ви хочете досягти. Ретельний попередній аналіз допоможе

вам зекономити часові, матеріальні, людські та інші ресурси.

2. Оберіть форму участі, відповідно до тієї мети, яку ви ставили та того результату, який ви хочете отримати.

3. Рівень вирішення проблеми має відповідати рівню обраної форми участі. Тобто, слід чітко усвідомлювати, що питання підвищення стипендії студентам неможливо вирішити через проведення загальних зборів чи громадських слухань.

4. Необхідно чітко дотримуватись Закону України «Про місцеве самоврядування» та Статуту територіальної громади міста. Будь-які відхилення від прописаної процедури дадуть привід посадовцям не врахувати думку молодих громадян (особливо якщо питання стосується багатьох зацікавлених груп чи має конфліктний характер).

5. Звичкою має стати моніторинг місцевої преси та місцевих нормативних актів, розпорядчих документів. Знання цього допоможе володіти ситуацією та вчасно реагувати на незаплановані відхилення від плану дій, відстежувати зміни, що відбуваються в громаді внаслідок вашої діяльності.

Методичні рекомендації впровадження молодіжної політики в умовах децентралізації на рівні сільських ОТГ. Незважаючи на те, що Україна здійснила ряд важливих кроків щодо реформування молодіжної політики, Несприятлива соціальнодемографічна ситуація, наявність проблем щодо працевлаштування та забезпечення гідних умов праці молоді, підвищення ризиків бідності й малозабезпеченості у період військового конфлікту та фінансовоекономічної кризи, що вимагає посилення уваги до формування й реалізації молодіжної політики у нашій країні. Залучення молоді до участі у суспільних процесах, активізації її діяльності щодо вирішення соціально-економічних, політичних проблем є важливим чинником її становлення як головного провідника соціальних перетворень, особистісного, економічного розвитку та технічного прогресу в країні. Варто зазначити, що питання молодіжної участі на державному рівні відображені у ряді законодавчо-нормативних документах: Державній цільовій соціальній програмі «Молодь

України» на 2016-2020 роки (18.02.2016р.), Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні»(15.12.92 р.), Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (05.02.1993 р.), на часі іде активне обговорення Закону «Про молодь», Постанові КМУ «Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи» (18.12.2018), Наказі Міністерства молоді та спорту України «Про затвердження Порядку реалізації програми «Молодіжний працівник» (19.09.2018), Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (01.01.2017), Законі України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо включення до видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, видатків на підтримку діяльності молодіжних центрів) (07.12.2017), Наказі Мінмолодьспорту «Про затвердження Національного знаку якості та критерії якості для молодіжних центрів», зареєстрований у Мін'юсті 28.08.2017 за № 1061/30929 (03.08.2017), Постанові КМУ «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (18.02.2016), Законі України «Про молодіжні та дитячі громадські організації»(01.01.2016), Указі Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» (13.10.2015), Постанові КМУ «Про затвердження Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка»(12.10.2011), Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» (зі змінами та доповненнями від 21.05.1997). Проте, основною проблемою, що унеможливорює забезпечення сталого розвитку у молодіжній роботі, є несформованість кінцевого результату на досягнення якого, ця діяльність зорієнтована. Зростання ролі місцевих органів виконавчої влади (виконавчих комітетів об'єднаних територіальних громад) у визначенні напрямів та забезпеченні реалізації роботи з молоддю потребує впровадження нових підходів у формуванні та реалізації молодіжної політики на рівні

громади. Реалізація практичної молодіжної роботи має бути не епізодичними заходами, а постійним процесом з визначеними очікуваними результатами, максимальною кількістю залучених сторін і міжгалузевої та міжсекторальної координацією діяльності. Головними ресурсами реалізації молодіжної політики на рівні громади є активна участь молоді у житті об'єднаних територіальних громад та скоординована діяльність усіх суб'єктів, що працюють з молоддю (міжвідомча взаємодія) та залучення до співпраці представників громадського сектору та бізнесу (міжсекторальна взаємодія). У місцевій спільноті менше, ніж в навчальному закладі, «рамок» та обмежень. І молодіжна ініціативна тут швидше може знайти розуміння та підтримку. Але є ситуації, коли молоді люди не виявляють ініціативи і не хочуть брати участь в процесі прийняття рішень. Саме тому, потрібно мотивувати, проводити інформаційну роботу з молоддю, щодо їх ролі у житті громади та їх можливостей, активної громадської позиції.

Для цього потрібно створити належні умови для участі молоді та врахувати такі основні принципи:

- участь молоді в житті громади уможливорює самостійний вибір;
- завдяки участі молоді політика загалом краще враховує її потреби;
- якщо проблеми молоді громада сприймає серйозно, то й молодець усвідомлює свою частку відповідальності в житті громади;
- молоді люди мають самі визначити, яку саме участь у житті громади вони можуть брати, а не виконувати вказівки дорослих.

ВИСНОВКИ

Досвід організації соціально-педагогічної роботи з молоддю у Широківській об'єднаній територіальній громаді показав, що системна робота сприяє формуванню соціальної активності і відповідальності у старшокласників, формує громадянську позицію, що підтверджується тим, що 52 випускники навчаються в коледжах та закладах вищої освіти або обрали професії, які потрібні в громаді. Завдяки проведеному дослідженню ми можемо зробити висновки щодо формування соціальної активності в об'єднаній територіальній громаді та вихованні конкурентноспроможної, сучасної, всебічно розвиненої, толерантної особистості, яка повинна мати такі якості:

- бути соціально мобільним: швидко пристосовуватися до мінливих умов життя, вміти орієнтуватися в економічній, соціально-політичній обстановці, зберігаючи свою світоглядну позицію, гуманістичні ідеали та цінності;

- мати високу соціальну активність: цілеспрямованість, підприємливість, прагнення до пошуку нового і здатністю знаходити оптимальні рішення життєвих проблем у нестандартних ситуаціях;

- бути соціально відповідальним, тобто розуміти власний громадянський борг і обов'язки, соціальні норм і цінності, наслідки своєї діяльності для інших соціальних груп і особистостей, суспільства;

- мати здатність до самостійного прийняття рішень, систематичного саморозвитку свого інтелекту і професійних якостей;

- володіти духовно-моральними якостями: мати уявлення про те, що в житті існують речі, значно більш цінні, ніж матеріальні, практичні та прагматичні;

- мати сформовану громадянську свідомість: бути законослухняним, соціально відповідальним, з розвиненим почуттям внутрішньої свободи і власної гідності, здатність до об'єктивної самооцінки і конкуренції з іншими;

- мати національну свідомість українського громадянина: бути патріотом,

який боровся за збереження єдності України і її розвиток;

– володіти здатністю до адаптації в нових соціально-економічних умовах;

– мати розуміння стратегічних орієнтирів розвитку суспільства та діяти у відповідності до цих орієнтирів;

– бути готовим до виконання різних соціальних ролей: сімейних, професійних, громадянських та ін.

Осмисленість буття молодого людиною в умовах перехідного суспільства означає не тільки участь у різних соціальних процесах, а й готовність конструювати і реформувати соціальну реальність, що має проявлятися у високій соціальній активності, яка має стати головною складовою сучасної соціально успішної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Журавський В. С., Родіонов М. К., Жиляєв І. Б. Україна на шляху до інформаційного суспільства / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т" / М.З. Згуровський (заг.ред.).К.: Політехніка, 2004. 482с.
2. Є. Є. Савін. Формування профілю сучасної соціально успішної молоді людини в контексті реалізації державної молодіжної політики. - <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=617>
3. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики: Закон України № 2411-VI від 1 липня 2010 року // ВВР України. 2010. № 40. Ст.527
4. Міністерство молоді та спорту України. Каталог кращих практик молодіжної роботи в Україні. 2017 р.196 с.
5. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В.М.Ворони, д.соц.н. М.О.Шульги. К.: ІС НАНУ, 2010.636 с.
6. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». 1993, п.16, ст.167. *Матеріал взятий з ресурсу* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>
7. Закон України«Про добровільне об'єднання територіальних громад». 2015, № 13, ст.91 / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
8. Закон України «Про місцеве самоврядування». 1997, № 24, ст.170 /<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
9. Соціологія. Підручник/Н.П.Осіпова, В.Д.Водник, Г.П.Клімова та ін. За ред. Н.П.Осіпової.К.: Юрінком Інтер,2003.336 с.
10. Закон України «Про освіту», 2145-VIII. 2017,№ 38-39, ст.380 /<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
11. Довідник для роботи з молоддю у громадах. Друге видання. 2019. URL:<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/471/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9A-09.09.19-2.pdf>

12. Стратегія розвитку Широківської сільської об'єднаної територіальної громади на період до 2022 року. URL:<https://shyroke.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Strategiya.pdf>
13. Практики запорізьких громад. Залучення мешканців до процесів розвитку Широківської громади. *Матеріал взятий з ресурсу* <http://www.stepngo.in.ua/practices-engagement-shyroke/>
14. Новини проєкту SDG: які молодіжні ініціативи будуть реалізовані в запорізьких громадах. <http://www.stepngo.in.ua/sdg-local-projects-youth/>
15. Молодіжний форум «Твої ідеї змінюють громаду!». *Матеріал взятий з ресурсу:* <https://www.prostir.ua/?news=u-shyrokivskij-oth-na-zaporizhzhividbuvsya-molodizhnyj-forum-tvoji-ideji-zminyuyut-hromadu>
16. *Матеріали взяті з ресурсу :*
URL:<http://decentralization.uacrisis.org/youthpractices>
17. *Матеріал взятий з ресурсу:* «Навчальна програма «Молодіжний працівник»» ©2014-2019 www.youth-worker.org.ua
18. *Матеріал взятий з ресурсу:* URL:
<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/471/%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9A-09.09.19-2.pdf>
19. Проект Закону «Про молодь»: номер № 3621, дата реєстрації від 10.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3621&skl=9.
20. «Посібник для тренерів за програмою базового тренінгу «Молодіжний працівник», програма «Молодіжний працівники» (2017);
21. Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Інструмент для оцінювання та розвитку компетенцій молодіжної роботи / Мін-во молоді та спорту ; [пер. та адаптація О. Мурашкевича]. 2016. URL: <http://youth-worker.org.ua/downloads/portfoliomolodizhnoyi-roboti-radi-yevropi/>.
«Учебник по работе с молодежью», Эстонское бюро программы «Молодежь Европы», Фонд «Archimedes» (2013)
22. Молодіжний працівник. Навчальна програма для фахівців, які працюють з

молоддю . *Матеріал взятий з ресурсу:* <http://youth-worker.org.ua/>.

23. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». // www.rada.gov.ua
24. Пальчук В. Культурні простори ОТГ і молодь [Електронний ресурс] / В. Пальчук // Україна: події, факти, коментарі. 2019. № 4. С. 42–51. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2019/ukr4.pdf>.
25. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. *Матеріал з ресурсу* <http://eucharter.pedagog.org.ua>. 2003 р
26. Час приймати рішення. Посібник для молоді. Молодіжна організація «Нова генерація». Херсон, 2010. 91 с.
27. Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики», 1992.
28. Ільків Н., Карий О., Ликов О. та ін.. Рада та громада (або як залучати громадян до місцевого самоврядування). Київ, 2003.
29. Купцова А., Сакович О., Кондрашевська Т. та ін.. Участь дітей та молоді в процесах прийняття рішень. Київ, 2002.
30. Пометун О., Сущенко І. Молодь обирає дію: співпрацюємо у соціальному проекті. Київ, 2003.
31. Настільна книга для неприбуткових організацій / За редакцією А.Ткачука. - 2-е вид., випр. І допвн., адапт. До укр.. законодавства станом на 01.08.2005 р. Київ, 2005. 288 с.
32. *Матеріал взятий з ресурсу* : Самоврядування//<http://school52.kiev.ua>
33. Джин Л. Коэн, Эндрю Арато. Гражданское общество и политическая теория. Пер. с англ. / Общ. ред. И.И. Мюрберг. Москва, 2003. 784 с.
34. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Київ, 1997. 80 с.
35. Звіт Комунальної Установи «Агенція розвитку Широківської ОТГ» за січень-липень 2019 року. Короткий огляд здобутків а І півріччя. 2019. 8 с.
36. Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у

- місцевому та регіональному житті. 2016. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/332/UEY.pdf>
37. Hart R. Children's participation from tokenism to citizenship. UNICEF Innocenti Research Centre, Florence, 1992. URL: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
  38. Шахрай В.М. Критерій та показники визначення сформованості соціальної компетентності особистості/ докторант Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm
  39. *Матеріал взятий з ресурсу:*
<https://www.facebook.com/shyrovivska.molod/timeline?lst=100011361889555%3A100035148543268%3A1569855042>
  40. Авраменкова В.В. Социальная психология детства: развитие отношений ребёнка в детской субкультуре. Воронеж, 2000. 416с.
  41. Андреева Г.М. Социальная психология. Москва,1998.376 с.
  42. Бехтерев В.М. Избранные труды по психологии личности: в 2 т. Т.2: Объективное изучение личности. Санкт-Петербург, 1999. 283 с.
  43. Біленький Є.А., Козловець М.А., Саух І.В. та ін. Соціологія: словник термінів і понять. За ред. Біленького Є.А. і Козловця М.А.Київ,2006. 370 с.
  44. Бодалев А.А. О формировании отношений. *Педагогика*. 1997. № 8. С. 39 - 44.
  45. Воробьев, Ю. Л. В поисках смысла и правды. Активность и развитие личности.Ю. Л. Воробьев, Б. Н. Королев. Москва, 2003.500 с.
  46. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. С. У. Гончаренко. – Київ,1997. 376с.
  47. Грабовська С. Л., Чолій С. М.: зб. наук. пр. Інститутупсихологіїімені Г. С. Костюка АПН України ; за ред. С. Д. Максименка. Т. XII. Част. 1.Київ, 2010. С. 171–181.
  48. Коган В. З.Человек в потоке информации. Новосибирск, 1981.186 с.

49. Корієв М.Н. Соціальнопсихологія. М.Н. Корієв, А.В.Коваленко.Київ, 1995.
50. Кратко А.А., Якуба Е.А. Соціологія: Конспект книги Якуба Е.А. Соціологія. / А. А. Кратко, Е. А. Якуба. Київ, 1998.192с.
51. Мордкович В. Г. Социальная активность: суть и споры / В. Г. Мордкович// *Социальная активность. Вып. 3. Челябинск,1976. С. 3-25.*
52. Никитина С.В. Социальная компетентность как задача современной школы в условиях модернизации // *Проблемы педагогической инноватики. Профильное образование: Матер. VIII регион. науч.-практ. конф. / Под ред. Т.А. Ярковой: В 2 ч. Ч. 2. Тобольск, 2004. С. 37-40.*
53. Новиков Б.В. Социальная активность как мера самостоятельности личности. *Творчество и философия. Київ, 1989.*
54. Орбан-Лембрик Л.Є. Соціально психологія: Навчальний посібник / Л.Є. Орбан-Лембрик. Київ, 2005. 448 с.
55. Оржеховська В. Формування соціальної відповідальності учнів у сучасній школі // *Педагогіка і психологія.№ 4. 1996. С. 25–31.*
56. Петровский А. В. Социальная психология: учебное пособие для студентов педагогических институтов / А.В. Петровский, В.В. Абраменкова, М.Е. Зеленова [под ред. А.В. Петровского]. Москва, 1987.
57. Соціологія: Підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; За ред. Н. П. Осипової. Київ, 2003. 336 с.
58. Соціолого-педагогічний словник . За ред. В. В. Радула. Київ, 2004. 304 с.
59. Горелов И. Н. Основы психолінгвістики : уч. пособие / И. Н. Горелов, К. Ф. Седов. Москва, 1997. 224 с.
60. Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. Київ, 2003. 520 с.
61. Новгородцев П. И. Об общественном идеале. Москва, 1991. 640 с.
62. Платонов Ю. П. Социальная психология поведения : учебное пособие / Ю. П. Платонов. Санкт-Петербург, 2006. 464 с.
63. Руденский Е. В. Социальная психология : курс лекций . Новосибирск,1997. 224 с.

64. Смелзер Н. Социология. Москва, 1994. 688 с.
65. Смирнов П. И. Социология личности: учебное пособие. Санкт-Петербург, 2001. 380 с.
66. Смирнова Е. А. Формирование коммуникативной компетентности студентов в условиях непрерывного образования: автореф. дис. на соискание научн. степени докт. пед. наук : специальность 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования" . Москва, 2007. 39 с.
67. Социальная компетентность классного руководителя: режиссура совместных действий. Под ред. А. Г. Асмолова, Г. У. Солдатовой. Москва, 2006. 240 с.
68. Технологии социальной работы: учебник / под общ. ред. Е. И. Холостовой. Москва, 2002. 400 с.
69. Інструменти та модель участі молоді в процесах ухвалення рішень. URL: <https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/2bd32e8c-38c0-47ae-8051-4f0e371d0a90-724x1024.png>
70. Модель участі молоді в процесах ухвалення рішень. URL: <http://youthcouncil.com.ua/storage/content/6caULDBNGD6e.jpg>
71. Дорожня карта розвитку молодіжної політики в ОТГ. URL: https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/324/DOBRE_Youth Worker_RoadMap.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета визначення пріоритетних напрямків розробки Стратегії молодіжної політики Широківської ОТГ

Instagram | Instagram

А ЩО ОБИРАЄШ ТИ? ГОЛОСУЙ

ШИРОКІВСЬКА ГРОМАДА

- участь молоді у прийнятті рішень
- залучення молоді до політики
- безпека і екологія
- формальна і неформальна освіта
- гендерна рівність
- інклюзія та права людини
- здоров'я молоді
- молодіжне підприємництво та працевлаштування
- доступ до інформації
- мобільність молоді
- молодіжна робота та волонтерство
- молодь і децентралізація
- культура

СТВОРЕННЯ ПРОГРАМИ
МОЛОДЬ ШИРОКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ 2020-2024

Logos: European Union, UNICEF, NYC Ukraine, YES

Додаток Б

Анкета опитування молоді у віці 15-24 років для оцінки потреб дітей та молоді в Широківській ОТГ.

- 1.«Що потрібно змінити для того, щоб збільшити можливості для самореалізації молоді»
- 2.«Основні нововведення, запроваджені протягом останнього року, які покращили ваше життя»
3. «Плануєте заводити сім'ю у майбутньому в своєму місті/громаді».
4. «Плануєте продовжити навчання за кордоном».
5. «Чи плануєте після закінчення навчання за кордоном повернутися на батьківщину».
- 6.«Чого бракує у вашому місті/громаді для молоді?»
7. «Хотіли б відкрити власну справу у своїй громаді/місті?»
8. «Чи можете порадити своїм друзям/знайомим із інших міст переїхати до вашого міста/громади?».
9. «Яке місто з вашої точки зору Ви вважаєте найбільш комфортними для області ?»

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток В

Анкета опитування дорослих

1. Чи переймається міська влада проблемами прав дитини:

а) так

б) ні

2. Діти мають можливість доносити до влади свою точку зору з тих проблем, які стосуються дітей

а) так

б) ні

3. Діти беруть активну участь у громадському житті

а) так

б) ні

4. Існуючі закони та міська влада здатні захистити дітей від насильства, експлуатації та приниження гідності (у тому числі у сім'ї та школі)

а) так

б) ні

5. Діти можуть почувати себе безпечно на вулицях Вашого міста

а) так

б) ні

6. У місті достатньо місць для дозвілля дітей (дитячі та спортивні майданчики, гуртки, секції, клуби тощо)

а) так

б) ні

7. Чи згодні Ви з твердженням: “Зазначені нижче групи дітей мають обмежений доступ до освіти, медичного обслуговування та інших соціальних послуг”?

	так	ні
А. Діти з особливими потребами		
Б. Сироти та діти, позбавлені батьківського піклування		
В. Представники національних меншин		
Г. Діти з околиць міста		
Д. Діти з бідних сімей		
Е. Діти з багатодітних сімей		
Ваш варіант		

8. Оцініть за п'ятибальною шкалою стан забезпечення дітей послугами:

	5	4	3	2	1
А. Освіта					
Б. Медичне обслуговування					
В. Позашкільні заклади					
Г. Правовий захист дітей у складних обставинах					

9. «Чи чули Ви коли-небудь про Конвенцію про права дитини?»

а) так

б) ні

10. «Якщо чули, то назвіть хоча б одне з прав дитини, відображене у цьому документі», надали наступні відповіді:

освіта, право на освіту

дитина має право вільно висловлювати свої думки

медицина, право на медичний догляд, право на оздоровлення

на свободу думки і совісті

право на життя

право на гідність

право на щасливе дитинство

не чули

11. «Де Ви ознайомилися з положеннями Конвенції про права дитини?»»

- з газет;	
- у школі;	
- самостійно;	
- на спеціальному тренінгу;	
- у вузі;	
- від знайомих;	
- по ТБ.	

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Г

Результати опитування за анкетною дітею у віці 8-12 років для оцінки дружності громади міста/села/селища до дітею та молоді:

1. У блоці «Відпочинок да дозвілля»:

- а) «є» чи «ні» місця у дворі для ігор та занять спортом.
- б) наявність вільного часу для ігор, відпочинку та зайняття своїми справами у будинку/квартирі.
- в) є у бібліотека, або інше місце, де вони можуть знайти книги.
- г) мають друзів з якими можливо провести час та пограти,
- д) чи доступні для користування дітьми з обмеженими можливостями місця для ігор у дворах респондентів.
- е) чи є у дворі або мікрорайоні багато зелених насаджень (дерев, чагарників, клумб і т.п)
- ж) у дворі / мікрорайоні проводяться культурні та спортивні заходи, в яких вони могу брати участь або просто спостерігати

2. У блоці «Участь у суспільному житті»:

- а) активно беруть участь в роботі по благоустрою свого двору/міста/села/селища,
- б) чули про права дітею по ТБ або радію,

3. У блоці «Моя безпека»:

- а) відчуваєте себе в безпеці, коли користуюся громадським транспортом.
- б) у своєму дворі/мікрорайоні можете безпечно гуляти та кататися на велосипеді.
- в) чи знаєте, що потрібно робити в разі надзвичайної ситуації у дворі/мікрорайоні або школі.
- в) «Якщо я відчуваю небезпеку, то знаю, куди звернутися або де отримати допомогу».

г) чи організовані регулярні заняття з підготовки до надзвичайних ситуацій.

4. У блоці «Мое здоров'я та довкілля»:

а) чи знаєте Ви у дворі (мікрорайоні) місця, куди можна звернутись для медичного обстеження у разі хвороби».

б) чи можете легко і безпечно користуватися громадськими туалетами,.

в) є чи немає розкиданого сміття у дворі

г) чи відчуваєте у дворі дим та неприємний запах.

5. У блоці «Освіта»:

а) Регулярно відвідуєте школу

б) чи у школі до хлопчиків та дівчат вчителі ставляться однаково

в) чи достатньо у дітей паперу, ручок, олівців та підручників для школи.

г) «Якщо у мене є питання, чи я не розумію навчальний матеріал, мої вчителі готові допомогти мені.»

д) чи отримуєте знання, як захищати навколишнє середовище

є) чи дітей вчать, як бути здоровим,

ж) чи вчать знати свої права і Конвенцію про права дитини.

з) чи у школі є чистий туалет, яким можна легко і безпечно користуватися

і) «У моїй школі є вода для пиття і вмивання»

й) чи можна легко і безпечно користуватися громадськими туалетами,

к) чи у школі є дорослі, з якими можна спокійно обговорити свої проблеми та переживання.

л) чи у школі поважають дітей незалежно від їх релігії, і раси, культури або національності

м) чи діти з обмеженими можливостями мають проблеми з доступом в школу

н) чи у їхній школі поважають дітей з обмеженими можливостями і ставляться до них так само, як до інших дітей

6. У блоці «Мое особисте життя»:

- а) Маю вдома тихе, світле і просторе місце для виконання домашньої роботи
- б) Мінімум один раз на день їм м'ясо, птицю або рибу
- в) чи їдять свіжі фрукти і овочі щодня
- г) чи мають книги, які підходять для мого віку, або можуть їх брати з бібліотеці
- д) чи відчують себе щасливим і задоволеним життям і навчанням.
- є) чи відчують себе в безпеці від насилля та жорстокого поводження з боку своєї сім'ї.
- ж) чи відчуваю себе захищеним від того, що можуть викрасти незнайомиць.
- і) чи за межами сім'ї є дорослий, з ким я можу вільно поговорити про насильство або погане поводження,
- к) чи відчуваю себе в безпеці від знущань з боку інших дітей в школі та в моєму дворі

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Д

АНКЕТА ОПИТУВАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ У ВІСІ 0-12 РОКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ДРУЖНОСТІ МІСТА

1. Вікова категорія дітей, батьки яких брали участь у опитуванні:

- а) діти менше 6 років;
- б) діти віком від 6-12 років;
- в) діти віком від 13 і більше років.

2. Місто проживання респондентів ОТГ:

- а) с. Веселе ,
- б) с. Відрадне ,
- в) с. Лукашеве
- г) с. Надія ,
- д) с. Петропіль .

3. «Чи отримували Ви протягом останніх 12 місяців через ЗМІ або іншим чином інформацію про те, які рішення в ОТГ приймалися по відношенню до дітей?»»

- а) так
- б) ні

4. «Чи брали Ви протягом останніх 12 місяців участь в обговореннях, ініційованих органами влади, щодо будь-яких проблемних ситуацій пов'язаних з дітьми та/або способах їх вирішення?»»

- а) так
- б) ні

5. «Чи задоволені Ви тим, як влада міста залучає Вас до обговорення питань, які зачіпають інтереси дітей?»»

- а) так
- б) ні.

6. «Чи є у Вашому домі без бар'єрний доступ для дитячих та інвалідних візочків?»

а) так

б) ні

7. «Чи є біля Вашого будинку обладнана дитячий майданчик?»

а) так

б) ні

8. «Чи є недалеко від Вашого будинку парк, сквер або набережна, куди Ви можете дістатися з дитиною пішки приблизно за 15 хвилин?»

а) так,

б)ні

9. «Чи біля Вашого будинку чисто та немає сміття?»

а) так

б) ні

10. «Чи Ваше ОТГ комфортне для проживання дітей?»

а) так

б) ні

11. «Чи стикалися Ви протягом останніх 12 місяців із ситуацією, коли кого-небудь з дітей били, ображали, принижували, несправедливо звинувачували?»

а) так

б) ні

12. «Чи в вашому ОТГ дітям жити безпечно?»

а) так

б) ні

13. «Чи в Вашому ОТГ добре організована турбота про здоров'я вашого дитини?»

а) так

б) ні

14. «Чи відвідує Ваша дитина дошкільний заклад?»

а) так

б) ні

15. «Чи дошкільна установа, яку відвідує Ваша дитина, розташована зручно відносно до будинку або місця вашої роботи?»

а) так

б) ні

16. «Чи отримує Ваша дитина якісну освіту?»

а) так

б) ні

17. «Чи задоволені Ви тим, як організовано дозвілля Вашої дитини?»

а) так

б) ні

18. «Чи отримували Ви коли-небудь консультації або навчання з питань відповідального батьківства?»

а) так

б) ні

19. «Чи у Вашому ОТГ Вашій дитині нададуть допомогу в будь-якій важкій ситуації?»

а) так

б) ні

20. «Що ще має бути зроблено в ОТГ, щоб Ваші діти відчували себе в ньому більш комфортно і мали всі можливості для повноцінного розвитку?»

Дякуємо за участь в опитуванні!

Додаток Є

Молодіжна робота в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ).

Дорожня карта

Розроблено стратегію та операційні цілі розвитку молоді, включені до стратегії розвитку громади.

- 1** Проведено збір статистичної інформації, опитування молоді у всіх населених пунктах громади. За результатами складено та оприлюднено аналітичну довідку, яка включає соціологічний зріз і потреби молоді.
- 2** Зроблено аналіз можливостей: визначено пріоритети, ресурси, наявну інфраструктуру, можливості залучення фінансування. Результати аналізу оприлюднені на сайті ОТГ, ЗМІ та у соцмережах.
- 3** Усю інформацію презентовано молоді усіх населених пунктів громади на окремій зустрічі.
- 4** За участю молоді визначено пріоритети і розроблено стратегію розвитку молоді з операційними цілями, робочим планом й очікуваними результатами. Вона включена до стратегії розвитку ОТГ і затверджена сесією місцевої ради.

Призначено відповідальну особу за молодіжну роботу або створено структурний підрозділ (відділ) з питань молоді.

- 1** Введено окрему штатну одиницю, відповідальну за молодіжну роботу, у структурі апарату ОТГ або утворено структурний підрозділ (відділ) з питань молоді.
- 2** Розроблено посадову інструкцію для відповідальної особи чи положення про структурний підрозділ (відділ).
- 3** Проведено відкритий і прозорий конкурс на зазначену посаду (посади).
- 4** Проведено навчання працівника/ків, відповідальних за роботу з молоддю, як мінімум за програмою «Молодіжний працівник». У майбутньому при призначенні на цю посаду необхідно враховувати рекомендації молоді або молодіжної ради.

Створено дієвий молодіжний консультативно-дорадчий орган (молодіжну раду) як механізм комунікації з молоддю.

- 1** Розповсюджено інформацію про функції і права молодіжної ради (МР) серед молоді.
- 2** Створено ініціативну групу молодих активістів із представників усіх населених пунктів громади. Представництво молоді в ініціативній групі має бути від різних вікових груп - 14 - 18 років, 19 - 22 роки, 23 - 28 років, 29 - 35 років.
- 3** Підготовлено і проведено установчі збори. Затверджено Положення про МР місцевою радою або головою ОТГ. Обрано склад МР згідно із затвердженням Положенням про МР.
- 4** Організовано навчання для МР: про мету і завдання діяльності, обов'язки і права, роль у громаді, функції членів і членкинь МР, оцінювання діяльності, звітування і планування подальшої роботи, показники успішності діяльності.
- 5** Розпочато діяльність молодіжної ради: розроблено стратегію діяльності на 5 років, яка підтримує стратегію розвитку молоді в ОТГ, план роботи на рік, участь у засіданнях місцевих рад, виконкомів, комісій; процедури збору думок та пріоритетів молоді; порядок надання пропозицій до рішень місцевої влади; впровадження проєктів розвитку ОТГ і молоді.
- 6** Регулярно проводиться висвітлення діяльності МР у соцмережах, ЗМІ, на заходах у громаді, а також звітування МР перед молоддю.

Розроблено програму розвитку молоді, її бюджет та календарний план заходів.

- 1** Проведено громадські обговорення проєкту програми за участю молоді.
- 2** Розроблено проєкт програми розвитку молоді на 3 - 5 років за участю молоді.
- 3** Затверджено програму з відповідним бюджетом.
- 4** Затверджено календарний план заходів на рік.

Організовано надання послуг і заходів для молоді, включно зі створенням необхідної інфраструктури.

- 1 Виконується календарний план заходів відповідно до програми. Виділено ресурси з місцевого бюджету на співфінансування ініціатив молоді.
- 2 Затверджено положення та перелік безкоштовних і платних послуг для молоді, які місцева влада надає безпосередньо або замовляє в інших організацій чи приватних осіб через механізм соціального замовлення.
- 3 Організовано забезпечення потреб молоді в усіх видах послуг - освітніх, культурних, медичних, соціального захисту, адміністративних тощо.
- 4 Забезпечено міжсекторальну співпрацю: молодіжна робота координується і співфінансується з іншими підрозділами (освіта, культура, медицина, соціаліст, економічний розвиток).
- 5 Організовано обмін кращими практиками з іншими громадами, регіонами, країнами.
- 6 Створено механізми участі молоді у проектній діяльності (інформування про можливості, навчання написанню заявок); працюють механізми бюджету участі, конкурсу проектів, соціального замовлення.
- 7 Облаштовано центр/простір для надання послуг молоді.

Розпочато впровадження молодіжної кадрової політики.

- 1 Організовано стажування для молоді в ОМС.
- 2 Започатковано працевлаштування в ОМС на договірних засадах (ЦПХ).
- 3 Запроваджено регулярне інформування молоді про прогнозовані потреби в кадрах і пріоритетні сфери зайнятості в громаді.

- 4 Фінансується підвищення кваліфікації чи перекваліфікації молоді згідно з наявними можливостями і вакансіями.
- 5 Створено партнерство ОМС, освітнього і бізнес секторів для можливостей стажування і першого робочого місця для молоді.
- 6 Проводиться профорієнтація шкільної молоді.

Запроваджено фінансові стимули для молоді.

- 1 Надається премія молодим спеціалістам та молодіжним лідерам 1 раз на рік.
- 2 Надається соціальне житло для молодих спеціалістів (за цільовою програмою).
- 3 Розвивається молодіжне підприємництво: запроваджено компенсацію відсотків по кредитах, видачу безвідсоткового кредиту, пільги на оренду приміщень, землі.
- 4 Запроваджені стипендії на навчання, фінансування перекваліфікації спеціалістів.
- 5 Організовано чи профінансовано навчання з питань молодіжного підприємництва (як започаткувати і вести власний бізнес).

Трекер руху:

Започатковано щорічне звітування за результатами молодіжної роботи.

Завдання цього розділу виконуються щорічно, безвідносно до того, на якому етапі знаходиться молодіжна робота в громаді.

- 1 Проведено співставлення індикаторів і фактичного виконання стратегії і програми розвитку молоді.
- 2 Проведено публічне звітування відповідальної особи та голови ОТГ.
- 3 Отримано зворотній зв'язок від МР і незалежну оцінку від місцевих громадських організацій та активістів.
- 4 Проведено аналіз результатів з висновками

Реформа децентралізації передбачає відповідальність громад за ефективну реалізацію молодіжної політики. Саме на них зараз покладені функції організації молодіжної роботи з усіма відповідними послугами та інфраструктурою. Що це означає на практиці? З чого почати? Що необхідно зробити, як, і в якому порядку? Документ, який Ви тримаєте в руках, може служити дороговказом та інструментом оцінювання того, як організована молодіжна робота у Вашій громаді.

Ця дорожня карта - результат роботи усіх ключових сторін, зацікавлених у налагодженні якісної роботи з молоддю в громадах: Міністерства молоді та спорту в Україні, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, програми «Децентралізація приносить кращі результати та ефективність» (DOBRE), Програми розвитку ООН в Україні (UNDP), програми U-LEAD з Європою, асоціацій органів місцевого само-

врядування і об'єднаних територіальних громад, представників молодіжних центрів, молодіжних організацій та об'єднаних територіальних громад, які мають досвід якісної молодіжної роботи. Поставлені тут стандарти - досить високі та пропонують бачення системного підходу до роботи з молоддю. Багато громад уже виконують частину завдань і роблять кроки, необхідні для створення належних умов для розвитку молоді. Ті громади, які лише починають організовувати молодіжну роботу, можуть отримати більше інформації та ресурсів, звернувшись до партнерів, які розробили цю дорожню карту.

Навчання молодіжної роботи можна пройти за державною програмою «Молодіжний працівник», яка реалізується Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної та молодіжної політики за підтримки ПРООН та ЮНІСЕФ, а також під час інших заходів програм ПРООН, DOBRE і U-LEAD з Європою.

Міністерство молоді та спорту України - regiomol@ukr.net, <http://dsmsu.gov.ua>,
<https://www.facebook.com/youthdepukraine>

Програма «Молодіжний працівник» - youthworker.ua@gmail.com,
<http://youth-worker.org.ua/>

Програма DOBRE - dobre@globalcommunities.org,
<https://www.facebook.com/decentralizationisdobre/>

Програма U-LEAD з Європою - pr@u-lead.org.ua,
<https://facebook.com/ULEADwithEurope/>

